

მშობლიური ენისა და ლიტერატურის სწავლების მეთოდები

მაია ინასარიძე
მაია ნაჭყებია

შესავალი

ეს წიგნი მშობლიური ენისა და ლიტერატურის მასწავლებლებისათვის არის განკუთვნილი. იგი ავტორთა სკოლაში მუშაობისა და სწავლებაში თანამედროვე მიდგომების დანერგვაში მიღებული გამოცდილების საფუძველზე შეიქმნა. მეთოდები, რომლებიც წიგნშია აღწერილი, მსოფლიო და ქართული მოწინავე პედაგოგიური პრაქტიკიდან არის აღებული. ჩვენი სურვილია, დავეხმაროთ მასწავლებლებს სწავლების ეფექტიანი მეთოდების მიზნობრივ გამოყენებაში, სწავლებისა და სწავლის პროცესის გამრავალფეროვნებაში, იმაში, რომ სწავლებაცა და სწავლაც უფრო საინტერესო და სახალისო გახდეს.

მშობლიური ენა პიროვნების თვითგამოხატვის, აზრის ჩამოყალიბების და გადაცემის საშუალებაა. მისი სწავლება ემყარება იმ პრინციპებს, რომლებიც სწავლების საერთო, უნივერსალურ პრინციპებადაა აღიარებული, სახელდობრ, ის ითვალისწინებს:

- აქცენტის გაკეთებას სასწავლო მასალის არა რაოდენობრივ, არამედ – სტრუქტურულ და თვისობრივ ასპექტებზე;
- სწავლების ორიენტაციას აღსაზრდელთა ინტელექტუალურ და ფსიქო-ფიზიკურ შესაძლებლობებზე;
- სწავლების ინდივიდუალიზაციას; მოსწავლის, როგორც ინდივიდის, უნარ-შესაძლებლობათა მაქსიმალურ გათვალისწინებას;

- სწავლების ორიენტაციას წარმოდგენასა და გააზრებაზე და არა აღქმასა და დამახსოვრებაზე;
- სწავლების პროცესის ორიენტაციას მოსწავლის პიროვნებაზე;
- სწავლების პროცესის აგებას მასწავლებლისა და მოსწავლის, აგრეთვე - მოსწავლეთა ინტერაქტიული მიმართებების საფუძველზე;
- ენის ფუნქციონირების სხვადასხვა ასპექტისა და ფორმის ინტეგრირებულ სწავლებას.

მშობლიური ენისა და ლიტერატურის სწავლების საკითხები

საბაზო და საშუალო სკოლაში

მოსმენა

მოსმენა უმნიშვნელოვანესი საკომუნიკაციო პროცესია. სასკოლო დღის უმეტეს ნაწილს მოსწავლე მოსმენაში ატარებს და მისი ცოდნის დიდი წილი მოსმენის გზით არის მიღებული. ძალზე მნიშვნელოვანია, მოსწავლეს სკოლაში ჰქონდეს იმის საშუალება, რომ მიზანმიმართულად ივარჯიშოს მოსმენის უნარის განვითარებაზე.

მოსმენა ენის გამოყენებისა და ფიქრის უნარს საჭიროებს, ამიტომ ნაყოფიერი მოსმენის უნარი ვითარდება მოსწავლის ენობრივი უნარების განვითარებასა და გონებრივ მომწიფებასთან ერთად.

აქტიური მოსმენის გამოცდილება ყალიბდება ყოველდღიური სამეტყველო საქმიანობით. მოსწავლეები იაზრებენ მოსმენის მნიშვნელობას გაკვეთილებზე და განსაკუთრებით მაშინ, როდესაც ის გონივრულად არის ინტეგრირებული ზეპირმეტყველებასთან, წერასა და კითხვასთან.

მოსწავლეები ხდებიან აქტიური მსმენელები, როდესაც:

- გააზრებულად უსმენენ ორატორს იმ განზრახვით, რომ დაუყოვნებლივ გამოიყენონ ან შეაფასონ აზრები / ინფორმაცია;
- უნდათ მათთვის მნიშვნელოვანი ინფორმაციის წერილობით ჩანიშვნა, რათა შემდგომ დაეყრდნონ მას;
- არიან საუბრის მონაწილენი და შეუძლიათ გამოხატონ მოსაზრებები ან დასვან შეკითხვები;
- უნდათ ორატორისათვის დასასმელი შეკითხვის ჩამოყალიბება;
- უნდა შეაფასონ ორატორის მიერ გამოთქმული იდეები, განსაზღვრონ მისი გამოსვლის მოტივი, გამიჯნონ ფაქტი და მოსაზრება.

წარმატებული მსმენელის დახასიათება

წარმატებული მოსმენა გულისხმობს მსმენელის მონაწილეობას მოსმენის პროცესში. წარმატებულ მსმენელს სურს გაიგოს, რა ითქვა და ამისათვის ყურადღებას აქცევს მოსაუბრის ვერბალურ და არავერბალურ ენას. იგი ადეკვატურად რეაგირებს იმაზე, რაც ითქვა და ხელს უწყობს ინფორმაციის

ნაყოფიერ გაცვლას. მოსმენის პროცესში მსმენელის აქტიურობა და ნაყოფიერი მონაწილეობა დამოკიდებულია მოსაუბრის მიერ გამოყენებული თემის წინასწარ ცოდნაზე.

წარმატებულ მსმენელებს შეუძლიათ:

- მოსმენის, როგორც ცოდნის მიღების საშუალების, შეფასება;
- მოსმენის მიზნების განსაზღვრა (მაგალითად, ინფორმაციის მიღება, ორატორის გამოსვლის შეფასება, პასუხის / კონტრარგუმენტების მომზადება და სხვა);
- ორატორის წინაშე პასუხისმგებლობის გაცნობიერება და იმგვარად მოსმენა, რომ მას ხელი არ შეეშალოს;
- კონცენტრირება და ყურადღების მობილიზება;
- უკუკავშირის დამყარება ორატორთან (მაგალითად, განმარტებათა ფორმულირებების დაზუსტება, შეკითხვების დასმა და სხვა);
- რეაგირება / პასუხის მომზადება იმაზე, რასაც ორატორი ამბობს;
- ორატორის ნათქვამის არსისა და მოტივის შეფასება;
- მოსაუბრის მიზნისა და მისი გამოსვლის გეგმის გააზრება;
- გამოთქმულ მოსაზრებათა თანამიმდევრულობის დადგენა და შეფასება;
- დაკვირვება მოსაუბრის არავერბალურ სიგნალებზე (მაგალითად, გაღიმება, მოღუშვა, სხვადასხვა ჟესტი და ა.შ.), მათი ინტერპრეტაცია და გამოყენება ორატორის მიერ გადმოცემული აზრის უკეთ გასაგებად;
- ორატორის მთავარი აზრის / აზრებისა და დამხმარე დეტალების ამოცნობა;

- ფაქტის განსხვავება მოსაზრებისაგან;
- ლირიკული გადახვევის, სტერეოტიპულობის, ორატორული ხერხების, იუმორის ამოცნობა.

მოსმენის პროცესი თავისი ბუნებით შექცევითია: მოსწავლეებს შეიძლება ესმოდეთ მოსაუბრის მიერ წარმოთქმული ზგერები, სიტყვები, ფრაზები და ჰქონდეთ უნარი, თუ სიტყვასიტყვით არა, მიახლოებით მაინც გაიმეორონ მოსმენილი (ე.წ. სიტყვასიტყვითი მოსმენა); შეიძლება მოსწავლეებმა მოსმენის პროცესშივე გაიაზრონ მოსმენილის შინაარსი, თვალი გაადევნონ მის სტრუქტურას, გასცენ პასუხი მას შემდეგ, რაც გაიხსენებენ საუბრის ძირითად მომენტებს (ინტერპრეტაციული მოსმენა); მოსმენის კიდევ უფრო მაღალი დონე იქნება, თუ მოსწავლეები შეაფასებენ მოსმენილს, გააკეთებენ დასკვნებსა და შეძლებენ მის სხვადასხვაგვარ ინტერპრეტაციას (კრიტიკული მოსმენა).

მოსმენის დონეს განსაზღვრავს მოსმენის მიზანი, მოსასმენის შინაარსი (კონტექსტი) და თვით მოსწავლის დონე. ქვემოთ მოცემული სქემა ასახავს მოსმენის სამ დონეს: სიტყვასიტყვითს, ინტერპრეტაციულს და კრიტიკულს, აქვე მოცემულია ის ფაქტორები, რომლებიც განაპირობებენ მოსმენის უნარს თითოეულ დონეზე.

მოსმენის უნარის განვითარების დონეები

მოსმენის დონე	მოსმენის დონის მახასიათებლები	ფაქტორები, რომლებსაც გავლენა აქვთ მოსმენაზე
სიტყვასიტყვითი დონე (მოსმენა, მიღება, ყურის დაგდება)	• ფიზიკური ანუ მექანიკური აღქმა (ბგერებისა და სიტყვების, ვერბალური ან არავერბალური სიგნალების და სხვა); • პროცესში ჩართულია სმენა. მოითხოვს მსმენელისაგან ყურადღების ფოკუსირებას ორატორის ვერბალურ და არავერბალურ ენაზე; მოითხოვს სურვილსა და დიდ ძალისხმევას მსმენელისაგან.	• ფიზიკური ფაქტორები (მაგალითად, დანაკარგები მოსმენისას, ჰიპერაქტიურობა, ყურადღებით ყოფნის შეზღუდული ინტერვალები, წყნარად ჯდომის უნარის არქონა, ყურადღების ადვილად გაფანტვა); • ფიზიკური გარემო (მაგალითად, რამდენად კომფორტულია ფიზიკური გარემო მსმენელისათვის, მსმენელის მდებარეობა და ა.შ.); • ემოციური და ფსიქოლოგიური ფაქტორები (მაგალითად, აქვს თუ არა ნდობა მოსაუბრის მიმართ, მსმენელის თვითშეფასება და ა.შ.).

ინტერპრეტაციის დონე (გახსენება, რეაგირება/პასუხი)	• მსმენელები ჩართულნი არიან, თუკი ისინი მნიშვნელოვნად თვლიან მოსასმენს ან მოსაუბრეს. • ეს დონე დამოკიდებულია საკითხის წინასწარ ცოდნაზე, მოსაუბრის ენაზე, შინაარსსა და ასევე იმაზე, რამდენად ემთხვევა მსმენელის გონებაში არსებული სტრუქტურა მოსაუბრის გამოსვლის სტრუქტურას. • მსმენელის გონებაში ინფორმაცია ინახება შერჩევით სხვა დროს აღსადგენად და გამოსაყენებლად.	• არასაკმარისი ენობრივი განვითარება: შეზღუდული ლექსიკა, რომელიც ართულებს მსმენელისათვის სხვისი ნათქვამიდან აზრის გამოტანას; • მეტყველება დაბალ ხმაზე, რაც ზღუდავს გადმოცემას და, შესაბამისად, მოსმენის შესაძლებლობას.
კრიტიკული დონე (რეაგირება/პასუხი, დასკვნების გაკეთება შეფასება)	• მსმენელი აკეთებს დასკვნებს, რაც კრიტიკული აზროვნების მეშვეობით ორატორის აზრების ინტერპრეტაციის შედეგია. • მსმენელის მიერ მოსმენილისა და მოსაუბრის შეფასება	• ნათქვამის არსის მნიშვნელოვნებისა და ღირებულების აღქმა; • მსმენელისა და ნათქვამის არსის მიმართ წინასწარ შექმნილი აზრისა და დამოკიდებულების არსებობა;

	ეყრდნობა დასკვნებსა და ინტერპრეტაციას.	• ახალი აზრებისა და წინა ცოდნის დაკავშირების უნარის არქონა; • მოსმენილის გადამუშავების უნარის არქონა.
--	---	--

იმისათვის, რომ მოსწავლეებს დავეხმაროთ საკუთარი მოსმენის უნარის გაცნობიერებაში, ერთ-ერთი საშუალებაა შევავსებინოთ “მოსმენის სტრატეგიის კითხვარები” ან “მოსმენის აღწერა”. “კითხვარი” ან “აღწერა” აწვდის ინფორმაციას **მოსწავლეებს** მათივე მოსმენის უნარების შესახებ, ხოლო **მასწავლებლებს** ეხმარება მოსწავლეთა სასწავლო საჭიროებების დადგენაში. ეს კი მათ აძლევს შესაბამისი მეთოდებისა და სტრატეგიების არჩევის შესაძლებლობას.

“კითხვარი” ან “აღწერა” მოსწავლეებმა შეიძლება ინდივიდუალურად შეავსონ, მისი გამოყენება, ასევე, შესაძლოა სტრუქტურირებული ინტერვიუს სახით მოსწავლეთა წყვილებთან, მცირე ჯგუფებსა ან მთელ კლასში. ასევე ეს სასარგებლო საქმიანობაა მოსმენის უნარის რეფლექსიის თვალსაზრისით: როდესაც მოსწავლეები საუბრობენ იმაზე, რაც მათ იციან თავიანთი მოსმენის უნარების შესახებ, ისინი უკეთ აცნობიერებენ წარმატებული მსმენელის რაობას. ასევე რეფლექსია მოსწავლეებს იმის საშუალებას აძლევს, რომ მათ მოსმენის საკუთარი წარმატებული სტრატეგიები სხვებს გაუზიარონ და ამ მიმართულებით სხვებისაგანაც შეიძინონ ცოდნა.

მოსმენის სტრატეგიების კითხვარის ნიმუში

1. თუ მოსმენისას სირთულეს ვაწყდები, მე...

2. როდესაც სირთულეს ვაწყდები ორატორის/მოსაუბრის აზრის მნიშვნელობის გაგებისას, მე...

3. როდესაც ორატორის/მოსაუბრის ძირითად აზრს ვეთანხმები, მე, ჩვეულებრივ...

4. როდესაც ორატორის/მოსაუბრის ძირითად აზრს არ ვეთანხმები, მე, ჩვეულებრივ...

5. კონკრეტულ სიტუაციაში ჩემი, როგორც მსმენელის, პასუხისმგებლობაა...

6. როდესაც ვუსმენ ვინმეს საუბარს, ძირითადი აზრის გასაგებად ვეხმარები ჩემს თავს იმით, რომ...

7. ყველაზე მნიშვნელოვანი, რაც მოსმენის შესახებ ვიცი, არის ის, რომ...

მოსმენის პროცესი

მოსმენა რთული პროცესია, რომელშიც მსმენელი / მსმენელები და მოსაუბრე თავიანთი გამოცდილებისა და ცოდნის ფარგლებში ამყარებენ ურთიერთობას. სასწავლო პროცესისათვის ზეპირი ენის გაგება უმნიშვნელოვანესია. იმისათვის, რომ მოსწავლეები ჩამოყალიბდნენ წარმატებულ მსმენელებად, მათ სჭირდებათ მოსმენის სხვადასხვა სტრატეგია.

მოსწავლეთათვის ცნობილი უნდა იყოს ის ფაქტორები, რომლებსაც გავლენა აქვს მოსმენაზე, განსაზღვრავს მოსმენის დონესა და პროდუქტიულობას. ამ შემთხვევაში ისინი უფრო უკეთ ამოიცნობენ და შეაფასებენ საკუთარ მოსმენის უნარ-ჩვევას და აქტიურად ჩაერთვებიან იმ საქმიანობებში, რომლებიც მათ წარმატებულ მსმენელებად ჩამოყალიბებაში დაეხმარება.

უპირველეს ყოვლისა, მოსმენაზე გავლენა აქვს მოსმენის მიზნების წინასწარ ცოდნას. ეს ზრდის მოსწავლეთა მოტივაციას და მიზანმიმართულს ხდის მათს საქმიანობას.

- როდესაც მოსწავლეები მოსმენის მიზნებს ადგენენ, ისინი აქტიურ მსმენელებად იქცევიან, რომლებიც *რადიკალ* კი არ უსმენენ, არამედ ისმენენ *რადიკალისათვის*. ეს უფრო ეფექტურს ხდის გაგებას და ახანგრძლივებს გაგებულის გამოყენების დროს. თავიდან მასწავლებელი უნდა დაეხმაროს მოსწავლეებს მოსმენის მიზნების დადგენაში.

- ის მოსწავლეები, რომლებმაც მონაწილეობა მიიღეს მოსმენის მიზნების დადგენაში, უფრო მოწადინებული მსმენელები არიან, რადგან მყარად იციან, რას მოელიან.
- მოსმენის მიზნების დადგენა მასწავლებელს ეხმარება მოსწავლეთა მონაწილეობისა და მათ მიერ მასალის ათვისების/გაგების შეფასებაში.

მოსმენის მიზნები შეიძლება იყოს:

- ცოდნისა და ინფორმაციის შეგროვება;
- მითითებების / ინსტრუქციების მიყოლა;
- დისკუსიაში მონაწილეობა;
- ინფორმაციის ინტერპრეტირება და ანალიზი;
- მოსმენილის შესახებ აზრის ჩამოყალიბება / მსჯელობა;
- შეფასება;
- სასარგებლო რჩევების მიღება;
- აზრების დაზუსტება;
- აზრების, გრძნობებისა და ინფორმაციის გაზიარება;
- მთავარი აზრის/თემისა და დამხმარე დეტალების დადგენა;
- იმის განსაზღვრა, თუ რომელია ფაქტი და რომელი - მოსაზრება;
- აღწერილობითი ან სპეციფიკური ლექსიკის შერჩევა;

- ლირიკული გადახვევების, იუმორის, რიტორიკული ელემენტების დადგენა და მათი ეფექტურობის შეფასება.

მოსწავლეები უფრო კარგად განივითარებენ მოსმენის უნარს, როდესაც მოსმენა ინტეგრირებულია ზეპირმეტყველებით, წერით და კითხვით საქმიანობასთან და როდესაც იგი ამგვარად არის სტრუქტურირებული: **მოსმენამდე, უშუალოდ მოსმენისა და მოსმენის შემდგომი საქმიანობები.**

მოსმენამდე ეტაპი

პროდუქტიული მოსმენა მოითხოვს, რომ მოსწავლეები წინასწარ იყვნენ მომზადებულნი იმისათვის, რაც უნდა მოისმინონ. მოსმენამდე ეტაპი ამზადებს მოსწავლეს იმისათვის, რომ მან მოისმინოს ინტერპრეტაციულ და კრიტიკულ დონეზე.

მოსმენამდე ეტაპის მიზნებია:

მოსწავლეებში ინტერესის გაღვიძება და მათი მოტივირება, რათა გულისყურით მოისმინონ.

- როდესაც მოსწავლეებს შეუძლიათ მოსმენილი დაუკავშირონ საკუთარ გამოცდილებას, ისინი უფრო კარგად არიან მომზადებული აქტიური მოსმენისათვის.
- მოსმენამდე მასწავლებლებმა უნდა შექმნან მოსმენისათვის ხელშემწყობი გარემო (მაგალითად, ოთახი, სადაც არის მოტივაციისა და ინტერესის აღმძვრელი ვიზუალური

მასალა, მოსახერხებლად განლაგებული სკამები და მაგიდები, ისე, რომ ყველას ჰქონდეს საშუალება, უცქიროს მოსაუბრეს / ორატორს).

- ხშირად მოზარდები საკუთარ თავზე არიან ფოკუსირებული და პირადი მოთხოვნილებები განაპირობებს მათი მოტივაციის დონეს. მოსმენამდე საქმიანობაში ჩაბმის გზით მოსწავლეებს ეძლევათ ამ მოთხოვნილებების გამოვლენის საშუალება. მათი გათვალისწინების შემთხვევაში მასწავლებელს შეუძლია მოსწავლეებს გაუღვივოს სასაუბრო თემის მიმართ ინტერესი და ისინი იქცნენ კეთილგანწყობილ, მონდომებულ, აქტიურ მსმენელებად (მაგალითად, მოსმენამდე მასწავლებელი მოსწავლეებს აცნობს საუბრის თემას და მიმართავს შეკითხვით: ამ თემასთან დაკავშირებით რის გაგება გსურთ / გაინტერესებთ?).

მოსწავლეებში თემატური, ე.წ. ფონური და ლინგვისტური ცოდნის გააქტიურება ან დაგროვება.

- მნიშვნელოვანია, რომ მოსწავლეს შეეძლოს დაუკავშიროს ერთმანეთს ის, რაც უკვე იცის და მოსაუბრის ნათქვამის შინაარსი.
- როდესაც გააქტიურდება ის, რაც მოსწავლეებმა უკვე იციან საუბრის თემის შესახებ, მოსწავლეები იწყებენ პროგნოზირებას, რა შეიძლება მოისმინონ. პროგნოზირებასთან ერთად ისინი ცდილობენ კიდევ უფრო ჩაუღრმავდნენ საკუთარ თავს და გაიხსენონ ყველაფერი, რაც ამ საკითხთან დაკავშირებით იციან ან ჰგონიათ, რომ იციან.
- მოსწავლეებს მოსმენამდე ვაწვდით / ვაცნობთ სასაუბრო მასალის ძირითად ცნებებსა და ლექსიკას.

უშუალოდ მოსმენის ეტაპი

ის მსმენელები, რომლებიც აქტიურად მონაწილეობენ მოსმენის პროცესში, ახერხებენ მოსაუბრის ვერბალური შეტყობინებისა და არავერბალური სიგნალების ინტერპრეტაციას და უკეთ აყალიბებენ აზრებს. მოსმენის პროცესში მოსწავლეები ამოწმებენ თავიანთ პროგნოზებს, ადარებენ, გამართლდა თუ არა მათი ვარაუდები, რომლებიც გამოთქვეს მოსმენამდე. ისინი ინტერპრეტაციას უკეთებენ მოსმენილს და მსჯელობენ იმაზე დაყრდნობით, რაც იციან. ამასთან, განსაზღვრავენ იმასაც, კიდეც რისი ცოდნაც სჭირდებათ.

უშუალოდ მოსმენის ეტაპის მიზნებია:

მოსწავლეთა ხელშეწყობა, რათა გაიგონ მოსაუბრის ენა და აზრები.

- მოსმენის პროცესში აქტიური მონაწილეობა მოსწავლეებს ეხმარება უკეთ გაიგონ მოსაუბრის ენა და აზრები, დაუკავშირონ ისინი იმას, რაც უკვე იციან თემის შესახებ.
- როდესაც მოსწავლეთა მიერვე ხდება მონიტორინგი იმისა, თუ როგორ გაიგეს ორატორის სიტყვა (მაგ. საკუთარ თავს ეკითხებიან: „რა აზრი არის ამაში?“ ან „რის თქმა უნდოდა ამით ორატორს?“), მათ იციან, როდის მოითხოვონ იმის ახსნა, რაც ვერ გაიგეს.

მოსწავლეთა ყურადღების ფიკუსირება ორატორის გამოსვლის სტრუქტურაზე / ორგანიზაციაზე.

- როდესაც მოსწავლეები განიხილავენ ორატორის სიტყვის სტრუქტურას / ორგანიზაციას (მაგ. შესავალი, ძირითადი ნაწილი, დასკვნითი დებულებები, გარდამავალი ფრაზები და ა.შ.), ისინი უკეთ გაიაზრებენ, როგორ გამოიყენონ ეს ნიმუშები თავიანთ სასაუბრო პრაქტიკაში.

ორატორის აზრებსა და მის მიერ გამოყენებულ ენაზე მოსწავლეთა კრიტიკული რეაქციებისა და პასუხების წახალისება:

- მოსწავლეები, რომლებიც ყურადღებით ისმენენ და ინიშნავენ შენიშვნებს, ამზადებენ შეკითხვებსა და პასუხებს, უკეთ არიან მომზადებულნი ორატორთან ურთიერთობისათვის მოსმენისას ან მოსმენის შემდეგ.

მოსმენის შემდგომი ეტაპი: პასუხი, განსჯა და გაგებულის რეკონსტრუქცია

მოსმენის შემდგომი ეტაპი უაღრესად მნიშვნელოვანია, რადგანაც ამ ეტაპზე მოსწავლეს ეუფლება განცდა, რომ მოსმენას აქვს შედეგი და მოპოვებული ინფორმაცია მისთვის სასარგებლო იქნება. მოსმენის შემდგომი საქმიანობა განსაკუთრებით პროდუქტიულია მაშინ, როდესაც იგი უშუალოდ მოსმენის ეტაპის პირდაპირ განვრცობად იქცევა. კარგად დაგეგმილი მოსმენის შემდგომი საქმიანობა მოსწავლეებს შესაძლებლობას აძლევს, რომ ერთმანეთს დაუკავშირონ ის, რაც მათ გაიგეს, საკუთარ აზრებსა და გამოცდილებას. ეს კი ახალისებს ინტერპრეტაციულ და კრიტიკულ მოსმენას, განსჯით აზროვნებას. გარდა ამისა, მოსმენის შემდგომი ეტაპი საშუალებას აძლევს მასწავლებლებს, შეაფასონ მოსწავლეთა მიერ მოსმენილის გაგება, შეამოწმონ საკუთარი აღქმის უნარი.

მოსმენის შემდგომი ეტაპის მიზნებია:

ძველი ცოდნისა და გამოცდილების და ორატორისაგან ან დისკუსიიდან მიღებული ახალი აზრებისა და ინფორმაციის დაკავშირება.

- მოსწავლეთა მიერ მოსმენილის გაგება უფრო პროდუქტიული და ხარისხიანი იქნება იმ შემთხვევაში, თუ ისინი ერთმანეთს დაუკავშირებენ მოსმენილს იმას, რაც თავად იციან და გამოუცდიათ.

მოსწავლეში განსჯისა და პასუხის გაცემის / რეაგირების წახალისება.

- მოსწავლეები უკეთ იგებენ იმას, რაც მოისმინეს, თუ მათ სთხოვენ აზრების რეზიუმირებას და რეაგირებას მოსმენილზე.

მოსმენილის გაგების სიტყვასიტყვითი დონიდან ინტერპრეტაციულ და კრიტიკულ დონეებზე გადასვლა.

- მოსწავლეები, რომლებიც საუბარზე მსჯელობით ან წერილობით რეაგირებენ, იქმნიან და აყალიბებენ საკუთარ აზრს;
- ორატორის აზრების ანალიზით, სინთეზით, გამოსვლის / საუბრის ორგანიზების ხერხებსა და მოსაუბრის ენაზე დაკვირვებით მსმენელები ახერხებენ მოსმენილის ინტერპრეტაციას, შეფასებას.

გაგების შემოწმება, არასწორი აზრების შესწორება / დაზუსტება.

- მოსწავლეები, რომლებიც აქტიურად ისმენენ, მზად არიან შეკითხვა დაუსვან ორატორს იმაში დასარწმუნებლად, რომ მოსმენილი სწორად გაიგეს.

- დისკუსიებისა და პასუხების მეშვეობით მოსწავლეებს შეუძლიათ განივითარონ მოსმენილის უკეთ გააზრების უნარი.

მოსწავლეთათვის ახალი გამოცდილების დაუყოვნებლივ გამოყენების საშუალების მიცემა.

- როდესაც მოსწავლეებს უქმნიან ისეთ პირობებს, რომ მათ მაშინვე გამოიყენონ მოსმენილთან დაკავშირებით გაკეთებული დასკვნები, ისინი უფრო ყურადღებიანი მსმენელები ხდებიან.

მოსმენის პროცესის ხელშეწყობა და მართვა

მოსმენის სასწავლო სიტუაციების საგანგებოდ შექმნა შეიძლება ზოგიერთ შემთხვევაში სასარგებლო იყოს, მაგრამ უფრო ეფექტურია, როდესაც მოსმენის სწავლება მსჭვალავს ყოველ სასკოლო დღეს, თითქმის ყოველ გაკვეთილს. მოსმენის იზოლირებული სწავლება ხელოვნურია და არ უწყობს ხელს მის კავშირს რეალურ ცხოვრებასთან. იმისათვის, რომ მოსწავლემ შეძლოს მოსმენის პრაქტიკული გამოყენება, ის უნდა მონაწილეობდეს თავის თანატოლებთან ღია დიალოგში, ისეთ არაოფიციალურ ვითარებებში, როგორებიცაა კონფერენციები (აზრის გაცვლა), დისკუსიები, დებატები ან ლიტერატურული წრეები; მათ ასევე ესაჭიროებათ პრაქტიკის მიღება ოფიციალურ სიტუაციებში, მაგალითად, თანატოლების მიერ

მომზადებული გამოსვლების მოსმენა სხვადასხვა აუდიტორიისათვის ან სტუმრად მოსული ორატორების / გამომსვლელების მოსმენა.

გთავაზობთ ზოგიერთ საშუალებას, რომლითაც მასწავლებელს შეუძლია ხელი შეუწყოს ნაყოფიერ მოსმენას და დაეხმაროს მოსწავლეს განვითარდეს როგორც მოწიფული, აქტიური მსმენელი. ეს საშუალებებია:

- ნაყოფიერი და აქტიური მოსმენის მოდელირება (მასწავლებელი - თავად აქტიური და პროდუქტიული მსმენელი);
- მოსწავლის ნათქვამისათვის მნიშვნელოვნების მინიჭება (პრინციპი - ყველას აზრი მისაღებია, ყველა აზრს აქვს არსებობის უფლება);
- მოსმენის ინტეგრირება ყოველდღიურ მეტყველებასთან, წერასა და კითხვასთან;
- მოსწავლეთათვის მოსმენის ისეთი სიტუაციების შექმნა, რომ მათ ჰქონდეთ სხვადასხვა მიზნისა და შინაარსის გათვალისწინებისა და გამოყენების საშუალება (მაგალითად, პირისპირ გულითადი საუბარი, ჯგუფური დისკუსიები, ოფიციალური გამოსვლა, პრეზენტაციები, ყოფითი / სოციალური / საზოგადოებრივი სიტუაციები, ოფიციალური სიტუაციები და სხვა);
- მოსმენის მეშვეობით მოსწავლეებში საზოგადოებრივ-სოციალური ჩვევების განვითარება (მაგალითად, ორატორისათვის შეკითხვების დასმა დაზუსტების მიზნით, მოსმენილის რეზიუმირება და პერიფრაზის გაკეთება გაგების სადემონსტრაციოდ);
- მოსმენის დროის ხანგრძლივობის მისადაგება მოსწავლეთა ასაკის, განვითარების დონისთვის;

- მოსწავლეებისათვის ნაყოფიერი, აქტიური მოსმენის ჩვევების კრიტერიუმთა ჩამონათვალის მიცემა;
- მოსმენის პროცესის დაგეგმვა მოსმენამდე, უშუალოდ მოსმენისა და მოსმენის შემდგომი საქმიანობების გამოყენებით;
- მოსმენის პროცესის შეფასება. მოსწავლეთა და მასწავლებლის მიერ მოსმენის პრაქტიკული გამოყენების შეფასება საკონტროლო დავალებების ნუსხის, წინასწარ შემუშავებული კრიტერიუმებისა და გონებამახვილური შენიშვნების მეშვეობით.

გთავაზობთ მოსმენის შეფასების კითხვარის ნიმუშს:

მოსმენის შეფასების კითხვარი

მოსწავლის გვარი და სახელი _____

თარიღი _____

შეავსეთ შესაბამისი სვეტი	დიახ	არა	ზოგჯერ
მოსმენის ელემენტარული უნარ-ჩვევა			
ყურადღებით უსმენს?			

ხმაური საკლასო ოთახში ხელს უშლის ყურადღებით მოსმენაში? შეუძლია მოსაუბრის აზრების შეფასება? მოსმენა ინფორმაციის მიღებისათვის შეუძლია იმგვარი შეკითხვების მომზადება, რომ გაუგებარი აზრები დააზუსტოს? ესმის უცნობი სიტყვების მნიშვნელობა მოსაუბრის საუბრის კონტექსტის მიხედვით? ყურადღებით მოსმენა შეუძლია ფაქტების გამოცალკევება განმარტებისა და მოსაზრებისაგან? შეუძლია მნიშვნელოვან და უმნიშვნელო დეტალებს შორის გაანსხვავების პოვნა? ამჩნევს მოსაუბრის მიერ დაუსაბუთებელ პუნქტებს? მისაღებია თუ არა მისთვის განსხვავებული აზრი? შემოქმედებითი მოსმენა			
--	--	--	--

შეუძლია თუ არა ისეთი სიტყვების ან ფრაზების მინიშნება, რომლებიც მასზე განსაკუთრებულ შთაბეჭდილებას ახდენს? ახდენს მასზე ლექსი, მოთხრობა ან პიესა ისეთ ზემოქმედებას, რომ ეს ირეკლება მის გარეგნობაზე (მაგალითად, მზერა, მიმიკები, დამაბულობა სახეზე და სხვა)? შეუძლია თუ არა საკუთარი სიტყვებით გადმოსცეს სხვისგან მოსმენილი ისე, რომ სხვებამდეც მიიტანოს მისთვის მნიშვნელოვანი და შთამბეჭდავი?			
შენიშვნები			

მეტყველება

მეტყველება ენის ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი კომპონენტია და ხელს უწყობს კითხვის, წერისა და მოსმენის უნარების განვითარებას. მეტყველება შედგება ვერბალური (სიტყვიერი) და არავერბალური (არასიტყვიერი) კომუნიკაციისაგან. მნიშვნელოვანია მასწავლებლებმა გააცნობიერონ, რომ არავერბალური კომუნიკაცია სპეციფიურ კულტურას წარმოადგენს და ზოგიერთ შემთხვევაში ვერბალურზე არანაკლებ მნიშვნელოვანია მოსწავლეთა თვითგამოხატვისათვის.

ვინაიდან მეტყველების უნარ-ჩვევების განვითარებისა და გამოყენების ადგილი, უპირველეს ყოვლისა, საკლასო ოთახია, სწორედ საკლასო გარემოში უნდა შეეწყოს ხელი საუბარს, რადგან საუბარი შესაძლებლობას აძლევს მოწაფეებს დაუკავშირონ ერთმანეთს მოსმენა და მეტყველება და ამასთან ის, რაც იციან, იმას, რასაც სწავლობენ. მოსმენა და მეტყველება მათ ეხმარება ცოდნის დაუფლებასა და აზრების გამოხატვაში.

საუბარი შეიძლება იყოს სპონტანური ან წინასწარ დაგეგმილი და მოფიქრებული. მეტყველების უნარის განვითარებისათვის მნიშვნელოვანია ემოციურად და ინტელექტუალურად უსაფრთხო გარემოს შექმნა. მოსწავლეთა სწავლება მაშინ არის განსაკუთრებით ნაყოფიერი, როდესაც არსებობს ორმხრივი ნდობა, როდესაც მოსწავლის მეტყველება მასწავლებლისა და თანაკლასელების მიერ ზედმეტი კრიტიკისა და, მით უმეტეს, დაცინვის გარეშე მიიღება და როდესაც საკლასო ოთახში დაშვებულია სხვადასხვა საკომუნიკაციო / საურთიერთობო სტილი.

მეტყველების უნარის განვითარების თვალსაზრისით განასხვავებენ ოთხ დონეს, რაც წარმოდგენილია ქვემოთ მოცემულ ცხრილში.

მეტყველების განვითარების დონეები

I დონე	• იყენებს შეზღუდულ ლექსიკას; • აწყდება სირთულეებს აზრის გამოთქმაში;
--------	---

დამწყები მოსაუბრე (გამოუცდელი, საჭიროებს განვითარებას)	• აკლია საკუთარი თავის რწმენა და მორცხვი, გაუბედავია; • აქვს მცირე ინტერესი ჯგუფურ ურთიერთქმედებათა მიმართ; • ცდილობს ისწავლოს სხვების დიალოგების მოსმენით; • ებმება მხოლოდ ხანმოკლე დიალოგებში.
II დონე გარდამავალი/შუალედური მოსაუბრე (თანდათანობით ემატება საკუთარი თავის რწმენა)	• მხოლოდ ახლო მეგობრების წრეში ხდება საუბრის ინიციატორი; • პასუხობს საკუთარი ნებით მაშინ, როდესაც დარწმუნებულია, რომ მისი წვლილი მისაღებია; • როგორც ჯგუფის წევრი, მონაწილეობს კითხვით ან სასაუბრო საქმიანობებში; • სვამს შეკითხვებს, როდესაც სჭირდება ინფორმაცია; • იყენებს არაოფიციალური კომუნიკაციის ადეკვატურ ლექსიკას; • ერიდება კამათსა და დასაბუთებას.
III დონე სასაუბროდ განწყობილი	• შემოაქვს თემები და იდეები საუბრისა და დისკუსიისათვის; • შედის დისკუსიაში იმ საკითხებზე ან იდეებზე, რომლებიც თავად აინტერესებს; • საუბრებსა და სხვა ზეპირ ურთიერთობებში მონაწილეობისას არ განიცდის დისკომფორტს;

(თანატოლებთან ჩართული, აღწევს თავდაჯერებულობას)	• თუ მოითხოვება, აფართოებს სიტყვის მარაგს; • მისი საუბარი ადვილად აღსაქმელია საზოგადოებისათვის.
IV საფეხური დამოუკიდებელი მოსაუბრე (თვითმართვადი მოსაუბრე, საკუთარ თავზე იღებს ლიდერობას)	• ახდენს საუბრისა და დისკუსიის ინიცირებას; • ხელს უწყობს სხვების მიერ აზრების გამოხატვას; • ფლობს ექსტენსიურ სიტყვათა მარაგს და შესაბამისად იყენებს მას; • როდესაც საჭიროა, მოითხოვს მეტ ინფორმაციას დაზუსტებისა და ინტერპრეტაციისათვის; • ტაქტიანად არ ეთანხმება იმ იდეებსა და პოზიციებს, რომლებიც პირადად მისთვის მიუღებელია; • მისი საუბარი დამაინტერესებელია.

მეტყველების პროცესი

მეტყველების პროცესი შეიცავს იმ საქმიანობებს, რომლებიც შეიძლება დაიყოს სამ ეტაპად: *საუბრის დაწყებამდე, უშუალოდ საუბრის და საუბრის შემდგომი*. მაგალითად, საუბრამდე მოსაუბრეს შეუძლია განსაზღვროს სასაუბრო საგნის შინაარსი, როგორ უნდა იყოს იგი წარმოდგენილი და რა ტიპის საზოგადოებამ უნდა მოისმინოს. მეტყველებისას მოსაუბრემ უნდა იზრუნოს ისეთ ასპექტებზე, როგორებიცაა:

- სათქმელის ნათლად გადაცემა;
- ხმის ტონი;
- შესაბამისი ლექსიკა;
- შესაძლებელი კითხვები და პასუხები,
- აუდიტორია;
- არავერბალური ქესტები.

საუბრის შემდეგ მოსაუბრემ შეიძლება მიიღოს შენიშვნები, ასევე შეიძლება უპასუხოს შეკითხვებს, განმარტოს გაუგებარი ცნებები და შეაფასოს პროცესი.

საუბრამდე ეტაპი: დაგეგმვა და ორგანიზება

ისევე, როგორც წერის დაწყებას, საუბარს წინ უსწრებს მონახაზის გაკეთება. მოსწავლეების გამოცდილებას, დაკვირვებებს და ურთიერთქმედებებს საკლასო ოთახში და მის გარეთ გავლენა აქვს იმაზე, თუ რას და როგორ ამბობენ ისინი. საუბრამდე ეტაპზე ჩართულია ფიქრი და განსჯა და ეს მოსწავლეებს აძლევს იმის შესაძლებლობას, რომ მათ დაგეგმონ საუბარი და მოემზადონ ამისათვის. საუბრამდე ეტაპის ზოგიერთი მიზანი ქვემოთ არის მოცემული. კერძოდ:

სასაუბრო თემის შერჩევა.

მოწაფეები წინასასაუბრო საქმიანობის შედეგად სწავლობენ და იკვლევენ იდეებს საუბრის თემისათვის.

წინასასაუბრო საქმიანობები შეიძლება იყოს:

- წარმოსახვითი სურათების შედგენა;
- კითხვა და კვლევა;
- მუსიკის მოსმენა;
- ვიდეოს ყურება;
- მოსაუბრის მოსმენა;
- აზრების მოკლე ჩანაწერების გაკეთება;
- პირადი გამოცდილების ანალიზი.

საუბრის მიზნის განსაზღვრა

მოსაუბრეები ლაპარაკობენ, რათა გადმოსცენ აზრები, ემოციები, შთაბეჭდილებები, თვალსაზრისები ან გაუზიარონ ერთმანეთს ინფორმაცია. მოწაფეებმა საკუთარ თავს უნდა დაუსვან კითხვა: „რა არის ჩემი საუბრის მიზანი?“ ეს შეიძლება იყოს:

- ❖ ინფორმაციის გადაცემა;
- ❖ თვალსაზრისის გამოხატვა;

- ❖ დარწმუნება;
- ❖ უარყოფა;
- ❖ შთაბეჭდილების / ემოციის გამოხატვა და სხვა.

აუდიტორიის განსაზღვრა

მოსაუბრეებმა უნდა ჰკითხონ საკუთარ თავს: „როგორია ჩემი შესაძლო აუდიტორია?“ აუდიტორიის შესაძლო ვარიანტებია:

- ჩვეულებრივი, კარგად ნაცნობი საზოგადოება (მეგობრები, ოჯახი, მასწავლებლები);
- გაფართოებული ნაცნობი საზოგადოება (მაგალითად, თემი, მოსწავლეთა საზოგადოება);
- გაფართოებული უცნობი საზოგადოება (მაგალითად, ადგილობრივი მედია).

ფორმატის განსაზღვრა

მოსაუბრეებმა/ორატორებმა უნდა მოიფიქრონ, თუ როგორ წარმოადგინონ თავიანთი აზრები რაც შეიძლება უფრო ეფექტურად. ფორმატის შესაძლო ვარიანტებია:

- საუბარი;
- დისკუსია;
- ოფიციალური გამოსვლა;

- პრეზენტაცია;
- მონოლოგი;
- მკითხველის თეატრი და სხვა.

უშუალოდ საუბრის ეტაპი: საზოგადოებაში გასვლა

საუბრით მოსწავლე ერთვება ურთიერთობაში. ის მოსწავლეები, რომელთა გარშემოც არსებობს მხარდამჭერი, თანამშრომლობითი გარემო, სავარაუდოა, რომ უფრო თავდაჯერებულნი იქნებიან თავიანთი აზრების ან ინფორმაციის საჯაროდ გამოტანისას.

იმისათვის, რომ ურთიერთობა დაამყარონ სხვებთან, მოსწავლეებს სჭირდებათ ჩართვა ოფიციალურ და არაოფიციალურ სასაუბრო სიტუაციებში.

მათი საუბრის მიზანი შეიძლება იყოს:

- პირადი გრძნობების, აზრების ან თვალსაზრისის გამოხატვა;
- ამბის მოყოლა;
- აუდიტორიის გართობა;
- აღწერა;
- ინფორმირება ან ახსნა;

- ინსტრუქციის მიცემა;
- შეკითხვების დასმა;
- აზრების დაზუსტება/განმარტება;
- სხვადასხვა აზრის ექსპერიმენტირება;
- დისკუსია.

საუბრის შემდგომი ეტაპი: დრო განსჯისა და მიზნების დასახვისათვის

საუბრის შემდეგ, ოფიციალური იქნება ეს თუ არაოფიციალური, მნიშვნელოვანია, რომ მოსწავლეებმა იფიქრონ საკუთარ გამოსვლაზე. მასწავლებლის მიერ მათი მეტყველების შეფასება დაეხმარება მათ საკუთარი მეტყველების უნარის გაუმჯობესებაში, ახალი კონკრეტული მიზნების დასახვაში. ამგვარი განმავითარებელი შეფასება და მიზნების განსაზღვრა ხელს უწყობს კრიტიკულ აზროვნებას.

საუბრის შემდგომი ეტაპის მიზნებია:

საკუთარი მეტყველების / საუბრის ანალიზი და შეფასება

საუბრის / მეტყველების უნარი უვითარდებათ იმ მოსწავლეებს, რომელთაც აქვთ წინასწარ განსაზღვრული კრიტერიუმები საკუთარი გამოსვლის შესაფასებლად და შეუძლიათ ამ კრიტერიუმების მიხედვით განსაზღვრონ თავიანთი ძლიერი და სუსტი მხარეები.

ეს ეტაპი გულისხმობს:

- დისკუსიას ან კრიტერიუმთა სრულყოფას მეტყველების, სხვადასხვა სასაუბრო გამოცდილების შესაფასებლად;

მიზნების დასახვა გასაუმჯობესებლად.

როდესაც მოსწავლეები აანალიზებენ და აფასებენ საკუთარ გამოსვლას, ხვდებიან, თუ რა გააკეთეს კარგად და რისი გაუმჯობესება ესაჭიროებათ.

ეს ეტაპი გულისხმობს:

- ძლიერი და სუსტი მხარეების გამოვლენის შემდეგ მეტყველების გაუმჯობესებისათვის საჭირო გზების გამონახვას (აქ მოსწავლემ შეიძლება გამოიყენოს მასწავლებლის, თანაკლასელებისა და სხვა მსმენელთა რჩევები როდესაც მოსწავლეები მსჯელობენ საკუთარ გამოსვლებზე, სასაუბრო აქტივობებზე, კომენტარებს მისი თანატოლებიც უნდა აკეთებდნენ. ეს კომენტარები შეიძლება იყოს როგორც წერილობითი, ისე ზეპირი, ან ორივეს კომბინაცია).

მეტყველების პროცესის მხარდაჭერა და მართვა

მოსწავლის მეტყველების უნარი საუკეთესოდ ვითარდება დინამიკურ ინტერაქტიულ სასწავლო გარემოში, სადაც საკმაოდ დრო აქვს დათმობილი მოსმენასა და აზრების გაზიარებას. საკლასო ოთახი უნდა იყოს ის ადგილი, სადაც მოსწავლეს შეუძლია დასვას შეკითხვები და უპასუხოს მათ; სადაც მასწავლებელი და მოსწავლე პარტნიორები არიან, თანამშრომლობენ ერთმანეთთან ინფორმაციისა და იდეების

გასაზიარებლად. ორგანიზაციის სხვადასხვა ფორმა (მუშაობა წყვილებში, მცირე და დიდ ჯგუფებში) მოსწავლეებს აძლევს მოსმენისა და ზეპირმეტყველების უნარების პრაქტიკაში გამოცდის საშუალებას.

მასწავლებლის როლი მოსმენისა და ზეპირმეტყველების უნარის განვითარებაში შემდეგია:

- მისცეს მოსწავლეს შესაძლებლობა შეაგროვოს ინფორმაცია, მოამზადოს შეკითხვები;
- დააშენოს ახალი ცოდნა იმაზე, რაც მოსწავლემ უკვე იცის;
- დასვას ისეთი შეკითხვები (ღია), რომლებიც ითხოვენ განსხვავებულ აზრებსა და პასუხებს, რომლებზეც არ არსებობს ერთი სწორი პასუხი;
- ხელი შეუწყოს მიზანმიმართულ საუბარსა და „ხმამაღლა ფიქრს“;
- ყურადღება მიაქციოს უფრო მეტად მოსწავლეთა აზრებსა და პასუხების არსს, და არა მეტყველებაში დაშვებულ გრამატიკულ შეცდომებს;
- მოსწავლეებთან ერთად შეიმუშაოს საუბრის შეფასების კრიტერიუმები;
- ხელი შეუწყოს თანაკლასელთა მონაწილეობას მოსწავლის მეტყველების შეფასებაში, რომლის დროსაც მითითებული იქნება არა მარტო ძლიერი და სუსტი მხარეები, არამედ ხარვეზების გამოსწორების გზები;
- შეაფასოს შეკითხვები ისევე, როგორც პასუხები;
- თავად მისცეს მოსწავლეებს ზეპირმეტყველების ნიმუში თხრობით, მოყოლით;

- უზრუნველყოს მოსწავლეთათვის თხრობის ხელშემწყობი პირობები (სიწყნარე კლასში, მოხერხებულად განლაგებული საკლასო ავეჯი და სხვა);
- არაოფიციალური საუბარი, მოსწავლეთათვის აზრების გაზიარება და საინტერესო ფაქტების გაცნობა აქციოს მუდმივ პროცესად;
- ხელი შეუწყოს იმას, რომ მოსწავლეებმა „ექვი შეიტანონ“ საკუთარ და სხვის ვარაუდებში, მიკერძოებულ აზრებში და ფაქტად წარმოდგენილ ინფორმაციაში, ანუ გაუაზრებლად და უკრიტიკოდ არ მიიღონ ისინი;
- ხელი შეუწყოს მოსწავლეთა მონაწილეობას დასაბუთებულ კამათში დისკუსიებისა და დებატების დროს;
- განავითაროს მოსწავლეებში სხვათა აზრების პატივისცემა;
- შეკითხვების შემდეგ მისცეს მოსწავლეებს ფიქრის დრო;
- წახალისოს მოსწავლეთა ძალისხმევა, აქტიური მონაწილეობა, პროგრესი;
- შეაფასოს პროცესი და შედეგი.

მეტყველებითი და მოსმენითი საქმიანობები (აქტივობები)

მეტყველებითი და მოსმენითი საქმიანობების ურთიერთკავშირი უზრუნველყოფს მოსწავლეთა ამ უნარების განვითარებას. ქვემოთ წარმოდგენილი აქტივობები სწორედ ორივე უნარის განვითარებისკენაა მიმართული.

დისკუსია

დისკუსია ისეთი აქტივობაა, რომლის დროსაც განსაკუთრებით არის საჭირო ყურადღებით მოსმენა და იმის გათვალისწინება, თუ რას ამბობენ სხვები, ზრდილობიანად, ეთიკურად მოქცევა და საუბარი ისე, რომ ყველას ესმოდეს (იგულისხმება როგორც ხმის ტემბრი, ისე აზრის გასაგებად და ნათლად ჩამოყალიბება).

დისკუსია:

- ხელს უწყობს მოსწავლეებში მსჯელობის, კრიტიკული აზროვნებისა და პრობლემის გადაწყვეტის უნარის განვითარებას.
- ავარჯიშებს მოსწავლეებს ზეპირად აზრების მწყობრად გამოხატვასა და დასკვნების გამოტანაში, სადავო საკითხების გადაჭრასა და ალტერნატიული გადაწყვეტილებების მოძებნაში.

დისკუსიებში მოსწავლეებს მოეთხოვებათ:

- არგუმენტირებული მსჯელობა;
- გადაწყვეტილების მიღება;
- დისკუსიის წესების დაცვა (სასურველია, ეს წესები თავად მოსწავლეებმა შეიმუშაონ. მაგალითად, როცა რამის თქმა გვსურს, ხელი ავიწიოთ; დავამთავრებინოთ მოსაუბრეს სათქმელი; დავიცვათ რეგლამენტი და ა.შ.)

დისკუსიისას მოსწავლეები შეიძლება წააწყდნენ განსხვავებულ თვალსაზრისებს. ისინი რწმუნდებიან, რომ არსებობს უამრავი პრობლემა, რომელთაც არა აქვთ მხოლოდ ერთი გადაწყვეტა. დისკუსია ასევე შეიძლება გამოვიყენოთ, როგორც ჯგუფის წევრებს შორის კონსენსუსის დამყარების საშუალება.

სადისკუსიო ჯგუფები

სამ-ხუთწევრიანი ჯგუფები კარგია ნაყოფიერი დისკუსიისათვის, რადგანაც ყველას ექნება შესაძლებლობა წვლილი შეიტანოს დისკუსიაში როგორც მსმენელმა და როგორც სიტყვით გამომსვლელმა. გარდა ამისა, პატარა ჯგუფები სალაპარაკოდ გამოიწვევს გაუბედავ და პასიურ მოსწავლეებსაც, რომლებიც, სავარაუდოა, რომ დიდ ჯგუფებში გამართულ განხილვაში მონაწილეობას არ მიიღებენ.

მცირე სადისკუსიო ჯგუფებში მოსწავლეებს შეუძლიათ ჩამოაყალიბონ საკუთარი აზრები და გაააქტიურონ სუბიექტური გამოცდილება.

კლასიდან და ვითარებიდან გამომდინარე, ჯგუფები შეიძლება ჩამოყალიბდეს:

- მოსწავლეების სურვილის გათვალისწინებით;
- სტიქიურად (მაგალითად, მოსწავლეებს ვურიგებთ ნახატებიან / სხვადასხვა ფერის ბარათებს. ერთნაირნახატიანი / ერთი ფერის ბარათების მფლობელები ერთიანდებიან ერთ ჯგუფში);
- შემადგენლობა შეიძლება განსაზღვროს თავად მასწავლებელმა.

ლიდერები განხილვის ჯგუფებში შეიძლება დანიშნის გარეშე გაჩნდნენ. რეკომენდებულია თითოეული ჯგუფის წევრისათვის კონკრეტული მოვალეობის დაკისრება (მაგალითად, ერთი არგუმენტებს ჩამოწერს, მეორე ეძებს დამატებით მასალას, მესამე შეკითხვებს ამზადებს, მეოთხე წარმოადგენს ჯგუფის საერთო აზრს და ა.შ.). ჯგუფები დროდადრო უნდა გადახალისდეს, რათა მოსწავლეებს მიეცეთ საშუალება სხვა თანატოლებთან ერთად იმუშაონ.

დისკუსიამდე

დისკუსიის დაწყებამდე აუცილებელია, რომ ჯგუფმა დაადგინოს მიზანი. საერთო მიზანი შეიძლება იყოს, მაგალითად, პასუხების მოძებნა ისეთ პრობლემურ კითხვაზე, როგორიცაა, “უნდა დაუპირისპირდეს თუ არა პიროვნება საზოგადოებას, როცა დანამდვილებით იცის, რომ ის დამარცხდება?”

ცხადია, სადისკუსიოდ უნდა შეირჩეს ისეთი საკითხი, რომლის ირგვლივაც განსხვავებული თვალსაზრისები შეიძლება არსებობდეს ან დაისვას ისეთ პრობლემა, რომლის გადაჭრის ალტერნატიული გზები არსებობს.

მოსწავლეებს შეუძლიათ შექმნან იმ შეკითხვების სია, რომელთაც დისკუსიის დაწყებამდე გამოიყენებენ. ასეთი სია შეიძლება შეიცავდეს შემდეგ კითხვებს:

- რა როლი დაეკისრება ჯგუფის თითოეულ წევრს?
- რა ვიცი ამ თემის შესახებ?
- რისი აღმოჩენა / დამტკიცება გვინდა ან გვჭირდება?
- როგორ და სად ვაპირებთ შეკითხვებზე პასუხების მოძებნას?
- ვის გავუზიარებთ ჩვენს დასკვნებს?
- როგორ რა კრიტერიუმებით შევაფასებთ ჩვენი შრომის ნაყოფს?

დისკუსიის დაწყებამდე მოსწავლეებს შეუძლიათ შექმნან დისკუსიის წესების ნუსხა, რომლის მიხედვითაც იმოქმედებენ.

დისკუსიის დროს

მოსწავლეთათვის მნიშვნელოვანია იცოდნენ, რომ:

- არ არსებობს მცდარი და სწორი აზრი; არსებობს დაუსაბუთებელი და დასაბუთებული მოსაზრება;

- დისკუსიის მიზნები და წესები წინასწარ არის განსაზღვრული;
- დისკუსიის ცენტრალურ მიზანს წარმოადგენს ჯგუფის მიერ განსახილველი საკითხის შესახებ ცოდნის გამომჟღავნება და ამ ცოდნის გამოყენება პრობლემის გადაწყვეტისათვის;
- დისკუსია პასუხების განუსაზღვრელ რაოდენობას წარმოშობს და არ მოითხოვს ერთადერთ დასკვნას;
- რადგანაც არსებობს განსხვავებული მოსაზრებები, საკუთარი თვალსაზრისის დაცვასთან ერთად სხვების თვალსაზრისსაც უნდა სცენ პატივი;
- ისინი აკრიტიკებენ აზრებს და არა ადამიანებს.

დისკუსიის დროს საჭიროა მოსწავლეებს ხელი შევუწყოთ იმაში, რომ მათ:

- გულმოდგინედ მოისმინონ ყველა აზრი;
- დასვან შეკითხვები;
- მოახდინონ აზრების პარაფრაზირება (მაგალითად, „თუ სწორად გავიგე, შენ ამბობ, რომ...“) და შეჯერება;
- იკამათონ კონსტრუქციულად;
- შეაჯამონ მთავრი აზრი;
- გადაამოწმონ ვარიანტები.

დისკუსიის შემდეგ

დისკუსიის შემდგომი საქმიანობაა მოსწავლეთა შეფასება ან თვითშეფასება, რისთვისაც არსებობს სპეციალური ფორმები (ასეთი ფორმები თავად მასწავლებელსაც შეუძლია შექმნას). მოსწავლეები ჩართულნი უნდა იყვნენ შეფასების კრიტერიუმთა დადგენისა და ასეთი კითხვარების შექმნის პროცესში.

ნაყოფიერია დისკუსიის პროცესში აუდიო ან ვიდეოჩანაწერების გაკეთება, რათა დისკუსიის შემდგომ მასწავლებელსაც და მოსწავლეებსაც ჰქონდეთ საკუთარი საქმიანობის, უნარების გაანალიზების საშუალება.

არსებობს ჯგუფის შეფასების ანკეტაც, რომელიც შეიძლება შეავსოს ჯგუფის როგორც თითოეულმა, ისე მხოლოდ ერთმა წევრმა, მაგრამ ამ შემთხვევაში ის უნდა გამოხატავდეს ჯგუფის საერთო აზრს.

გთავაზობთ ასეთი ანკეტის ნიმუშს:

სადისკუსიო ჯგუფების საქმიანობის შეფასება

სახელები: _____ თარიღი: _____

სადისკუსიო თემა: _____

შეავსეთ სათანადო უჯრა. სადაც შესაძლებელია, შეიტანეთ მონაცემები.

	დიახ	არა	ზოგჯერ	მონაცემები
დისკუსიის პროცესში ყველა მონაწილეობდა და გამოთქვამდა აზრს. კომუნიკაცია ინტერაქტიული იყო.				
ჯგუფი მეგობრულად იყო განწყობილი, მონაწილეები ერთმანეთს მხარს უჭერდნენ.				
ჯგუფის წევრები ხშირად სვამდნენ შეკითხვებს აზრების დასაზუსტებლად და				

დისკუსიის პროცესის სრულყოფისათვის.				
დისკუსია ჯგუფში თემას არ გასცილებია.				
ჯგუფი ენერგიული და აქტიური იყო.				

ჯგუფის თვითშეფასების კითხვარი

რა იყოს საუკეთესო ჯგუფის ერთად მუშაობაში?

რა პრობლემა ჰქონდა ჯგუფს?

როგორ გადაჭერით იგი?

კიდევ რისი გაკეთება შეგეძლოთ?

რა განსაკუთრებული გეგმები გაქვთ გაუმჯობესებისათვის?

ლიტერატურული წრეები

ლიტერატურულ წრეებში მოსწავლეთა მცირე ჯგუფები ერთსა და იმავე ვადებში კითხულობენ წიგნების გარკვეულ რაოდენობას და რეგულარულად განიხილავენ მათ. მათ შეუძლიათ თავად გადაწყვიტონ, წაიკითხავენ ერთსა და იმავე წიგნებს, თუ სხვადასხვა წიგნს ერთსა და იმავე თემაზე. ლიტერატურულ წრეები მოსწავლეებს ეხმარება იმაში, რომ მათ მეტი შეიტყონ სხვადასხვა ტიპის, ჟანრისა და სტილის ტექსტების შესახებ და ასევე შეაფასონ საკუთარი სასაუბრო სტილი (მათ უნდა გააცნობიერონ, რომ სხვადასხვა ტექსტებზე საუბრისას სხვადასხვა სტილი უნდა გამოიყენონ). დისკუსია წიგნების შესახებ ლიტერატურულ წრეებში მოსწავლეებს იმის საშუალებას აძლევს, რომ მათ ერთმანეთს გაუზიარონ თავიანთი შეხედულებები, მოსაზრებები წიგნის ენის, სტრუქტურისა და პერსონაჟების შესახებ.

ლიტერატურულ წრეებში მოსწავლეები ბევრ რამეს შეიტყობენ მწერლის შემოქმედების შესახებ ჯგუფში საქმიანობის დროს, მაგრამ დროდადრო შეიძლება სასარგებლო იყოს ჯგუფების ჩამოყალიბება ამა თუ იმ მწერლის შემოქმედების სხვადასხვა ასპექტის შესწავლისათვის. ჯგუფები ფოკუსირებული იქნება ისეთ ელემენტებზე, როგორებიცაა: ნაწარმოების სტრუქტურა, პრობლემა, სიმბოლოები, გარემო, დრო და ეპოქა, მოქმედი პირები, მხატვრული სამყარო და სხვა. მოსწავლეები შეისწავლიან იმას, თუ როგორ იყენებს ყოველივე ამას ავტორი მკითხველზე ზემოქმედებისათვის.

ლიტერატურულ წრეებზე უფრო ვრცლად ვისაუბრებთ კითხვის სტრატეგიების მიმოხილვისას.

სასაუბრო წრეები

სასაუბრო წრეები უზრუნველყოფენ უსაფრთხო გარემოს იმისათვის, რომ მოსწავლეებმა გაბედულად შეძლონ თავიანთი აზრების გაზიარება სხვებისათვის. სასაუბრო წრეები სასარგებლოა მაშინ, როდესაც სადისკუსიო თემას არ აქვს სწორი ან არასწორი პასუხები, როდესაც საქმე ეხება გრძნობების, შთაბეჭდილებების გაზიარებას და როდესაც მოსწავლეები განიხილავენ მორალურ ან ეთიკურ საკითხებს. ასევე, ეს კარგი საშუალებაა ჯგუფური კონსენსუსის მისაღწევად ან პრობლემის გადასაჭრელად.

მოსწავლეები რკალისებრად სხედან და ყოველ მათგანს აქვს საუბრის საშუალება. თუკი წრე დიდია, მაშინ უმჯობესია ათ-თორმეტკაციანი შიდა წრის მოწყობა, დანარჩენები კი მათ გარშემო განლაგდებიან. მხოლოდ იმათ ექნებათ საუბრის უფლება, ვინც შიდა წრეში იქნება. მოსწავლეები რიგრიგობით დაიკავებენ ამ ადგილებს. ის, ვინც თავის სათქმელს იტყვის, შიდა წრიდან გადაინაცვლებს გარე წრეში და მის ადგილს იკავებს ის, ვისაც აზრის გამოთქმა სურს. წრე მანამდე იარსებებს, სანამ მონაწილეებს თემის ირგვლივ სალაპარაკო ექნებათ.

იმისათვის, რომ ყველას მიეცეს აზრის გამოთქმის საშუალება და ვინმემ არ დაიკავოს დომინირებული მდგომარეობა, თავი დავაღწიოთ უწესრიგობასა და ხმაურს, მოსწავლეებს შეიძლება მივცეთ მიკროფონი ან თუნდაც საწერ-კალამი (ვითომ მიკროფონია). მხოლოდ მას უნდა მიეცეს ლაპარაკის უფლება, ვინც ამ საგანს იმ წუთში ფლობს, შემდეგ ის სხვა მოსწავლეს გადასცემს, რომელსაც ასევე სურს სიტყვით გამოსვლა. ეს მანამდე გრძელდება, სანამ ყველას არ მიეცემა ლაპარაკის საშუალება.

გთავაზობთ რამდენიმე მითითებას სასაუბრო წრეებისათვის:

- ყველა შენიშვნა გააკეთეთ პრობლემაზე ან თემაზე და არა მოსწავლეების ნათქვამზე;
- თავი შეიკავეთ როგორც დადებითი, ისე უარყოფითი რეაქციისაგან მოსწავლის ნათქვამზე;
- მხოლოდ ერთი მოსწავლე საუბრობს, დანარჩენები კი ჩუმად ისმევენ და ყოველგვარი შეფასებებისაგან თავს იკავებენ;
- შეურაცხყოფელი შენიშვნების გაკეთება აკრძალულია;
- ნებადართულია მოსწავლეებმა თქვან „გამოვტოვებ“, თუკი ისინი თავს უხერხულად გრძნობენ. იმის გამო, რომ ჩუმად არიან, არ გავაკრიტიკოთ და, მით უმეტეს, არ დავსაჯოთ;
- ფასილიტატორის როლს მასწავლებელი ან მოსწავლე ასრულებს და ისინი უზრუნველყოფენ ინსტრუქციების შესრულებას;
- ყურადღების გარეშე არ ტოვებენ თითოეულის მიერ საუბარში შეტანილ წვლილს (თუნდაც ასეთი ფრაზით: „გმადლობთ თქვენი აზრებისათვის / წვლილისათვის!“);
- საჭიროების შემთხვევაში აზუსტებენ, განმარტავენ კომენტარს/შენიშვნებს/ მოსაზრებებს (მაგალითად, „თუ სწორად გავიგე, თქვენ ამბობთ, რომ“ . . .).
- სთხოვეთ გამომსვლელებს, რათა მათ თავიანთი კომენტარები / შენიშვნები / მოსაზრებები გადმოსცენ რაც შეიძლება უფრო მარტივად და გასაგებად (სათქმელის გათვალსაზრისათვის გამოიყენონ პირადი შემთხვევები, ეფექტისათვის - მეტაფორები, შედარებები და სხვა);

- სთხოვეთ მსმენელებს, რომ გამომსვლელს ინტერესითა და ყურადღებით მოუსმინონ და ამით გამოხატონ მისდამი თანადგომა. ფოკუსირება გააკეთონ გამომსვლელის საუბარზე და არა იმაზე, თუ რას იტყვიან, როდესაც მათი ჯერი დადგება.

რჩევები მასწავლებელს

- მიმართეთ სხვადასხვა გზას მოსწავლეთა დისკუსიაში ჩასაბმელად. ამისათვის:

– უზრუნველყავით, რომ მოსწავლეებმა მასწავლებელზე მეტი ილაპარაკონ და ესაუბრონ ერთმანეთს და არა მასწავლებელს;

– მოსწავლეები უნდა გრძნობდნენ იმას, რომ მათი ხედვა ღირებულია და რომ მათ სჭირდებათ სხვისი აზრებისა და შენიშვნების მოსმენა;

– საუბარში ჯგუფის ყველა წევრი უნდა იყოს ჩაბმული, განურჩევლად ნიჭისა და შესაძლებლობისა; ყოველმა მათგანმა უნდა იცოდეს, რომ თითოეულს შეუძლია განუმეორებელი წვლილის შეტანა თავისი განსხვავებული წარმოდგენებითა და ხედვით.

- დადებითი მუხტი შეიტანეთ პასუხებში მოსწავლეთა შეკითხვებზე.
 - რეაგირება მოახდინეთ ყოველი მოსწავლის მიერ დასმულ შეკითხვაზე. თუ ის საკუთარ შეკითხვაზე პასუხს ვერ მიიღებს კლასში, ერთად განსაზღვრეთ წყარო, სადაც შეიძლება ამ შეკითხვაზე პასუხის

მომეზნა (შეიძლება ეს იყოს ენციკლოპედია, განმარტებითი ან სხვა სახის ლექსიკონი, ინტერნეტი, ბიბლიოგრაფია და სხვა);

- მოერიდეთ შეფასებითი ხასიათის კომენტარებს მოსწავლეთა შეკითხვებზე (მაგალითად, „ეს შეკითხვა არაარსებითია...“ „სჯობდა, შეკითხვა სხვაგვარად დაგესვა...“ და სხვა მისთ.).

- დასვით ღია შეკითხვები.

- დასვით შეკითხვები, რომლებიც მოსწავლეთა მხრიდან მოითხოვენ პროგნოზირებას, ჰიპოთეზის გამოთქმას, შეფასებას, დასკვნების გამოტანას და რომლებიც მრავალფეროვანი პასუხების გაცემის საშუალებას იძლევა;

- კარგი იქნება, თუკი შეკითხვის დასმის შემდეგ მოსწავლეებს დროს მისცემთ პასუხის მოსაფიქრებლად;

- პრაქტიკაში დაამკვიდრეთ ისეთი შეკითხვების დასმა, რომლებიც მოსწავლეებს დაეხმარება საკუთარი ვარაუდებისა და ლოგიკის გაცნობიერებაში (მაგალითად, „რატომ ფიქრობ, რომ ასე მოხდება, რა მიგანიშნებს ამაზე?“).

- წახალისეთ მოსწავლეები, რათა მათ

- დაასაბუთონ თავიანთი მოსაზრებები;

- შენიშვნების მიცემის ნაცვლად დასვან შეკითხვები, როლებიც დელიკატურად მიანიშნებენ მოსაუბრეს, რომ მის ნათქვამში მყარი არგუმენტის არქონის შემთხვევაში შეიძლება ეჭვი შეიტანონ. მაგალითად, „საიდან იცი?“ „რით დაამტკიცებ?“ ან „რატომ ფიქრობ ასე?“;
- დამაჯერებლობისათვის განავრცონ, განმარტონ ან დააზუსტონ საკუთარი აზრები (ამისათვის შესაძლებელია აზრის ხელახალი, სხვაგვარი ფორმულირება).

თხრობა

თხრობა არის მთხრობელის მხრიდან საკუთარი გამოცდილების, მოთხრობის / ამბის ზეპირი გაზიარება მსმენელისათვის.

თხრობა შეიძლება იყოს სიამოვნების მომგვრელი საქმიანობა როგორც მთხრობელისათვის, ისე მსმენელისათვის და ამით მოსწავლეები დაკავებულნი უნდა იყვნენ სწავლების ყველა საფეხურზე. ვიდრე მასწავლებელი მოსწავლეებისაგან მოითხოვს ამბის თხრობას, მან თვითონ უნდა მისცეს თხრობის ნიმუში. ასევე მოსწავლეებს უნდა ჰქონდეთ საშუალება მოუსმინონ სხვა მთხრობელებს, რომლებსაც მათთვის სიამოვნების მინიჭება შეუძლიათ და სანიმუშო თხრობის მაგალითით გაამდიდრებენ მათს გამოცდილებას (ამ თვალსაზრისით სასურველია ცნობილი ადამიანების მოწვევა გაკვეთილებზე, ვიდეო და აუდიოჩანაწერების გამოყენება).

თხრობა მოსწავლეებს საშუალებას აძლევს:

- გაითავისონ მოთხოვნის / ამბის დასაწყისისა და დასასრულის, გარემოს, მოქმედი პირების და სიუჟეტური ქარგის მნიშვნელოვანი ასპექტები;
- ამბის ნათლად გადმოცემისათვის გამოიყენონ ხატოვანი და აღწერითი ენა;
- დაიცვან თანამიმდევრობა;
- შეარჩიონ ადეკვატური და ეფექტური ლექსიკა;
- მოძებნონ აუდიტორიის დაინტერესების, მასზე ზემოქმედების ხერხები და საშუალებები (მაგალითად, ჟესტები, მიმიკა, ხმის ტონის მონაცვლეობა და სხვა).

თხრობა ხელს უწყობს კითხვისა და წერის მოტივაციას.

თხრობამდე

თხრობის დაწყებამდე მასწავლებლის შესაძლო საქმიანობებია:

- მოსწავლეების გამოწვევა, რომ მათ გაიხსენონ ანდაზები, გამოცანები, სასაცილო ამბები ან თავს გადამხდარი შემთხვევები, რომლებიც მოსათხრობი ამბის ზოგიერთ ელემენტს შეიცავენ;
- მოსწავლეებისათვის იმის შეთავაზება, რომ მას შემდეგ, რაც მოთხრობას წაიკითხავენ, ცალკეულ მოსწავლეს ან მოსწავლეთა ჯგუფს შეეძლება შეთხზას მოთხრობის გაგრძელება და მოუყვეს ამხანაგებს;
- შესთავაზოს, რომ წაკითხული მოთხრობის ერთ ეპიზოდს მოაყოლებს მოსწავლეებს სხვადასხვა მოქმედი პირის პოზიციიდან.

რა უნდა გავითვალისწინოთ, სანამ თხრობას დავიწყებდეთ (ეს მითითებები ეხება როგორც მასწავლებელს, ისე მოსწავლეებს):

- ამოარჩიეთ ისეთი მოთხრობა, რომელიც გიყვართ და გაძლევთ იმის საშუალებას, რომ თქვენი აღფრთოვანება აუდიტორიასაც გადასცეთ. ამასთან გაძლევთ თქვენი ლექსიკური არსენალის ადეკვატურად გამოყენების შესაძლებლობასაც;
- მოძებნეთ მარტივი, ერთპლანიანი მოთხრობა, რომელშიც სიუჟეტი სწრაფად ვითარდება და ცოტა მოქმედი პირია;
- შეარჩიეთ ისეთი მოთხრობა, რომელიც არ დაკარგავს მნიშვნელობას მთხრობელის მიერ საკუთარი სიტყვებით გადმოცემისას;
- ზეპირად დაისწავლეთ მხოლოდ რეფრენი ან ის ფრაზები, რომლებიც საგანგებო ეფექტის მოსახდენად არის გამოყენებული;
- ფირზე ჩაიწერეთ თქვენ მიერ ხმამაღლა წაკითხული მოთხრობა და რამდენჯერმე მოისმინეთ ჩანაწერი;
- მოთხრობა ნაწილებად დაყავით იმგვარად, რომ მსმენელს გაუადვილოთ მონათხრობის აღქმა (მაგალითად, გამოიყენეთ მოთხრობის ესკიზი / გეგმა, სქემა ან მოთხრობის რუკა);
- ვიზუალურად წარმოიდგინეთ გარემო და მოქმედი პირები (მაგალითად, დახუჭეთ თვალები და წარმოიდგინეთ ყველა ადგილი, ფერები, განათებაც კი; წარმოიდგინეთ ყველა მოქმედი პირის პორტრეტი, სახის გამომეტყველება, ჟესტები და მანერები);

- მოთხრობაში დასაწყისიდან დასასრულამდე მიმდინარე მოქმედებები გონებაში ჩუმად აღიდგინეთ (მაგალითად, აღწერეთ სცენების თანამიმდევრობა და დაადგინეთ, რომელი მათგანი მიმდინარეობს ნელა და რომელი - სწრაფად, რომელი სცენა რომელს ცვლის და ა.შ.);
- მოთხრობა საკუთარი სიტყვებით ხმამაღლა მოუყევით საკუთარ თავს;
- მოთხრობა რამოდენჯერმე მოჰყევით და, თუ საჭიროა, ჩაიხედეთ მოთხრობის შესახებ თქვენ მიერ გაკეთებულ შენიშვნებში / ჩანაწერებში;
- გადადეთ გვერდზე თქვენი შენიშვნები და ახლა მოთხრობა უშუალოდ მოძრავი წარმოსახული სახეების მიხედვით მოჰყევით (ამ დროისათვის მოთხრობა უკვე გათავისებული გექნებათ და „ზეპირად“ გეცოდინებათ);
- ივარჯიშეთ მოთხრობის მოყოლაში ცოცხალი აუდიტორიის წინაშე (ოჯახი, მეგობრები, შინაური ცხოველებიც კი).

მოსწავლეებმა შეიძლება უპირატესობა მიანიჭონ იმის მოყოლას, რაც თავს გადახდათ, ან რაც გამოიგონეს და არა წაკითხული მოთხრობის შინაარსის გადმოცემას; შესაძლოა მოინდომონ გაგონილი მოთხრობის / ამბის, ნანახი ფილმის შინაარსის გადმოცემა. ასეთი ინიციატივები უნდა წავახალისოთ, რათა მოსწავლეს მოეხსნას შიშის ან უხერხულობის განცდა, შეეჩვიოს აუდიტორიის წინაშე გამოსვლასა და ეფექტური თხრობის საშუალებების გამოყენებას. პირადი ამბები შეიძლება ეხებოდეს, მაგალითად, იმას, თუ როგორ დაარქვეს სახელი, ოჯახის რელიკვიებს, ბებია-ბაბუის ამბებს, შინაურ ცხოველებთან დაკავშირებული ისტორიებს და ა.შ.

შეიძლება მოსწავლეებს თავად სურთ მოთხრობის შექმნა. ეს ინიციატივაც უნდა წახალისდეს. მათ შეუძლიათ:

- ტრადიციული ან ე. წ. მოარული სიუჟეტების, თემების გამოყენება / სესხება;
- რამდენიმე ვერსიიდან ერთ-ერთის აღება ან ამ ვერსიების გაერთიანება;
- ამბის / მოთხრობის გადანაცვლება დროში: წარსულიდან აწმყოში ან მომავალში;
- ამბის / მოთხრობის გადანაცვლება ერთი გეოგრაფიული გარემოდან სხვაში.

თხრობის დროს

მსმენელებს თხრობის დროს ესაჭიროებათ ისეთი გარემო, რომელშიც კომფორტულად იგრძნობენ თავს. ეს შესაძლებელია იყოს მოხერხებულსავარძლიანი, ხალიჩით ან ბალიშებით გაწყობილი სპეციალური კუთხე (ცხადია, ჩვენ არ ვგულისხმობთ, რომ ასეთი კუთხე მაინცდამაინც საკლასო ოთახში იყოს მოწყობილი. ამისათვის შეიძლება ერთი ოთახის საგანგებოდ აღჭურვა, ან ბიბლიოთეკაში ასეთი კუთხის მოწყობა). მსმენელებს ხელი უნდა შევუწყოთ იმაში, რომ მოდუნდნენ და მოთხრობილის მოსმენით სიამოვნება მიიღონ.

მოთხრობელსაც უნდა ჰქონდეს მოხერხებული მდგომარეობა. იგი პირდაპირ უნდა უყურებდეს აუდიტორიას, რათა ადვილად დაამყაროს მხედველობითი კონტაქტი მასთან.

მთხრობელს შეუძლია ჩააბნელოს ოთახი, ჩართოს მუსიკა ან გააკეთოს ნებისმიერი რამ, რაც შესაბამისი გარემოს შექმნაში დაეხმარება. თხრობის ეფექტურობის გასაძლიერებლად მას შეუძლია ვიზუალურ საშუალებებსაც მიმართოს, მაგალითად, მოიშველიოს შესაბამისი ტანისამოსი, თუნდაც რომელიმე ატრიბუტი: ქუდი, შარფი, მანტია ან სხვა რამ; ილუსტრაციები, ფილმები და ა.შ. მსგავს „დახმარებას“ რამდენიმე უპირატესობა აქვს:

- ხელს უწყობს მოსწავლის მოტივირებას, ინტერესის აღძვრას;
- აერთიანებს ვიზუალურ და ზეპირ საქმიანობას;
- უზრუნველყოფს მორცხვი მთხრობელის მხარდაჭერას (მორცხვ მთხრობელს აძლევს საყრდენს, რაც სითამამეს მატებს).

თხრობის შემდეგ

თხრობა დასრულებულია. დგება მოსმენის შედეგად მიღებული გამოცდილების შესახებ საუბრის დრო. ეს მნიშვნელოვანი გზაა იმისათვის, რომ მოსწავლეებმა გააცნობიერონ, რა მოისმინეს, რისთვის და როგორ. მთხრობელსაც ეძლევა თვითშეფასების საშუალება. იმის განხილვა, რაც მოისმინეს, მოსწავლეებს აძლევს საშუალებას, იფიქრონ მოსმენილის საკუთარ ინტერპრეტაციაზე და იმაზეც, თუ რა გავლენა მოახდინა მათმა პირადმა გამოცდილებამ და შეძენილმა ცოდნამ ამ ინტერპრეტაციაზე.

იმისათვის, რომ განვიხილოთ მთხრობელის თხრობის მანერა, სასურველია, მასწავლებელმა თხრობის პროცესი ჩაიწეროს ვიდეო ან აუდიო ფორზე. ეს დაგვეხმარება მის შეფასებაში, ხოლო თავად მთხრობელს - თვითშეფასებაში.

მთხრობელმა შეიძლება აუდიოჩანაწერის მოსმენისას შეაფასოს:

- პაუზების გამოყენების ეფექტურობა,
- ინტონაცია,
- აზრის ფორმულირება,
- გარკვეულ ბგერითი ეფექტები,
- დროის განაწილება,
- გამეორებები,
- ხმის სიძლიერე და ინტენსივობა.

ვიდეო ჩანაწერის ნახვისას მათ შეეძლებათ შეაფასონ:

- ❖ პოზა,
- ❖ ვიზუალური დამხმარე მასალის ეფექტიანობა,
- ❖ ქესტიკულაცია,
- ❖ მიმიკა,
- ❖ სხეულის მოძრაობები.

ფირის ნახვის ან მოსმენის შემდეგ მოსწავლე უთუოდ შეძლებს იმის დადგენას, რასაც დახვეწა ესაჭიროება.

ალტერნატივის სახით მასწავლებელს ამგვარი შინაარსის წერილის მიწერა შეუძლია მოსწავლისათვის:

ძვირფასო გიორგი,

შენ გარკვევით საუბრობდი და შენმა თანაკლასელებმა სიამოვნება მიიღეს მოთხრობის მოსმენით. მე განსაკუთრებით ხმის ძლიერი ტონი და „ლამის“ აღწერა მომეწონა.

გთავაზობთ თხრობის შეფასების კითხვარის ნიმუშს.

ამბის თხრობის პროცესის შეფასების კითხვარი

მოსწავლის გვარი და სახელი _____

თარიღი _____

კრიტერიუმები	ქულა	შენიშვნები
ინტერესის აღძვრა თხრობის ექსპრესიულობა		
აუდიტორიის რეაქცია		
თხრობის გამომსახველობა		
ჯამი		
ხმა დიქცია, მეტყველების მკაფიოობა		
ხმის სიმაღლე		

ტემპი		
ჯამი		
ორგანიზება შესავლის ეფექტურობა		
მოვლენათა თანამიმდევრობა		
დასკვნის ეფექტურობა		
ჯამი		
არავერბალური საშუალებები ჟესტები, მიმიკა		
თვალთ კონტაქტი		
პოზა		
სხეულის მოძრაობები		
ჯამი	20	

ზეპირი მოხსენება

ზეპირი მოხსენების მომზადებისას მოსწავლეები ავითარებენ და ხვეწენ საკლასო თემისა და აუდიტორიისათვის შესაფერისი მასალის შეგროვებისა და მისი აგების / ორგანიზების უნარებს. ეს კი მოითხოვს კრიტიკულ კითხვას, ჩანაწერების, მონახაზის გაკეთებას, რეზიუმირებას. ხშირად მოხსენება აუდიტორიისათვის შეიძლება უფრო მრავლისმეტყველი აღმოჩნდეს, თუ გამოიყენებენ ისეთ ვიზუალურ საშუალებებს, როგორებიცაა სქემები, გრაფიკები, რუკები, სლაიდები.

ზეპირი მოხსენება მეტყველების უნარის მაღალ დონეს მოითხოვს. თუკი ზოგიერთი მოსწავლე თავს უხერხულად გრძნობს მოხსენების დროს, მასში საკუთარი თავის რწმენა შეიძლება განვითარდეს სხვა ზეპირმეტყველებით საქმიანობაში მონაწილეობის გზით. ამგავარად მოხდება მისი შემზადება ზეპირი მოხსენებისათვის.

ზეპირ მოხსენებამდე

მოხსენება ჯერ უნდა დაიწეროს და შემდეგ წარმოითქვას ზეპირად. მოსწავლეებს ესაჭიროებათ იმის მითითება, თუ სად და როგორ მოიძიონ ინფორმაცია / მასალა, როგორ მოამზადონ ჩანაწერები და როგორ მიაწოდონ აუდიტორიას ინფორმაცია საკუთარი სიტყვებით.

მოსწავლეებს და მასწავლებელს ერთად შეუძლიათ დაგეგმონ მოხსენება. ამისათვის მათ უნდა გაითვალისწინონ:

- შეარჩიონ საინტერესო თემა და არ გადაუხვიონ ამ თემიდან;
- მოიძიონ, შეაგროვონ და „ააწყონ“ სათანადო და ზუსტი ინფორმაცია;
- მიუთითონ გამოყენებული მასალა გასაზიარებელი ინფორმაციისა და აზრების გასამყარებლად;
- განსაზღვრონ სავარაუდო დრო ინფორმაციის მოძიების, დამუშავებისა და წერისათვის, ასევე გამოსვლისათვის.

მოხსენების ნიმუშებია:

- მოხსენება, როგორც კითხვის განვრცობა (მაგალითად, თუ წაიკითხეს მოთხრობა, რომლის მოქმედებაც რომელიმე კონკრეტულ ეპოქაში მიმდინარეობს, მოსწავლეებმა შეიძლება მოისურვონ მოხსენების გაკეთება ამ ეპოქის შესახებ).
- მოხსენება, როგორც შესაბამის მასალასთან დაკავშირებული სხვადასხვა ჟანრის შესწავლის შედეგი (მაგალითად, თუ ფილმი გადაღებულია იმ მოთხრობის მიხედვით, რომელიც კლასში წაიკითხეს, მოსწავლეს შეუძლია გააკეთოს მოხსენება ფილმის მიმოხილვის სახით).

ზეპირი მოხსენების დროს

მნიშვნელოვანია, რომ მოხსენებას ჰქონდეს საინტერესო დასაწყისი და დასარული. მოსწავლეებმა უნდა გამოიყენონ ჩანაწერები და მარტივი მონახაზები თავიანთი პრეზენტაციისათვის. იმ მითითებათა შედგენაში, რომლებიც ზეპირი მოხსენების პრეზენტაციისათვის არის საჭირო, მოსწავლეებს შეიძლება მასწავლებელი დაეხმაროს. მაგალითად:

- შესაბამისი ხმის სიმაღლის შერჩევა;
- აუდიტორიასთან აუცილებელი მხედველობითი კონტაქტი;
- კარგი პოზა;
- უსიტყვო მინიშნებების (არავერბალური ხერხების) ეფექტურად გამოყენება;

ზეპირი მოხსენების შემდეგ

მოხსენების მოსმენა იმის საშუალებას აძლევს მსმენელებს, რომ მათ დაამყარონ კავშირი იმათ შორის, რაც იციან და რაც გაიგეს. მსმენელებს შეუძლიათ მოხსენებით მიღებული ინფორმაციის განვრცობა დისკუსიის ან წერილობითი პასუხების მეშვეობით.

მოხსენების მოსმენა იმაში ეხმარება ორატორს, რომ შეაფასოს, თუ რამდენად კარგად შეძლო მან საკუთარი თავის გამოხატვა. ორატორს შეუძლია შეაფასოს თავისი წარმატება კითხვარების გამოყენებით. მასწავლებელს კი შესაფასებლად შეიძლება ჰქონდეს სხვადასხვა ფორმა: „შეფასების ნუსხა“ ან „სარეიტინგო სკალა“, მოსწავლისათვის მიწერილი წერილი (ის მოსწავლეს სწერს, რა მოეწონა, რამ მიიქცია მისი ყურადღება), მოსწავლისა და მასწავლებლის გასაუბრება, ანუ ინტერვიუ. მნიშვნელოვანია, რომ მოსწავლეებს ესმოდეთ და იცოდნენ ის კრიტერიუმები, რომლებითაც შეფასდებიან.

გთავაზობთ ზეპირი მოხსენების შეფასების კითხვარების რამდენიმე ნიმუშს:

ზეპირი მოხსენების მასწავლებლის მიერ შეფასების კითხვარი

მოხსენების სათაური: _____

წარმომდგენი(ები): _____

თარიღი: _____

	1-2	3-5	6-7	8-10
შინაარსი				
მიზნის სიცხადე				
მასალის ორგანიზება				
ინფორმაციის საკმარისობა				
ინფორმაციის სიზუსტე				

პრეზენტაცია				
ხმა, მკაფიო მეტყველება				
შესაბამისი არავერბალური საშუალებები (ჟესტები, პოზა)				
შესაფერისი ენა (სტილი, ლექსიკა)				

შენიშვნები:

მოსწავლის სასწავლო ჩანაწერების ნიმუში

ზეპირი მოხსენებისათვის

მოხსენების შემდეგ გამოიყენე ეს ფორმა. პასუხები დაგეხმარება შენც და შენს მასწავლებელსაც იმაში, რომ დაადგინოთ, რა ისწავლე და რისი გაუმჯობესება გესაჭიროება.

სახელი და გვარი: _____ თარიღი: _____

მოხსენების სათაური: _____

მოხსენების მიზანი/საგანი

რა გავაკეთე

რა ვისწავლე

როგორ და რით შემიძლია გავაუმჯობესო ჩემი მოხსენება

მასწავლებლის შენიშვნები

ზეპირი მოხსენების თანატოლთა მიერ შეფასების ნიმუში

ამგვარ სარეიტინგო სკალას შეუძლია უზრუნველყოს მოხსენების წარდგენის შემდეგ მისი შეფასება და შემდგომი დისკუსია.

მომხსენებლის გვარი და სახელი _____

თარიღი _____

თემა _____

შემფასებელი მოსწავლის გვარი და სახელი _____

კითხვები შეაფასეთ ხუთქულიანი სკალით.

სკალა

1 = არა

2 = ძალიან მცირედ

3 = გარკვეულწილად

4 = მნიშვნელოვანწილად

5 = შესანიშნავად, დიდწილად

შინაარსი

ჰქონდა შთამბეჭდავი დასაწყისი და დასასრული _____

მოხსენების თემისათვის არ გადაუხვევია _____

მოხსენება იყო კარგად აწყობილი/ორგანიზებული _____

ამ მოხსენებიდან მე შევიტყვე და ვისწავლე შემდეგი რაღაცები:

პრეზენტაცია

მოსწავლე მკაფიოდ საუბრობდა. _____

მოსწავლე საუბრობდა ენთუზიაზმით/ხალისით. _____

მოსწავლემ სხვადასხვა საშუალება გამოიყენა (პროექტორი, დაფა, იუმორი, თვალსაჩინო მასალა) _____

მოსწავლემ დრო / რეგლამენტი ეფექტურად გამოიყენა _____

მოსწავლემ შეძლო მოეწოდებინა მოხსენება მოკლე ჩანაწერების ან კონსპექტის/გეგმის გამოყენებით ----

-----.

საუბარი საინტერესო თემაზე

მოსწავლეებმა უნდა შეარჩიონ მათთვის საინტერესო თემა. მათ ნათელი წარმოდგენა უნდა ჰქონდეთ იმაზე, სად და როდის წარმოადგენენ თემას, განსაზღვრონ საუბრის მიზანი და აუდიტორია. შემდეგ მათ უნდა შეაგროვონ ინფორმაცია და შექმნან საუბრის მონახაზი. მოსწავლეებმა შეიძლება მოამზადონ მისათითებელი/საორიენტაციო ბარათები, რომლებზეც ჩამოწერილი იქნება ძირითადი საკითხები ან პრეზენტაციის გასაძლიერებლად შეიძლება მოინდომონ ვიზუალური მასალის გამოყენება (მაგალითად, სლაიდები, აუდიო ან ვიდეო მაგნიტოფონი, სქემები, ფოტოები და ილუსტრაციები).

მოსწავლეებს სჭირდებათ ხელის შეწყობა იმაში, რომ ივარჯიშონ სათქმელის პრეზენტაციაში წარმოსახვითი აუდიტორიის, სარკის ან მეგობრების წინაშე.

მასწავლებელს და მოსწავლეებს შეუძლიათ ერთად შეადგინონ სავარჯიშო მითითებები, მაგალითად:

- შეამოწმე ხმა და მეტყველების სისწრაფე იმაში დასარწმუნებლად, რომ ყველას ესმის შენი ხმა და გასაგებია საუბარი;
- მიანიჭე საუბარს გამომსახველობა ისე, რომ ხმამ ბუნებრივი ჟღერადობა არ დაკარგოს;
- გადახედე მისათითებელ / საორიენტაციო ბარათებს იმაში დასარწმუნებლად, რომ ეს ჩანაწერები საუბრის დროს დაგეხმარება;
- ტაქტიანად გამოიყენე მისათითებელი / საორიენტაციო ბარათები. ნუ შეუქმნი აუდიტორიას ისეთ წარმოდგენას, თითქოს მათ გარეშე ვერაფერს იტყოდ;

- შეამოწმე საკუთარი საუბარი, სანამ აუდიტორიის წინაშე წარსდგებოდე (მაგალითად, იკითხეთ: “ხომ არ გამომრჩა რამე მნიშვნელოვანი ან რამე ზედმეტი ხომ არ ჩავრთე?”, “ჩემი მოსაზრებები ერთმანეთს მწყობრად და ლოგიკურად მიჰყვება?”)
- გადახედე ვიზუალურ საშუალებებს და განსაზღვრე, რამდენად ნაყოფიერი იქნება მათი გამოყენება, რას შესძენს ის შენს საუბარს.

საინტერესო თემაზე საუბრისას

თუ მოსწავლე მომზადებულია, საინტერესო თემაზე საუბარი სასიამოვნო პროცესად იქცევა როგორც მსმენელებისათვის, ისე თავად მოსწავლისათვის. საინტერესო თემაზე საუბარს შეიძლება სხვადასხვა ფორმა ჰქონდეს, დაწყებული წაკითხული მოთხრობის ან ნანახი ფილმის ხუთწუთიანი მიმოხილვით, დამთავრებული სლაიდების თხუთმეტწუთიანი პრეზენტაციით, რომელსაც თან ახლავს განმარტებები. საუბარი მაშინ არის უფრო მიმზიდველი, როცა მოსწავლეები საუბრობენ მშვიდად და საკუთარ თავში დარწმუნებულნი.

საინტერესო თემაზე საუბრის შემდეგ

სასურველია, თანატოლი შეაფასოს კლასის სამმა ან ოთხმა მოსწავლემ და არა მთელმა კლასმა. შემფასებლებმა უნდა უპასუხონ შემდეგ კითხვებს:

- რა იყო საუბრის მიზანი?
- რამდენად კარგად იყო დაგეგმილი დრო?
- იყო თუ არა გამოყენებული ვიზუალური საშუალებები და რამდენად ეფექტური?
- იყო თუ არა საუბრის დროს დაცული ლოგიკური თანამიმდევრობა?
- ჩანდა თუ არა აუდიტორია დაინტერესებული? როგორ მიხვდით?
- რა უნდა გააკეთოს მომავალში ამ მოსწავლემ თავისი საუბრის გასაუმჯობესებლად?

შეფასების კრიტერიუმები განხილული და ჩამოყალიბებული უნდა იყოს თემის წარდგენამდე.

როლური თამაში

როლური თამაში - ეს არის ცხოვრებისეული ან ნაწარმოებში ასახული სიტუაციის იმიტირება რომელიმე კონკრეტული პრობლემის გასააზრებლად და გადასაჭრელად. ეს მეთოდი მოსწავლეებს აძლევს იმის საშუალებას, რომ მათ განივითარონ და შეამოწმონ საკუთარი ცოდნა, უნარები და გამოცდილება მოცემულ სიტუაციაში მოქმედი პირების აზრებისა და გრძნობების გათავისებით. ამ მეთოდს შეუძლია შეასრულოს მოსწავლეებში დამოუკიდებელი აზროვნების განვითარებისა და სწავლის ხელშემწყობის როლი.

როლური თამაში მოსწავლეებს ეხმარება:

- თანაგანცდის განვითარებაში, რადგანაც ისინი განიხილავენ და ითავისებენ სხვების აზრებს, გრძნობებსა და თვალსაზრისებს;
- ზეპირი გამოხატვისა და ინტერპრეტაციის უნარების განვითარებაში, რადგან ისინი იყენებენ მეტყველებას იმისათვის, რომ გადმოსცენ ემოციები და გამოხატონ რეაქციები;
- გადაწყვეტილების მიღებისა და პრობლემის გადაჭრის უნარების განვითარებაში, რადგანაც ცხოვრებისეული სიტუაციების გათამაშებისას ისინი იღებენ უნიკალურ გამოცდილებას;
- ზეპირმეტყველებისა და მოსმენის უნარების განვითარებაში.

როლური თამაშის დაწყებამდე

განსაზღვრეთ როლური თამაშის წყარო. ასეთ წყაროდ ყველაზე ხშირად ლიტერატურა გამოიყენება, თუმცა მედია და მოსწავლეთა ცხოვრებისეული გამოცდილებაც მდიდარი წყაროა როლური თამაშისათვის.

როლური თამაშის დაგეგმვის პროცესი ამგვარია:

- შეარჩიეთ ისეთი საკითხი ან თემა, რომლის შესწავლაც მიმდინარეობს და რომელშიც არის ადამიანური პრობლემები. ამასთან არის ისეთი როლები, რომლებშიც შესაძლებელი იქნება მოსწავლეების გარკვეული რაოდენობის ჩართვა;
- შეარჩიეთ კონცეფცია / იდეა / პრობლემა, რომელსაც შეიცავს თემა და დარწმუნდით, რომ ის სადავო და საინტერესო იქნება მოსწავლეთათვის;
- წინასწარ განსაზღვრეთ თვალსაზრისები, რომლებიც შეიძლება იყოს გამოთქმული;

- ყოველი თვალსაზრისი შეიტანეთ სიტუაციაში იმგვარად, რომ მონაწილე მოქმედი პირები შეეჯახონ გადასაჭრელ პრობლემას;
- შეარჩიეთ სიტუაცია გათამაშებისათვის და როლები მოსწავლეთა და მასწავლებლისათვის.

მაგალითად, მოსწავლეებმა შეარჩიეს სიტუაცია „X“.

როლური თამაშისათვის მომზადების შემდეგი საფეხურებია:

- სცენარის შექმნა როლური თამაშისათვის (სცენარში უნდა ჩანდეს გადასაჭრელი პრობლემა);
- როლურ თამაშში მოსწავლეთა ვალდებულებების განსაზღვრა (მაგალითად, ვინ იქნება მთხრობელი, ვინ დასვამს შეკითხვებს, ვინ დახატავს და ა.შ.);
- როლების განაწილება (სასურველია, თუ ბარათებზე დაწერილი იქნება როლი და თითოეული მონაწილის ფუნქცია. შემთხვევითობის პრინციპით როლების განაწილება თავიდან აგვაცილებს მოსწავლეების უკმაყოფილებას არასასურველი როლის შეხვედრის გამო, თუმცა სხვა შემთხვევაში შეიძლება თავად მოსწავლეებს მივანდოთ ეს საქმე);
- ოთახის მომზადება (ოთახში მერხების განლაგების შეცვლით დაწყებული, დამთავრებული ავეჯითა და საჭირო აქსესუარებით, განათებით);
- მოსწავლეებმა უნდა მოიფიქრონ, როგორ შევიდნენ თავიდან როლში (თავიდანვე იმის გამჟღავნება, ვინ არიან, სად არიან და რა ხდება);
- გარკვეული დამაბულობის შეტანა, რათა ყველა დაინტერესდეს (მაგალითად, ურთიერთსაწინააღმდეგო იდეები ან ამ იდეების გამომხატველი პერსონაჟები, გადასაჭრელი პრობლემის აქტუალობა, სიტუაციის იდუმალეობა და სხვა).

როლური თამაშის დროს

მნიშვნელოვანია, რომ მოსწავლეებმა თავი უსაფრთხოდ იგრძნონ, როდესაც ისინი სხვადასხვა როლში გამოდიან. ყველა უნდა იყოს დარწმუნებული იმაში, რომ არავინ დასცინებს, არ გადაიტანენ განსახიერებელი პერსონაჟის თვისებებს მასზე. წინასწარ წესების დადგენა და როლური თამაშის შემდგომი საქმიანობების ცოდნა მოსწავლეებს დაეხმარება იმაში, რომ ყურადღებით ადევნონ თვალი თამაშის პროცესს, მზად იყვნენ პასუხებისა და დისკუსიისათვის წარმოდგენის შემდეგ.

როლური თამაშის შემდეგ

როლური თამაში შეფასდება განსჯითი დისკუსიის მეშვეობით. ისიც დასაშვებია, რომ მოსწავლეებმა საკუთარი შთაბეჭდილებები წერილობით გადმოსცენ. ასეთ დროს შეიძლება მოსწავლემ, რომელიც პასიური იყო როლური თამაშის დროს, ძალიან გააზრებულად დაწეროს ამ გამოცდილების შესახებ.

მკითხველის თეატრი

მკითხველის თეატრი დრამატული ინტერპრეტაციის ისეთი ფორმაა, როდესაც მოსწავლეები ჩართულნი არიან ნაწარმოების ხმამაღლა კითხვაში. მკითხველის თეატრი არ მოითხოვს დეკორაციებს, კოსტიუმებს ან მოქმედებას. მკითხველები გადმოსცემენ განწყობილებას, ტონს, ემოციას და მოქმედ პირთა ხასიათს ხმის, მიმიკისა და ქესტების მეშვეობით.

მკითხველის თეატრი მოსწავლეებს იმის საშუალებას აძლევს, რომ ივარჯიშონ კითხვისა და მეტყველების უნარების განვითარებაში. ეს ეფექტიანი სტრატეგიაა იმისათვის, რომ მოსწავლეებს განუვითარდეთ საკუთარი კითხვის უნარის მიმართ რწმენა, თვითდაჯერებულობა და შემდეგ მათ დამოუკიდებლად შეძლონ ხმამაღლა გამომსახველობითი კითხვა.

***შენიშვნა:** თუკი ისინი, ვინც მოისუსტებენ კითხვაში, დაჯგუფდებიან იმათთან, ვინც თავისუფლად კითხულობს, ეს მათ დაეხმარება კითხვის ხარისხის გაუმჯობესებაში.*

ჩვეულებრივ, თითო მონაკვეთისათვის მკითხველის თეატრში 5 ან 6 მკითხველი შეირჩევა. შერჩეული მონაკვეთები საინტერესო უნდა იყოს როგორც მკითხველისათვის, ისე მსმენელისათვის. მოსწავლეებს შეუძლიათ დაწერონ საკუთარი სცენარები ან სცენარად გადააკეთონ მოთხრობები, რომანის ნაწყვეტი ან ეპიკური პოეზია.

მკითხველის თეატრის მიზნებია:

- დაეხმაროს მოსწავლეებს იმის გაცნობიერებაში, რომ მკითხველის თეატრში ხმამაღლა კითხვა, ერთი მხრივ, ლიტერატურული ნაწარმოების ნაწყვეტის გადაცემის, ხოლო მეორე მხრივ კი - მოქმედ პირთა ხასიათების ინტერპრეტაციისა და გაგების საშუალებაა;
- მისცეს მოსწავლეებს ტექსტების შერჩევის გამოცდილება და სხვადასხვა ჟანრის ტექსტების მისადაგება მკითხველთა თეატრის პრეზენტაციისათვის;
- გაავარჯიშოს მოსწავლეები დიალოგებისა და მონოლოგების ინტერპრეტაციასა და გადაცემაში;
- გაუძლიეროს ხმამაღლა კითხვით და მოსმენით მიღებული სიამოვნება;
- გაუძლიეროს ლიტერატურის მიმართ პატივისცემისა და ინტერესის გრძნობა;
- განუვითაროს და დაუხვეწოს გემოვნება.

მკითხველის თეატრში მონაწილეობამდე

- კიდევ ერთხელ გადააკითხეთ მოსწავლეებს ტექსტი და მოქმედი პირები შეარჩევინეთ ინტერესებისა და კითხვის უნარის გათვალისწინებით;
- განსაზღვრეთ როლები (მაგალითად, მთხრობელი, მოქმედი პირები);
- ყოველი მოსწავლისათვის, რომელმაც უნდა წაიკითხოს, უზრუნველყავით ტექსტის თითო ასლი (კარგი იქნება, თუ მონაწილეები საკუთარ როლებს მონიშნავენ მარკერით);
- ჩუმად წააკითხეთ მოსწავლეებს ტექსტი;
- განიხილეთ და აუხსენით ყოველი რთული ფრაზა ან გაუგებარი სიტყვა;

- მოსწავლეებს შესთავაზეთ, იმსჯელონ მოქმედ პირებზე (როგორ შეიძლება მეტყველებდნენ ისინი? როგორი მიმიკა, როგორი ჟესტები შეიძლება ჰქონდეთ?)
- მოსწავლეებს იმდენჯერ წააკითხეთ სცენარი, რამდენჯერაც საჭირო იქნება იმისათვის, რომ დარწმუნდნენ საკუთარ შესაძლებლობებში; დარწმუნდნენ იმაში, რომ შეუძლიათ როლთან შეგუება, მორგება და თავისუფლად კითხვა;
- დაეხმარეთ მოსწავლეებს იმაში, რომ რაც შეიძლება ეფექტურად განლაგდნენ (სასურველია, რომ მაყურებელიც კარგად ხედავდეს მონაწილეებს და მონაწილეებიც - ერთმანეთს).

მკითხველთა თეატრის მიმდინარეობისას

მკითხველთა თეატრის მიმდინარეობისას მხედველობაშია მისაღები შემდეგი:

- მონაწილეებს ტექსტის ასლები ან ხელში უჭირავთ, ან პიუპიტრებზეა დამაგრებული, ან მაგიდებზე დევს;
- მონაწილეებმა შეიძლება აირჩიონ განლაგების მათთვის სასურველი და მოსახერხებელი ვარიანტი - ყველამ უყუროს იმ მონაწილეს, რომელიც კითხულობს, ან ყველა მათგანმა მზერა მიმართოს ერთი წერტილისკენ, მაგალითად, მსმენელთა თავებს ზემოთ. მთავარია ის, რომ არ დაავიწყდეთ „მაყურებელი“, რომელიც ცდილობს მკითხველისეული ინტერპრეტაციით სიამოვნება მიღებას.

მკითხველთა თეატრში მონაწილეობის შემდეგ

მკითხველთა თეატრის დასრულების შემდეგ გათვალისწინებულია შემდეგი საქმიანობანი:

- მოსწავლეები ასაუბრეთ ან დააწერინეთ, რა მიმართებაა წარმოდგენის მათეულ ინტერპრეტაციასა და მათ პირად გამოცდილებას ან ადრინდელ ცოდნას შორის;
- გამოყავით დრო იმისათვის, რომ მცირე ჯგუფებში შედგეს განსჯითი დისკუსია სცენარის მკითხველებს შორის (მაგალითად, რამდენად შეძლო ჯგუფმა დავალებისათვის თავის გართმევა; იყო თუ არა სწორად გაკეთებული აქცენტები და სხვა);
- შეაფასეთ მონაწილეები მოსწავლეებთან ერთად წინასწარ შექმნილი შეფასების კრიტერიუმების მიხედვით (მაგალითად, ხმის გამოყენება, მოქმედი პირის ხასიათის განვითარების წვდომა, ჟესტებისა და მიმიკის გამოყენება, ეფექტური პაუზები და სხვა).

ქვემოთ გთავაზობთ მკითხველთა თეატრის მონაწილის შეფასების სქემას. ეს არის ფორმა, რომელიც შეიძლება გამოიყენონ როგორც თანატოლებმა, ისე მასწავლებელმა.

მკითხველთა თეატრის მონაწილის შეფასების სქემა

მოსწავლის გვარი და სახელი _____

თარიღი _____

10 ქულა სკალაზე უმაღლესი ქულაა.. ყველა გრაფაში შემოხაზეთ თითო ქულა და თქვენს გადაწყვეტილებას მოკლე შენიშვნები გაუკეთეთ.

შედეგები	ქულა	შენიშვნები
ყველა სიტყვა მკაფიოდ იყო წარმოთქმული?		
იყო აქცენტი გაკეთებული საკვანძო სიტყვებზე?		
განწყობა და გრძნობები ეფექტურად იყო გადმოცემული?		
ხმის სიძლიერე ეფექტურად იყო გამოყენებული?		
ხმის ტონი ეფექტურად იყო გამოყენებული?		

შერჩეული მონაკვეთი აუდიტორიისა და მიზნის შესაბამის ტემპით იყო წაკითხული?		
ამყარებდა თვალთ კონტაქტს აუდიტორიასთან?		
ჟესტები შესაბამისად იყო გამოყენებული?		
პუნქტუაცია სწორად იყო გაგებული/ინტერპირებული?		
შეძლო აუდიტორიის ყურადღების მიპყრობა და შენარჩუნება?		

ინტერვიუ

ინტერვიუ კარგი საშუალებაა ინფორმაციის მოსაპოვებლად და მოსწავლეთათვის მეტყველებისა და მოსმენის უნარების გაუმჯობესებაში სავარჯოშოდ.

ინტერვიუსათვის მოსწავლეებს შეუძლიათ მიმართონ ადამიანებს, რომლებმაც კარგად იციან შესასწავლი თემები. ეს შეიძლება იყვნენ სტუმრები, უფროსი მოსწავლეები ან მასწავლებლები.

მნიშვნელოვანია, რომ ინტერვიუს კონკრეტული მიზანი ჰქონდეს. მაგალითად, მოსწავლეს სურს ჩაატაროს ინტერვიუ მოგზაურთან, რადგან მან წაიკითხა მოგზაურული ჟანრის ნაწარმოები და აღეძრა ინტერესი, უფრო მეტი შეიტყოს მოგზაურობებისა და მოგზაურების შესახებ. ან სისტემატურად უყურებს აკა მორჩილადის გადაცემას „უცნობი ნაცნობი საქართველო“ და გადაწყვიტა მწერალთან გასაუბრება.

ინტერვიუმდე

ნაყოფიერი ინტერვიუ გულდასმით დაგეგმვის შედეგია. მასწავლებელმა და მოსწავლემ ერთად უნდა შეადგინონ საკონტროლო ბარათი ინტერვიუსათვის.

ინტერვიუს მომზადების საფეხურებია:

- მიზნის კარგად გააზრება და ნათლად ჩამოყალიბება;

- დროის, ადგილისა და გარემოს შერჩევა ისე, რომ ეს ორივე მხარისათვის მისაღები და მოხერხებული იყოს. წინა დღეს იმის გადამოწმება, თანახმაა თუ არა ინტერვიუერი;
- ინფორმაციის მოძიება გასაუბრების თემაზე. თემასთან დაკავშირებით საჭირო ლექსიკის შესწავლა;
- საკუთარი დამოკიდებულების გადასინჯვა განსახილველი საკითხის მიმართ (დაუსვით თავს კითხვა, ხომ არა ხართ ტენდენციური, ხომ არ უყურებთ საკითხს ცალმხრივად და ა. შ.);
- წინასწარ მოხაზვა იმ საკითხთა სავარაუდო წრისა, რომლებიც შეიძლება ინტერვიუს დროს დამატებით წარმოჩინდეს;
- იმის დაგეგმვა, თუ როგორ ჩაიწერთ ინტერვიუს. თუ აუდიო ან ვიდეო მაგნიტოფონით გსურთ ჩაწერა, წინასწარ აიღეთ ნებართვა ინტერვიუერისგან. დარწმუნდით, რომ აღჭურვილობა გამართულად მუშაობს.

ინტერვიუს დროს

მოსწავლეებს ესაჭიროებათ რჩევები იმაზე, თუ როგორ ჩაატარონ ინტერვიუ. ეს რჩევებია:

- გამოიყენეთ ის ენა, რომელიც შეესაბამება გარემოს, საკითხს და გასაგებია ინტერვიუს დამსწრე ადამიანებისათვის (აარიდეთ თავი ძნელად გასაგებ ტერმინებს, განსხვავებულად ესაუბრეთ თანატოლებსა და უფროსებს, დაიცავით ეტიკეტი);

- მზად იყავით მოსაუბრის მხრიდან უსიტყვო მინიშნებებისათვის. უყურეთ სახეში, დაუკვირდით მათს გამომეტყველებას და თუკი შეატყობთ, რომ არ ესიამოვნათ თქვენი ნათქვამი ან გაკვირვებულნი დარჩნენ შეკითხვით, მიუსადაგეთ თქვენი ენა სიტუაციას ან ხელახლა ჩამოაყალიბეთ სათქმელი;
- ყოველთვის იყავით თავაზიანი. დასარწმუნებლად ხელახლა გააკეთეთ კომენტარები. დააჯამეთ ვრცელი და რთული პასუხები. დასვით დამაზუსტებელი შეკითხვები;
- უმეტესად ასაუბრეთ ინტერვიუერი (თავი აარიდეთ ვრცელ და ისეთ შეკითხვებს, რომლებიც შეიცავენ პასუხს, აშკარად ავლენენ თქვენს დამოკიდებულებას).
- გამოიყენეთ უსიტყვო მინიშნებელი იმისათვის, რომ გამომჟღავნოთ თქვენი ინტერესი და მხარდაჭერა ინტერვიუერის მიმართ (მაგალითად, კონტაქტი თვალებით, თავის დაქნევა, ღიმილი და სხვა);
- ინტერვიუ დაასრულეთ მასში მონაწილეობის მიღებისათვის მადლობის გადახდით.

ინტერვიუს შემდეგ

მასწავლებელმა ინტერვიუ უნდა განიხილოს კლასში იმ მოსწავლესთან ერთად, რომელმაც ჩაატარა იგი (აუდიო ან ვიდეოჩანაწერი ამ შემთხვევაში დაკვირვებისა და სწავლების კარგ საშუალებად გამოდგება).

თუ ინტერვიუ სკოლის გარეთ ჩატარდა, მოსწავლეს შეუძლია შეაფასოს საკუთარი ნამუშევარი და ანგარიში ჩააბაროს კლასს. თუკი მასწავლებელსა და მოსწავლეებს საშუალება ჰქონდათ თვალი

ედევნებინათ ინტერვიუსათვის, მაშინ მოსწავლეებს შეიძლება დაევალოთ შეავსონ თანატოლის შეფასების კითხვარი.

ნიმუში იხილე ქვემოთ.

ინტერვიუს შეფასების სარიტინგო სკალა

ინტერვიუერის სახელი: _____ თარიღი _____

თემა _____

ყოველი მოსწავლე შეაფასეთ ქულებით 1-დან 5-მდე. 5 ქულა უმაღლესია.

შედეგი	შეფასება	მაგალითი (დადასტურება)
გამოაჩინა გასაუბრების/ინტერვიუს თემის ზედმიწევნითი ცოდნა.		
ფლობს სასაუბრო თემის ლექსიკას.		

ინტერვიუ ააწყო შესავლის, ძირითადი ნაწილის და დასკვნის ფორმით.		
მგრძნობიარე იყო ინტერვიუერის რეაქციებისა და არავერბალური მინიშნებების მიმართ.		
სადაც საჭირო იყო, სვამდა დამატებით შეკითხვებს.		
აჯამებდა, როდესაც იყო საჭირო და აკეთებდა შესაბამის კომენტარებს.		
იყო თავაზიანი, ამჟღავნებდა გულთბილ და დაინტერესებულ დამოკიდებულებას		

შენიშვნები:

არაოფიციალური კამათი / დებატები

დებატები მოსწავლეებს

- ❖ საშუალებას აძლევს მოისმინონ საკუთარი თანაკლასელების მოსაზრებები და გამოთქვან აზრები მათთვის საინტერესო საკითხებზე;
- ❖ ეხმარება მნიშვნელოვანი გადაწყვეტილებების მიღებაში;
- ❖ აქცევს მათ კრიტიკულ მსმენელებად;
- ❖ ეხმარება ერთად მუშაობასა და საერთო პრობლემების გაგება-გადაჭრაში.

ამ მეთოდს რამდენიმე უპირატესობა აქვს:

- კამათი/დებატები მოსწავლეებს უყალიბებს კამათის კულტურას;
- კამათი/დებატები ნაყოფიერი მეთოდია ცოდნის მისაღებად, რადგანაც არგუმენტები უნდა იყოს გამაგრებული შესაბამისი, ზუსტი და სრული ინფორმაციით;
- მოსწავლეები, რომლებიც მონაწილეობენ კამათში/დებატებში, სწავლობენ ყველაზე მყარი და დამაჯერებელი არგუმენტების ამორჩევას და უყალიბდებათ საკუთარი თავისადმი რწმენა;
- კამათი/დებატები განსაკუთრებით ავითარებს გუნდური მუშაობის უნარს, ზრდის თითოეულის პასუხისმგებლობას გუნდის წინაშე.

არაოფიციალური კამათის/დებატების დაწყებამდე

არაფორმალური კამათის/დებატების მიზანი ის არის, რომ მიღწეულ იქნას სადებატო საკითხის რაც შეიძლება უფრო სრულყოფილი გააზრება ორივე მოკამათე მხრის მიერ.

გთავაზობთ ზოგიერთ მითითებას:

- მასწავლებელი და მოსწავლეები ირჩევენ თემას, რომელიც დაკავშირებულია შესწავლილ ან შესასწავლ მასალასთან. ამ შემთხვევაში „გონებრივი იერიში“ თემების „ჩამოყრის“ საუკეთესო საშუალებაა;
- როდესაც განიხილება რიგი აზრებისა და თემა შეირჩევა, ყალიბდება მოსწავლეთა ორი ჯგუფი. ყოველ ჯგუფში ცალკეული მოსწავლე ან წყვილები შეიძლება პასუხისმგებელნი იყვნენ გარკვეულ დავალებაზე (მაგალითად, არგუმენტების / კონტრარგუმენტების მომზადება). იმ მოსწავლეებს, რომლებიც ერთ ჯერზე მსმენელების როლში არიან, კამათის საშუალება შემდეგში მიეცემათ;
- მზადდება ინსტრუქციების ნუსხა, რომელშიც გათვალისწინებული იქნება კამათის/დებატების ნაყოფიერად წარმართვისათვის სასურველი პირობები (ყოველი მოპაექრისათვის შეთავაზებული დროის ზღვარი, რიგითობის დაცვა, მეორე მხრის არგუმენტებისათვის ყურადღებით მოსმენის აუცილებლობა, ჯგუფში მჭიდრო თანამშრომლობის აუცილებლობა და სხვა).
- წინასწარ ივარაუდება მოწინააღმდეგის შესაძლო არგუმენტები. თანაკლასელებთან ერთად მოსწავლეები გაივლან მოსალოდნელი დებატების რეპეტიციას, რომელშიც კიდევ ერთხელ შეამოწმებენ როგორც საკუთარ თავს, ისე „მოწინააღმდეგეს“.
- მოძებნიან ანალოგიებს, აგროვებენ მაგალითებს, რომლებიც შესაძლებელია დასჭირდეთ საკუთარი პოზიციის გასამყარებლად.

არაოფიციალური კამათის/დებატების დროს

ზოგიერთი მითითება არაოფიციალური კამათის/დებატებისათვის:

- მოსწავლეები უერთდებიან თავიანთ ჯგუფებს და 10-15 წუთის განმავლობაში აცნობენ თანაგუნდელებს თავიანთ არგუმენტებს;
- გუნდი არგუმენტების განხილვის შემდეგ არჩევს ყოველი არგუმენტის წარმომთქმელს. არგუმენტების წარმომთქმელები რიგრიგობით საუბრობენ;
- გუნდის რომელიმე წევრი / წევრები ინიშნავს / ინიშნავენ წარმომთქმულ არგუმენტებს. მოსწავლეები დარწმუნებულები უნდა იყვნენ, რომ არ იმეორებენ უკვე გამოთქმულს და უნდა უზრუნველყონ ყველა არგუმენტის ჩაწერა.
- მოკამათეებს უნდა ახსოვდეთ, რომ მათ კონცენტრაცია უნდა გააკეთონ არგუმენტებზე და არა მონაწილეებზე.
- მოსწავლეები მანამ აგრძელებენ დებატების რაუნდებს, სანამ არგუმენტები არ ამოიწურება.
- როდესაც ორივე მხარე ამოწურავს თავის არგუმენტებს, იწყება მასწავლებლის მიერ წარმართული დისკუსია. გთავაზობთ დისკუსიისათვის შემოთავაზებულ ზოგიერთ საკითხს:
 - როგორი ხარისხის იყო შემოთავაზებული მოსაზრებები? რატომ თვლით ასე?
 - რომელი არგუმენტები ჩანდა ყველაზე უფრო სარწმუნო და დამაჯერებელი?
 - წარმოიშვა თუ არა კამათისას ისეთი მოსაზრებები, რომლებიც მონაწილეებს შეეძლოთ არ განეხილათ (სადებატო საკითხისათვის ნაკლებმნიშვნელოვანი იყო), მაგრამ მასზე მაინც დახარჯეს დრო და ენერგია?

- რომელი არგუმენტები მოგეჩვენათ იმდენად ძლიერად, რომ შეეძლოთ გარკვეულ მოსწავლეთა მოსაზრებების შეცვლა?

არ არის აუცილებელი და ბევრ შემთხვევაში რეკომენდებულიც, რომ გამოცხადდეს კამათში „გამარჯვებული“ ჯგუფი. მაგრამ, თუ მასწავლებელი და მოსწავლეები მაინც გადაწყვეტენ, ეს შეიძლება ამგვარად გაკეთდეს:

- ყოველი ძალიან დამაჯერებელი ან ორიგინალური არგუმენტისათვის ჯგუფი ქულას მიიღებს;
- არგუმენტის გამეორებისათვის ქულა არ იწერება;
- იგებს ის ჯგუფი, რომელსაც მეტი ქულები აქვს.

არაოფიციალური კამათის/დებატების შემდეგ

კამათზე/დებატებზე მოსწავლეებმა შეიძლება მოახდინონ რეაგირება ინდივიდუალურად, წერილობით. წერილობითი ფორმა საუკეთესო ვარიანტია, რადგანაც მანამდე უკვე გაიმართა საკმაოდ ვრცელი მსჯელობა, ხელი შეეწყო მოსმენისა და მეტყველების უნარების განვითარებას. ახლა კარგი იქნება, თუ წერაზეც ვიზრუნებთ. სასურველია, შეჯამდეს სადებატო საკითხი და თუ ეს წერილობით მოხდება, კარგია.

მოსწავლეებს შეუძლიათ:

- შეადარონ ის, რაც კამათის დროს ისწავლეს, ადრინდელ ცოდნას;

- გააღრმავონ იმ საკითხის შესწავლა, რომელიც კამათისას წარმოიშვა (შეიძლება ამ საკითხზე ფიქრისა და მუშაობის გაგრძელება იყოს საკონფერენციო თემების მომზადება, პროექტების შექმნა, მოსწავლეთა ჟურნალის გამოცემა და სხვა);
- კომენტარი გაუკეთონ არაოფიციალური კამათის/დებატების უპირატესობებსა და სუსტ მხარეებს;
- მასწავლებელს ან მეგობარს უამბონ (წერილობით ან არაოფიციალურ საუბარში) იმ დამოკიდებულების შესახებ, რომელიც გაუჩნდათ კამათის/დებატების შემდეგ.

კოოპერაციული / ერთობლივი სწავლა (იგივე „მოზაიკა“, იგივე „ჯიგსოუ“)

კოოპერაციული / ერთობლივი სწავლა მნიშვნელოვანი მეთოდია იმ თვალსაზრისით, რომ

- ❖ მოსმენისა და მეტყველების უნარებთან ერთად ავითარებს კითხვისა და გარკვეულწილად წერის უნარ-ჩვევებს;
- ❖ ხელს უწყობს მიზნის მისაღწევად მოსწავლეების ჯგუფურ თანამშრომლობას;
- ❖ მიზნის მისაღწევად აუცილებელს ხდის ჯგუფის ყოველი წევრის მონაწილეობას;
- ❖ წარმატება და შეფასება ეფუძნება ჯგუფის წევრთა თანამშრომლობას: როგორც ინდივიდუალური წვლილის შეტანას, ისე ჯგუფის შიგნით საქმიანობას.

კოოპერაციული / ერთობლივი სწავლა განსაკუთრებით შედეგიანია საბაზო და საშუალო საფეხურზე, როდესაც მოსწავლეებს აქვთ აღიარების ბუნებრივი სურვილი. ამ ასაკში ძლიერია შეჯიბრებისაკენ სწრაფვა და ინდივიდუალური ძალისხმევა თვითდამკვიდრებისათვის. ასეთ დროს კარგია

კოოპერაციული / ერთობლივი სწავლის გამოყენება, რადგან მას აქვს უპირატესობა: მოსწავლეები ერთად შრომობენ და ერთმანეთს ეხმარებიან. მოქმედებს პრინციპი: “ერთი ყველასათვის, ყველა ერთისათვის”.

კოოპერაციული / ერთობლივი სწავლის მიზნებია:

- ერთმანეთს შორის ურთიერთობის გაღრმავება;
- ლიდერობის უნარის განვითარება და საკუთარი თავის მიმართ რწმენის გაღრმავება; მოსწავლეთა თვითშეფასების გაზრდა;
- მოსწავლეთა სტიმულირება, რათა მათ საკუთარ თავზე აიღონ საკუთარ სწავლაზე პასუხისმგებლობა;
- მოსწავლეთა მიერ იმის გაცნობიერება, თუ რა საჭიროებები და პრობლემები აქვს ჯგუფს;
- ენობრივი და სააზროვნო უნარების გაუმჯობესება დისკუსიების, დაგეგმვისა და პრობლემების გადაჭრის მეშვეობით;
- მნიშვნელოვანი სოციალური უნარების განვითარება, ისეთების, როგორიც არის ყურადღებით მოსმენა, სხვათა აზრების პატივისცემა.

ზოგიერთი მითითება, რომლებიც მხედველობაშია მისაღები:

კოოპერაციული / ერთობლივი სწავლის საქმიანობის დაწყებამდე

- შეადგენინეთ მოსწავლეებს ჯგუფში მუშაობის ქცევის წესები;
- ჯგუფური ნამუშევრის შეფასების კრიტერიუმები დაადგინეთ მანამ, სანამ მოსწავლეები თავ-თავიანთი დავალებების შესრულებას შეუდგებიან;

- ჯგუფები უნდა იყოს შერეული (როგორც სქესის, ისე შესაძლებლობების მიხედვით);
- ჯგუფის ამოცანა ისე უნდა იყოს ჩამოყალიბებული, რომ მის შესასრულებლად თითოეული წევრის მონაწილეობა აუცილებელი გახდეს;
- ყოველ წევრს სპეციფიკური როლი უნდა ჰქონდეს. თავიდან როლებს მასწავლებელი გაანაწილებს, მაგრამ, იდეალურ შემთხვევაში, როლებს თავად ჯგუფი განსაზღვრავს და ადგენს თითოეული წევრის მოვალეობებს თანამშრომლობისა და კონსენსუსის გზით.

კოოპერაციული / ერთობლივი სწავლის დროს

კოოპერაციული / ერთობლივი სწავლის პროცესის საფეხურებია:

- კლასი იყოფა იმდენ 4-5 კაციან ჯგუფად, რამდენ ნაწილადაც არის ტექსტი დაყოფილი;
- ჯგუფის ყოველი წევრს აქვს ნომერი (მინიჭებული ან გადათვლით, ან ბარათებით); ერთი ნომრის (შეიძლება ფერის) მქონე მოსწავლეები ქმნიან “ოჯახს”;
- მოსწავლეები გადადიან “ოჯახიდან” “ექსპერტთა” ჯგუფში იმ თანაკლასელებთან ერთად, რომლებსაც იგივე ნომერი აქვთ (მაგალითად, ყველა მოსწავლე, რომელთაც აქვს 2, ერთმანეთს შეხვდება). ერთი ნომრის მოსწავლეები ხდებიან ტექსტის კონკრეტული ნაწილის ექსპერტები;
- ექსპერტთა ყოველ ჯგუფს აქვს ტექსტის კონკრეტული ნაწილი ან ქვეთემა და გარკვეული ამოცანა. მოსწავლეები კითხულობენ, იკვლევენ თავიანთ დავალებას. მათ უნდა განსაზღვრონ, თუ როგორ აღნუსხავენ და როგორ ჩააბარებენ ანგარიშს თავისი “აღმოჩენების” შესახებ “ოჯახის

წევრებს”. მოსწავლეებმა ისე უნდა დაამუშაონ საკუთარი ნაწილი, რომ დააინტერესონ სხვები. ადვილად აუხსნან და გააგებინონ მათ.

- როდესაც ამოცანა ან ქვეთემა დასრულებულია, მოსწავლეები უბრუნდებიან თავიანთ „ოჯახს”, ანუ თავდაპირველ ჯგუფს;
- ყოველი მოსწავლე უზიარებს დანარჩენებს თავის გამოცდილებას იმის შესახებ, თუ რა ისწავლა ან გააკეთა, როდესაც ის ექსპერტთა ჯგუფში იყო.

კოოპერაციული / ერთობლივი სწავლის შემდგომ

მასწავლებელი აფასებს მოსწავლეთა მონაწილეობასა და ადგენს წინსვლის ხარისხს, აჯამებს ჯგუფებზე დაკვირვების შედეგებს. ასევე მოსწავლეები აფასებენ როგორც საკუთარ თავს, ისე ჯგუფის წევრებს.

კ ი თ ხ ვ ა

კითხვა ის საშუალებაა, რომლითაც ადამიანი მთელი ცხოვრების განმავლობაში სწავლობს და იღებს ახალ ინფორმაციას. იმისათვის, რომ ის იყოს უკეთ ინფორმირებული, განსწავლული, ესმოდეს საკითხები, რომლებიც გავლენას მოახდენს მის ცხოვრებაზე, უნდა იკითხოს წიგნები, ჟურნალ-გაზეთები, სახელმძღვანელოები, სხვა წერილობითი წყაროები. მაგრამ, სანამ კითხვას დაიწყებს, მან:

- ✓ უნდა იცოდეს, *რისთვის* კითხულობს;
- ✓ უნდა იცოდეს, *რა* წაიკითხოს, ანუ თავად აიღოს პასუხისმგებლობა კითხვაზე;
- ✓ უნდა იცოდეს, *როგორ* წაიკითხოს (რა ხერხები და საშუალებები, კითხვის რომელი სტრატეგიები გამოიყენოს).

კითხვა ერთიანი პროცესია, რომელიც ხელს უწყობს მოსწავლეთა საერთო განვითარებას და რომლის დახასიათება შეიძლება სამი ასპექტის მიხედვით:

1. კითხვა არ ნიშნავს ცალკეული ასოების, მარცვლების, სიტყვების, ან თუნდაც ცალკეული წინადადებებისა და ფრაზების ამოკითხვას. კითხვა, როგორც სასწავლო ქმედება, აქტი, ხორციელდება მაშინ, როცა ყველა ზემოთ ჩამოთვლილი ელემენტის წაკითხვის უნარ-ჩვევა ერთიანდება მთლიანი ტექსტის გასაგებად;
2. კითხვა ხანგრძლივი პრაქტიკის შედეგია. მხოლოდ მუდმივი ვარჯიშის შემდეგ უვითარდება მოსწავლეს გააზრებული და დამოუკიდებელი კითხვის უნარ-ჩვევა;

3. კითხვა კომპლექსური კომუნიკაციური პროცესია, საუბარია მკითხველსა და ავტორს შორის, სოციალური აქტია, რომელიც მოითხოვს ფიქრსა და თანამონაწილეობას. კითხვა ყოველთვის გულისხმობს ინტერპრეტაციას, რომელსაც წინ უძღვის გაგების პროცესი; წაკითხულის გაგების ხარისხი კი დამოკიდებულია მკითხველის მომზადების დონეზე, კითხვის მიზანსა და წასაკითხი ტექსტის შინაარსზე.

კითხვის მიზნები და სახეები

კითხვას შეიძლება ჰქონდეს სხვადასხვა მიზანი: ტექსტის შესახებ ზოგადი წარმოდგენის შექმნა, კონკრეტული და სპეციფიკური ინფორმაციის მოპოვება, გართობა და სიამოვნების მიღება, ღრმა და საფუძვლიანი შესწავლა და სხვა. მიზნის შესატყვისად შეირჩევა კითხვის სახეობა, ანუ კითხვის სტრატეგია.

კითხვის მიზნისა და სახეობის შესაბამისობის საილუსტრაციოდ იხილეთ ქვემოთ წარმოდგენილი სქემა.

კითხვის სახე / სტრატეგია	გამოიყენება, როცა
ზედაპირული, ე.წ. გაცნობითი კითხვა	გვინდა ტექსტის შესახებ ზოგადი წარმოდგენის შექმნა.
გადათვალერება	გვინდა ცალკეული კონკრეტული ინფორმაციის მოპოვება (თარიღი, რომელიმე ტერმინი, გეოგრაფიული ადგილი და სხვ.), საჭირო ადგილის მოძებნა.
სწრაფი კითხვა	მიზნად გვაქვს გართობა / სიამოვნების მიღება.
ნელა და ყურადღებით კითხვა, ე.წ. შესწავლითი კითხვა	მასალა რთულია, შეიცავს უცნობ ცნებებს, სიტყვებს, სპეციფიკურ ლექსიკას; გააზრებას მოითხოვს ცალკეული დეტალები, გვინდა დასკვნების გამოტანა; გვინდა იდეების შეფასება, პრობლემაზე მსჯელობა, რაღაცის საფუძვლიანი შესწავლა.

რა აადვილებს და ახალისებს კითხვის პროცესს?

კითხვა ინტერაქციული (დიალოგურ-კონსტრუქციული) პროცესია, რომლის დროსაც მკითხველი ადარებს ახალწაკითხულს იმას, რაც მან უკვე იცის. კარგ მკითხველს ყოველთვის აქვს პიროვნული მოლოდინი წასაკითხი ტექსტის მიმართ, რაც ხშირ შემთხვევაში გამოიხატება ვარაუდების, ჰიპოთეზების გამოთქმით. კითხვის დროს ეს ვარაუდები მოწმდება, რაც სახალისოსა და აქტიურს ხდის პროცესს.

კითხვის დიალოგურ-კონსტრუქციული მოდელი ცხადყოფს იმას, რომ თითოეული მოსწავლის დამოკიდებულება ტექსტის მიმართ განსხვავებულია და ის ამ დამოკიდებულებას აგებს უნიკალურ პიროვნულ გამოცდილებაზე, უკვე არსებულ ცოდნაზე.

კითხვა მაშინ გადაიქცევა სახალისო საქმიანობად, როცა მოსწავლე გაიგებს წაკითხულს. წაკითხულის გაგებაზე კი გავლენას ახდენს რამდენიმე ფაქტორი, კერძოდ:

- “სამყაროს”, ე.წ. ზოგადი ცოდნა და ცხოვრებისეული გამოცდილება;
- თემის, ანუ ე.წ. ფონური, ცოდნა;
- ლინგვისტური ცოდნა;
- ტექსტის სტრუქტურის ცოდნა;
- მეტაკოგნიტური ცოდნა.

“სამყაროს” ცოდნა და ცხოვრებისეული გამოცდილება მოსწავლეს ეხმარება წაკითხულის წარმოსახვაში. იგი ადვილად უკავშირებს ტექსტებში ამოკითხულს სინამდვილეს, გადააქვს ის საკუთარი გამოცდილებისა და ცოდნის კონტექსტში, ადარებს, პოულობს მსგავსება-განსხვავებებს და ხვდება, რომ, მიუხედავად მსგავსებისა, თითოეული ინდივიდი უნიკალურია, ისევე, როგორც უნიკალურია ყოველი ერი. მას უჩნდება შემწყნარებლური დამოკიდებულება განსხვავებული აზრის, შეხედულებების, კულტურის მიმართ და უადვილდება სხვისი ნააზრევის გაგება. მოსწავლე ბევრ კითხვაზე პასუხს ამ ცოდნის წყალობით, ზოგად კანონზომიერებებზე დაყრდნობით სცემს.

თემის, ანუ ე.წ. ფონური, ცოდნა უადვილებს მოსწავლეს წაკითხულის გაგებას იმდენად, რამდენადაც მან უკვე იცის ტექსტის თემასთან დაკავშირებული ფაქტები, ძირითადი ცნებები და ტერმინები, მთავარი პრინციპები. მოსწავლეს გონებაში აქვს უკვე არსებული ცოდნის ორგანიზებული კონსტრუქციები, სქემები, რომლებიც მას ეხმარება წაკითხულის გაგებაში და იცვლება წაკითხულისავე გავლენით. ამ სქემების საშუალებით უყალიბდება მკითხველს ჰიპოთეზებიცა და დასკვნებიც.

ლინგვისტური ცოდნა (სინტაქსური კავშირები, სასვენი ნიშნების ხმარების წესები, წინადადების აგების კანონზომიერებანი და სხვ.) გავლენას ახდენს ტექსტის გაგებაზე. თუ მოსწავლე ჩამოყალიბდა წარმატებულ მკითხველად, იგი იმდენად ითავისებს ენობრივ სისტემას, რომ ავტომატურად იყენებს

გრამატიკულ ფორმებს წაკითხულის გასაგებად. მაგალითად, წინადადებაში სიტყვათა წყობით, სინტაქსური კავშირებით მოსწავლეს შეუძლია ივარაუდოს მისთვის უცნობი სიტყვის მნიშვნელობა. ასევე შეუძლია ახალი ლექსიკური ერთეულის მნიშვნელობის გაგება გარემომცველი სიტყვების, მომდევნო წინადადებების საშუალებით.

ტექსტის სტრუქტურის ცოდნაც ხელს უწყობს გაგებასა და დამახსოვრებას. ამ ცოდნის წყალობით მოსწავლეს შეუძლია ტექსტების კლასიფიცირება და მათთვის კითხვის შესაბამისი სტრატეგიის შერჩევა. მაგალითად, ლექსს კითხულობს ხმამაღლა და ყურადღებით უსმენს როგორც საკუთარ, ისე სხვის წაკითხულს; ვრცელ ტექსტს ყოფს ნაწილებად და ნაწილებს შორის ადგენს მიზეზშედეგობრივ კავშირებს; აღმოაჩენს პარაგრაფებად დაყოფის საფუძველს და სხვ.

მეტაკოგნიტური ცოდნა მოსწავლეს აძლევს იმის გაცნობიერების საშუალებას, თუ როგორ მიმდინარეობს წაკითხულის გაგების პროცესი. მისი წყალობით იგი თვალს ადევნებს საკუთარი ცოდნის შეძენის პროცესს. კარგი მკითხველები იყენებენ კითხვის სხვადასხვა სტრატეგიას და გონებაში ერთმანეთს ადარებენ მათი გამოყენების ეფექტიანობას. ისინი იაზრებენ, როდის მოხდა წაკითხულის წარმოსახვა, როდის დასჭირდათ ხელახლა წაკითხვა, როდის მიმართეს ლექსიკონს, როდის შეაჯამეს გონებაში წაკითხული და ა. შ.

ყოველივე ზემოთქმულიდან გამომდინარე, შეგვიძლია დავასკვნათ, რომ ყველა მოსწავლე ერთმანეთისგან განსხვავდება ცოდნით, გამოცდილებითა და მზაობით. ამას ემატება პიროვნული თვისებები, სწავლის სტილი, ინტელექტუალური უნარები, ინტერესები და მოთხოვნილებები. კითხვის სწავლების პროცესი სახალისო, ნაყოფიერი და წარმატებული იქნება, თუ მასწავლებელი გაითვალისწინებს თითოეულს.

რამდენიმე რჩევა მასწავლებლებს

თუ ჩვენ, მასწავლებლები, ყურადღებას გავამახვილებთ საკითხავი მასალის მხოლოდ და მხოლოდ აღქმაზე, მაშინ მოსწავლეებს აქტიურად ვერ ჩავრთავთ კითხვის პროცესში, ვერ შევუქმნით ენის საფუძვლიანი შესწავლისა და, საერთოდ, აზროვნების განვითარების პირობებს. “წაკითხულის აღქმაში” ჩვენ ხშირ შემთხვევაში ვგულისხმობთ იმას, რომ მოსწავლე მეხსიერებით აღადგენს ფაქტებს, სახელებს, მოქმედების ადგილს, ძირითად მოვლენებს; მაგრამ შეგვიძლია იმის თქმა, რომ ყველას, ვინც გადმოსცემს ტექსტში მოცემულ ინფორმაციას, ესმის წაკითხული?

გაგება, განსხვავებით აღქმისაგან, აზროვნების განვითარების უფრო მაღალი საფეხურია, რომელიც გულისხმობს იმას, რომ მოსწავლემ გაიაზრა ტექსტში წამოჭრილი ძირითადი იდეები, კონტექსტი, გაამდიდრა განსახილველი საკითხის შესახებ საკუთარი ცოდნა, შეუძლია საჭიროების შემთხვევაში ტექსტის იდეის, ჟანრობრივი თავისებურებების, მასში გადმოცემული ინფორმაციისა და კონცეფციების

გამოყენება. ამ შემთხვევაში ცხადი ხდება, რომ მეხსიერებით ტექსტის უბრალო აღდგენა არ ნიშნავს მის გაგებას.

კითხვა რომ სასარგებლო იყოს, მკითხველმა უნდა შეძლოს ტექსტის გაგება და ინტერპრეტაცია. ეს კი მოხერხდება მხოლოდ მაშინ, თუ მოსწავლე დააკავშირებს იმას, რასაც კითხულობს, იმასთან, რაც იცის. მასწავლებლის უმთავრესი ამოცანა უნდა იყოს, დაეხმაროს მოსწავლეს ამ კავშირის დამყარებაში, გააზრებული კითხვის უნარის გამომუშავებაში, ასწავლოს, როგორ განსაზღვროს კითხვის მიზანი, როგორ მიიღოს კითხვით სიამოვნება, როგორ დაამყაროს კონტაქტი ტექსტთან და როგორ მივიდეს მეხსიერებით ტექსტის უბრალო აღდგენიდან მის კომპლექსურ გაგებამდე.

რა უნდა გააკეთოს მასწავლებელმა ამ ამოცანის განსახორციელებლად?

- ნათლად და მკაფიოდ ჩამოაყალიბოს კითხვის მიზანი (რატომ ვაკითხებ ამ ტექსტს? რა უნდა იცოდნენ და რა უნდა შეძლონ ტექსტის წაკითხვის შემდეგ მოსწავლეებმა?);
- გაითვალისწინოს მოსწავლეთა ინტერესები და საჭიროებები (რამ შეიძლება ამ ტექსტში ისინი დააინტერესოს? რამდენად სჭირდებათ ის, რასაც წაკითხვისას ისწავლიან და გაიგებენ? რაში გამოიყენებენ წაკითხულს?)
- გამოიყენოს მუშაობის სხვადასხვა ფორმა: ინდივიდუალური, წყვილური, მცირე ჯგუფებში, მთელ კლასთან;

- უზრუნველყოს დროის სწორი განაწილება (იცოდეს, რამდენი დრო დაუთმოს ხმამაღლა ან ჩუმად კითხვას, დისკუსიას და ა.შ.);
- უზრუნველყოს ყველა მოსწავლის ჩართვა კითხვის პროცესში;
- რეგულარულად თავად უკითხოს ხმამაღლა მოსწავლეებს. მისცეს სწორი წარმოთქმის, გამომსახველობითი კითხვის ნიმუში;
- ხშირად აკითხოს ხმამაღლა მოსწავლეებს და ავარჯიშოს სწორ წარმოთქმაში, გამომსახველობით კითხვაში;
- ავარჯიშოს მოსწავლეები კითხვის სხვადასხვა სახეობაში (იხ. ზემოთ მოცემული სქემა);
- კითხვის დაწყებამდე გააქტიუროს მოსწავლეთა წინარე ცოდნა, ტექსტის თემასთან დაკავშირებული, აამოქმედოს ლექსიკური მარაგი, თავისუფლად, შეუზღუდავად გამოათქმევინოს მოსაზრებები, ჰიპოთეზები, ვარაუდები;
- მისცეს მოსწავლეებს დრო ჩუმი კითხვისათვის. თავადაც იკითხოს, რათა მისცეს მათ ჩუმი კითხვის მაგალითი;
- გამოიყენოს სხვადასხვა სტრატეგია, თავიდან აიცილოს ერთფეროვნება; გამოიყენოს ისეთი სტრატეგიები, რომლებიც ხელს უწყობს წაკითხულის გააზრებას, ავითარებს კრიტიკულ აზროვნებას;
- აჩვენოს მოსწავლეებს, როგორ იგება ტექსტი. ასწავლოს მათ ტექსტის აზრობრივ ნაწილებად დაყოფა;
- არ შემოიფარგლოს მხოლოდ მოკლე ნაწყვეტების კითხვით. მოსწავლეებს მისცეს მთლიანი ტექსტის წაკითხვის შესაძლებლობა გაკვეთილზე ან სახლში, დამოუკიდებლად;
- მისცეს მოსწავლეებს დამოუკიდებლად წასაკითხი ტექსტის არჩევის შესაძლებლობა;

- შეუნაცვლოს ერთმანეთს ხელმძღვანელობითი (ინსტრუქციით კითხვა) და დამოუკიდებელი კითხვა, რათა მოსწავლეებმა შეძლონ ხელმძღვანელობითი კითხვის დროს მიღებული უნარ-ჩვევების გამოყენება დამოუკიდებელი კითხვისას;
- უზრუნველყოს საკითხავი ტექსტის მრავალფეროვნება (სხვადასხვა ტიპისა და ჟანრის ტექსტები);
- გაითვალისწინოს, რომ წაკითხულის გაგება და გააზრება უფრო ადვილია თანატოლებთან ურთიერთობისას, ვიდრე იზოლაციაში;
- კითხვის უნარი განუვითაროს მოსწავლეებს წერის, მოსმენისა და ლაპარაკის უნარ-ჩვევებთან ინტეგრირებულად;
- წახალისოს წაკითხულთან დაკავშირებით გამართულ დისკუსიებში მოსწავლეთა მონაწილეობა; შექმნას აზრის თავისუფლად გამოთქმის ატმოსფერო; გაათავისუფლოს მოსწავლეები შიშის კომპლექსისაგან;
- დისკუსიებში შეასრულოს გზამკვლევის და არა წარმმართველის როლი;
- ჯგუფებად დაყოფისას გაითვალისწინოს მოსწავლეთა შესაძლებლობები და გამოიყენოს როგორც ჰეტეროგენური (სხვადასხვა დონის მოსწავლეთა დაჯგუფება), ისე ჰომოგენური (ერთი დონის მოსწავლეთა დაჯგუფება) პრინციპი.

ხშირად კითხვა არ აღიქმება სოციალურ აქტად. მაშინაც კი, როცა მოსწავლეები ხმამაღლა, რიგრიგობით კითხულობენ მონაკვეთებად დაყოფილ ტექსტს, მასწავლებელი კი შეცდომებს აღნიშნავს, ამ პროცესს ვერ ვუწოდებთ სოციალურს. კითხვა, უპირველეს ყოვლისა, საუბარია მკითხველსა და

ავტორს შორის, რომელიც უნდა გაფართოვდეს სხვა მკითხველების ჩართვით. ეს მოხდება მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ ისინი ერთმანეთს გაუზიარებენ მოსაზრებებს წაკითხულის შესახებ, შეუზღუდავად გამოთქვამენ საკუთარ შეხედულებებს. მოსწავლეს უნდა მივცეთ წაკითხულით აღძრული შთაბეჭდილებების თანაკლასელებისათვის გაზიარების, გულწრფელი აზრის გამოხატვის შესაძლებლობა. ასე ისინი უკეთ გაიაზრებენ ტექსტს, მიღებულ ინფორმაციას, იდეებს, შეხედულებებს. თვითრეალიზაციისა და თვითდამკვიდრებისათვის მოსწავლეებს სჭირდებათ სხვების წინაშე საკუთარი მოსაზრებების გამოთქმა, გამოცდილების გამდიდრებისათვის კი - იმის მოსმენა, რა წაიკითხეს მათმა მეგობრებმა, რა მოეწონათ, რა დაამახსოვრდათ. ეს არის ახალი იდეების, ახალი შეხედულებების, უცნობი საკითხების აღმოჩენის გზა. ბავშვები ამას სპონტანურად აკეთებენ, მაგრამ სკოლის გარეთ. თუ იმავე სიტუაციას საკლასო გარემოში გადმოვიტანთ, კითხვა გადაიქცევა ჭეშმარიტად სოციალურ აქტად, რომელიც ხელს შეუწყობს არა მარტო მოსწავლის აზროვნების, არამედ მის პიროვნულ განვითარებასაც.

ტექსტი - კითხვის რესურსი

სხვადასხვა სახისა და ჟანრის ტექსტები ის საშუალებაა, რომლითაც მოსწავლეები სწავლობენ ენას, მის გამოყენებას. ტექსტები ორ ტიპად შეიძლება გაერთიანდეს: მხატვრულ-შემოქმედებითი და ოფიციალურ-საქმიანი. ამავე დროს, ამ ტექსტების უფრო კონკრეტული დასახელება შესაძლებლობას

იმლევა, ისინი სამ ძირითად კატეგორიად (სახედ) დაჯგუფდეს: შემოქმედებითი, შემეცნებითი და პრაქტიკული ხასიათის ტექსტებად (იხ. ქვემოთ მოცემული სქემა).

ტექსტის ტიპები		
მხატვრულ-შემოქმედებითი		ოფიციალურ-საქმიანი
თხრობითი, ლირიკული, აღწერითი, ჩანახატი, მიმოხილვითი, მონოლოგური, დიალოგური		საინფორმაციო, ყოფით-აღწერითი, პროცედურულ-აღწერითი, ახსნა-განმარტებითი, სამეცნიერო-პოპულარული
ტექსტის სახეები		
შემოქმედებითი	შემეცნებითი	პრაგმატული
რომანი, ლექსი, მოთხრობა, იგავი, ლეგენდა, ჩანახატი, ზღაპარი, მითი, ბალადა, გადმოცემა, გამოცანა, ანდაზა, ენის გასატეხი და სხვა.	ანალიზი, მსჯელობა, მოსხენება, დასკვნა, რეზიუმე, ანოტაცია, მიმოხილვა, საგაზეთო სტატია, ისტორიული ინფორმაცია, ენციკლოპედიური სტატია და სხვა.	ანგარიში, ავტობიოგრაფია, ახსნა-განმარტება, განცხადება, სარეკლამო ტექსტი, პირადი წერილი, მოხსენებითი ზარათი და სხვა.

სხვადასხვა სახის ტექსტები ენის შესწავლასთან ერთად ემსახურება ურთიერთობების, ადამიანური ხასიათებისა და ცხოვრებისეული საკითხების კვლევას. განსაკუთრებით ეს ითქმის მხატვრულ ტექსტებზე. მაგრამ მოსწავლეებს ცხოვრებაში ისეთი ტექსტებიც მრავლად შეხვდება, რომელთაც პრაგმატული ან სასწავლო, შემეცნებითი დანიშნულება აქვთ. ისინი ასეთი ტექსტების გაგების, გააზრებისა და გამოყენებისათვისაც უნდა იყვნენ მზად.

როგორ შევარჩიოთ ტექსტები? ამ კითხვაზე პასუხის გაცემას შემდეგ თავში შევცდებით.

ტექსტების შერჩევა

„ეს ტექსტი უფრო იოლი იყო, ვიდრე ის, წინა გაკვეთილზე რომ წავიკითხეთ“; „ამ ტექსტს ვერაფერი გავუგე, ძალიან რთულია,“ - დაახლოებით ასე გამოხატავენ კითხვით აღძრულ შთაბეჭდილებას მოსწავლეები. ტექსტის აღქმისა და გაგების ხარისხი დამოკიდებულია ბევრ ფაქტორზე, კერძოდ, როგორია მოსწავლის კითხვის ტემპი, აქვს თუ არა ტექსტის გაგებისათვის საკმარისი ლექსიკური მარაგი, ლინგვისტური ცოდნა და სხვა. ძალიან მნიშვნელოვანია თვით ტექსტის თავისებურებებიც. კერძოდ: მოცულობა, შინაარსი, სტრუქტურა, ლექსიკა, წინადადებების სინტაქსური სტრუქტურა და სხვა.

კლასში კითხვისას შემოქმედი და გამოცდილი მასწავლებელი მეტ-ნაკლებად მოახერხებს ისეთი საქმიანობების შერჩევას, რომლებიც ტექსტის აღქმასა და გაგებას გაუადვილებს მოსწავლეებს; მაგრამ

დამოუკიდებლად სახლში კითხვისას ნაკლებ სავარაუდოა, ყველამ ხალისითა და ინტერესით წაიკითხოს ტექსტი, რომლის გაგებაც უჭირს. ასეთ შემთხვევაში მოსალოდნელია მოტივაციის დაცემა, კითხვის სურვილის გაქრობა.

ტექსტების შერჩევისას გასათვალისწინებელია რამდენიმე ასპექტი:

უპირველეს ყოვლისა, რა შინაარსის ტექსტები შევარჩიოთ?

ამ თვალსაზრისით ანგარიში უნდა გაეწიოს შემდეგ საკითხებს:

- რით შეიძლება მოეწონოთ ტექსტი მოსწავლეებს;
- იძლევა თუ არა ტექსტის შინაარსი მოსწავლეთა პირად გამოცდილებასთან დაკავშირების საშუალებას;
- არის თუ არა ტექსტში ისეთი ელემენტები, რომლებიც აღძრავს მოსწავლეთა ცნობისმოყვარეობას;
- რამდენად ასახავს ტექსტი ეროვნული თუ განსხვავებული კულტურის თავისებურებებს და შეუწყობს თუ არა ხელს ამ კულტურათა მიმართ ინტერესის გაღვივებას;
- არის თუ არა მისაწვდომი და გასაგები მოსწავლისათვის ის ინფორმაცია, რომელსაც შეიცავს ტექსტი;
- არის თუ არა საკმარისი მოსწავლეთა ლინგვისტური ცოდნა ტექსტის გასაგებად;
- ხომ არ არის ტექსტი ძალიან მარტივი, ან ძალიან რთული; იძლევა თუ არა მოსწავლის თუნდაც მცირეოდენი წინსვლის შესაძლებლობას.

რა ტიპის ტექსტები შევარჩიოთ?

ტექსტის ტიპის შერჩევისას უნდა გავითვალისწინოთ შემდეგი:

- იცის თუ არა მოსწავლემ ტექსტის სტრუქტურული ნიშნები;
- შეესაბამება თუ არა ტექსტის ტიპი იმ მიზანს, რომელიც დავისახეთ კონკრეტულ სიტუაციაში;
- განავითარებს თუ არა ტექსტი იმ აუცილებელ უნარ-ჩვევებს, რომლებიც მოსწავლეს სჭირდება;
- არის თუ არა დაცული ბალანსი პრაგმატულ და მხატვრულ ტექსტებს შორის;
- პირველწყაროა ტექსტი თუ ადაპტირებული ვარიანტი და ადაპტირების შემთხვევაში შენარჩუნებულია თუ არა ძირითადი ელემენტები (შინაარსი, ჟანრი, სტრუქტურა და სხვა).

როგორი რეაქციები შეიძლება ჰქონდეთ მოსწავლეებს?

კითხვის პროცესში მოსწავლეთა ჩართვასა და წაკითხულის გაგებას ბევრწილად განსაზღვრავს ტექსტების მიმართ მოსწავლეთა რეაქციები, რომლებიც ამგვარად შეიძლება ჩამოყალიბდეს:

- რას მეუბნება ეს ტექსტი ისეთს, რაც აქამდე არ ვიცოდი (ინფორმაციული);
- რას ვგრძნობ წაკითხულის მიმართ, რა ემოციები აღმემძრა? (ემოციური);
- ვეთანხმები თუ არა აქ გამოთქმულ მოსაზრებას/პოზიციას? (აზრის გამომხატველი);
- ვგავარ თუ არა რომელიმე გმირს? როგორ მოვიქცეოდი მის ადგილზე? ვიცნობ თუ არა ვინმეს, ვინც ასე მოიქცეოდა? (დამოკიდებულება გმირის მიმართ);

რამდენად რთული შეიძლება იყოს ტექსტები მოსწავლეებისათვის?

ამ თვალსაზრისით ტექსტების შეფასებისას გასათვალისწინებელია შემდეგი ფაქტორები:

- იცნობს თუ არა მოსწავლე მსგავსი ტიპის ტექსტს;
- იცნობს თუ არა თემას;
- არის თუ არა გადატვირთული ინფორმაციული თვალსაზრისით;
- არის თუ არა რთული ენობრივად (ლექსიკა და სინტაქსური სტრუქტურა);
- არის თუ არა ტექსტი კარგად ორგანიზებული (მკაფიოა, სიცხადე, ერთიანობა და თანამიმდევრულობა);
- ხომ არ არის ძალიან დიდი მოცულობით;
- როგორია სტილი;
- რამდენად რთულია კონცეპტუალური თვალსაზრისით (იდებების სირთულე შეიძლება შეფასდეს იმის მიხედვით, რამდენად არის გათვალისწინებული გადასვლა ნაცნობიდან უცნობისაკენ, კონკრეტულიდან – აბსტრაქტულისაკენ, პირადულიდან - საზოგადოსკენ).

მოსწავლეთა კითხვის დონის დადგენა _

ტექსტის შერჩევის წინაპირობა

შეიძლება ერთი და იგივე ტექსტი ერთი მოსწავლისათვის რთული იყოს, მეორისათვის - მარტივი. ეს იმაზეა დამოკიდებული, რამდენად გაწაფულია მკითხველი; მაგრამ როგორ გავარჩიოთ ერთმანეთისაგან გაწაფული, წარმატებული მკითხველი და გაუწაფავი მკითხველი, რომელსაც გარკვეული პრობლემები აქვს. ამის გარკვევაში დაგვეხმარება ის მაჩვენებლები, რომლებიც მოცემულია ქვემოთ წარმოდგენილ სქემაში.

კითხვამდე

გაწაფული მკითხველი	გაუწაფავი მკითხველი
• მისთვის კითხვა არის ალემისა და გააზრების პროცესი; • აყრდნობს წასაკითხ მასალას თავის ცოდნასა და გამოცდილებაზე; • გაგებისათვის აქტიურად იყენებს ლინგვისტურ და თემის შესახებ ცოდნას;	• აქვს შიში, რომ სათანადოდ ვერ აღიქვამს და გაიგებს წაკითხულს; • ფიქრობს იმაზე, რომ მოუწევს თოთოეული სიტყვის ახსნა, თითოეული წინადადების გაშიფვრა;

• აცნობიერებს კითხვის მიზანს.	• არ/ვერ ფიქრობს წინასწარ წასაკითხი ტექსტის თემაზე, სტრუქტურასა და ენაზე; • ვერ აცნობიერებს, რისთვის კითხულობს.
---	--

კითხვის დროს

გაწაფული მკითხველი	გაუწაფავი მკითხველი
• მთელ ყურადღებას მიმართავს წასაკითხ მასალაზე; • მუდმივად აკონტროლებს საკუთარ თავს, რა გაიგო და რა - ვერა; • მისი კითხვის დონე (ტემპი, ალემისა და გაგების ხარისხი) შეესაბამება მიზანსა და საკითხავ მასალას; • ხედავს საკუთარ პროგრესს კითხვაში; • ირჩევს მასალისა და მიზნის შესაბამის სტრატეგიას;	• ვერ ახერხებს ყურადღების კონცენტრაციას წასაკითხ მასალაზე; • ჩერდება, თუ ვერ გაიგო და ვეღარ აგრძელებს კითხვას, რადგან არ იცის, რომელ სტრატეგიას მიმართოს; • ვერ საზღვრავს, კითხვის რა დონეზეა, ვერ ხვდება საკუთარ საჭიროებებს; • ვერ მიაღწევნებს თვალს საკუთარ კითხვას - არის თუ არა პროგრესი ან, პირიქით;

ჩერდება, როცა ვერ იგებს წაკითხულს და ირჩევს შესაბამის ხერხს (მიმართავს ლექსიკონს, სვამს კითხვას და სხვა).	იშვიათად იყენებს ნაცად და წარმატებულ სტრატეგიებს, კითხულობს სტიქიურად, არაორგანიზებულად.
---	--

კითხვის შემდეგ

გაწაფული მკითხველი	გაუწაფავი მკითხველი
- დაადგენს, მიაღწია თუ არა მიზანს; - ეხმაურება იმას, რაც წაიკითხა, გამოთქვამს საკუთარ მოსაზრებებს, კრიტიკულად აფასებს წაკითხულს; - გამოყოფს ძირითად იდეებს, ეძებს დამატებით ინფორმაციას საკითხავ მასალაში მოცემული ინფორმაციის შესავსებად.	- ვერ ხვდება, რა წაიკითხა და რატომ; - არ ეხმაურება წაკითხულს, ვერ გამოთქვამს მოსაზრებებს. თუ ცდილობს საკუთარი დამოკიდებულების გამოხატვას, პასუხი ძალიან შეზღუდულია; - ვერ აფასებს ან არაობიექტურად აფასებს საკუთარ კითხვას.

დიფერენციაცია

დავადგენთ რა მოსწავლეთა კითხვის დონეს, გვეძლევა დიფერენციაციის საშუალება, რომელიც განსაზღვრავს თითოეული ტექსტის, დავალებისა და სავარჯიშოს შესატყვისობას მოსწავლეთა საჭიროებებთან მათი დონის გათვალისწინებით. ეს მოსწავლეთა გარკვეული ჯგუფის შესაძლებლობებთან სასწავლო დავალების მორგებას გულისხმობს.

გაკვეთილის დაგეგმვისას დიფერენციაცია შეიძლება სხვადასხვა გზით გამოვლინდეს, კერძოდ:

- დავალების მიხედვით დიფერენციაცია;
- შედეგების მიხედვით დიფერენციაცია.

თუ მასწავლებელი დავალების მიხედვით ახდენს დიფერენციაციას, ეს ნიშნავს, რომ სხვადასხვა ჯგუფს სხვადასხვა დავალება მიეცემა, ანუ ჯგუფებში მოსწავლეების გადანაწილება შესაძლებლობების მიხედვით მოხდება, თუმცა ისინი ერთი და იმავე მიზნის მიღწევისათვის იმუშავებენ. გაკვეთილის ერთ-ერთი მიზანი იქნება ისიც, რომ მოსწავლეებმა გაუზიარონ ერთმანეთს მიღებული ცოდნა და გამოცდილება.

თუ მასწავლებელი დიფერენციაციას შედეგების მიხედვით მიმართავს, მაშინ მან, შესაძლოა, ყველა მოსწავლეს ერთნაირი სავარჯიშო მისცეს, მაგრამ შედეგები განისაზღვროს იმისდა მიხედვით, რისთვის უნდა მიეღწია თითოეულს. ასეთ შემთხვევაში მასწავლებლის გაკვეთილის გეგმაში შედეგები შემდეგნაირად დახასიათდება:

ყველამ უნდა . . .

უმეტესობამ უნდა . . .

ზოგიერთმა უნდა . . .

გთავაზობთ შედეგების მიხედვით დიფერენციაციის მაგალითს:

ყველამ უნდა შეძლოს წაკითხული ტექსტის სათაურისა და ავტორის დასახელება, პერსონაჟების ჩამოთვლა, მოქმედების ადგილის დასახელება, ტექსტში ასახული მოვლენის/ფაქტის დასახელება.

უმეტესობამ უნდა შეძლოს იმის განსაზღვრა, რა კავშირშია სათაური ტექსტის შინაარსთან, პერსონაჟების თვისებების ჩამოთვლა, მოქმედების ადგილის აღწერა, ტექსტში ასახული მოვლენის/ფაქტის დასახელება და მოყოლა.

ზოგიერთმა უნდა შეძლოს სათაურის ალტერნატიული ვარიანტების მოფიქრება, პერსონაჟების დახასიათება, მოქმედების ადგილის აღწერა და იმ მხატვრული ხერხების მითითება, რომელთაც ავტორი იყენებს, ტექსტში ასახული მოვლენის/ფაქტის მნიშვნელობასა და აქტუალობაზე მსჯელობა.

ცხადია, მოსწავლეს მუდმივად უნდა ჰქონდეს იმის მოლოდინი, რომ მისი პროგრესი კითხვაში მომენტალურად აისახება როგორც დავალებათა, ისე შედეგების მიხედვით დიფერენციაციაზე.

დავალებების შერჩევა

დავალებები, ისევე როგორც ტექსტები, მკაფიოდ და ნათლად ჩამოყალიბებულ მიზნებს უნდა შეესაბამებოდეს და რომელიმე კონკრეტული უნარ-ჩვევის/უნარ-ჩვევების განვითარებას ემსახურებოდეს.

დავალებების შერჩევისას გასათვალისწინებელია:

- არის თუ არა დავალება მიზანმიმართული, რომელიც წაკითხულის გაგებაში ეხმარება მოსწავლეს;
- არის თუ არა დავალება რეალისტური;
- არის თუ არა მნიშვნელოვანი (ხელს უწყობს თუ არა რომელიმე კონკრეტული უნარ-ჩვევის განვითარებას);
- არის თუ არა დავალება კონკრეტული მიზნის შესაბამისი;
- არის თუ არა დავალება ტექსტის სირთულის შესაბამისი;
- არის თუ არა დავალება მოსწავლეების შესაძლებლობების შესაბამისი (იძლევა თუ არა დიფერენცირების საშუალებას);
- არის თუ არა დავალება ორიენტირებული წარმატებაზე (ელის თუ რა მოსწავლე წარმატებას მიღებული შედეგით);
- “აიძულებს” თუ არა მოსწავლეს, რომ ეძიოს მისთვის სასურველი ინფორმაცია ტექსტში;
- უწყობს თუ არა ხელს დავალება თანამშრომლობას;

- უწყობს თუ არა ხელს დავალება ინდივიდუალურ ინტერპრეტაციას;
- უწყობს თუ არა ხელს დავალება პიროვნულ რეაგირებას/გამოხმაურებას ტექსტებზე;
- უწყობს თუ არა ხელს დავალება სხვადასხვა პროცედურის შესრულებას (და არა ორი ან სამი პროცედურის გამეორებას);
- უწყობს თუ არა ხელს დავალება მოსწავლეთა დამოუკიდებლობას.

მოსწავლეების დამოუკიდებლობის განვითარებას ხელს უწყობს ის, რომ მათ ეძლევათ არჩევის თავისუფლება როგორც შინაარსის, ისე ფორმის თვალსაზრისით. მოსწავლეებისათვის მასალებისა და დავალებების განხილვისა და არჩევის ინიციატივის მიცემა გაბედულებაა მასწავლებლის მხრიდან, რადგან ეს ითხოვს დამატებით მომზადებას. ის შეჩვეულია ერთი ტექსტის გამოყენებას სავარჯიშოებთან ერთად მთელი კლასისათვის, ამ შემთხვევაში კი მან უნდა მისცეს მოსწავლეებს არჩევის შესაძლებლობა. მოსწავლეებსაც სჭირდებათ დრო და გარკვეული განმარტებები იმისათვის, რომ აირჩიონ, რადგან ისინი მიჩვეულნი არიან მასწავლებლის დომინირებულ როლს და უჭირთ პასუხისმგებლობის საკუთარ თავზე აღება.

მოსწავლეებს შეგვიძლია შევთავაზოთ, თავად მოძებნონ ტექსტი ისეთ თემაზე, რომელიც აინტერესებთ, ან შეთავაზებული ტექსტებიდან აირჩიონ ისეთი, რომელსაც ადვილად მიუსადაგებენ დავალებასა და სტრატეგიებს.

მაგალითად: ტექსტის წაკითხვამდე უნდა გაიმართოს დისკუსია. მასწავლებელი სთავაზობს კლასს სამ თემას. მოსწავლეები ირჩევენ ერთ-ერთს (ხმის უმრავლესობით).

კიდევ ერთი მაგალითი: მასწავლებელს კლასში კითხვისათვის შეაქვს ერთსა და იმავე თემაზე შექმნილი სხვადასხვა სახისა და ჟანრის ტექსტი - საგაზეთო სტატია, მოთხრობა, ფელეტონი, ცნობილი ადამიანის/ადამიანების მოსაზრებები. მოსწავლეები ჯგუფდებიან იმის მიხედვით, ვინ რომელი ტექსტი აირჩია.

კითხვის პროცესის მართვა

კითხვა გულისხმობს მოსწავლეს, ტექსტსა და სამყაროს შორის კავშირს. პედაგოგი კითხვის სწავლების ისეთ სტრატეგიებს უნდა იყენებდეს, რომლებიც მოსწავლეს სამყაროს შესახებ არსებული ცოდნის გააქტიურებასა და გამოყენებაში დაეხმარება. იმავდროულად ის ასწავლის მოსწავლეებს, როგორ განსაზღვრონ კითხვის მიზანი (*რისთვის* წაიკითხონ); როგორ შეარჩიონ საკითხავი მასალა (შინაარსი - *რა* წაიკითხონ) და რა ხერხები და საშუალებები, კითხვის რომელი სტრატეგიები გამოიყენონ (*როგორ* წაიკითხონ). ყოველივე ეს მიიღწევა იმ შემთხვევაში, თუ მასწავლებელმა იცის, როგორ მართოს კითხვის პროცესი. კითხვის პროცესს კი იგი მართავს არა მხოლოდ კლასში, არამედ კლასის გარეთ, ოღონდ ისე, რომ არ იზღუდება მოსწავლის დამოუკიდებლობა, არჩევანის თავისუფლება. მასწავლებელი გზამკვლევია კითხვის უსასრულო და საინტერესო სამყაროში.

კითხვის პროცესი ორგვარია: *ხელმძღვანელობითი* კითხვა და *დამოუკიდებელი* კითხვა. ხელმძღვანელობითი კითხვის დროს მასწავლებლის საქმიანობები ხელს უწყობს პროცესის

გამრავალფეროვნებას, მოსწავლეთა კრიტიკული და შემოქმედებითი აზროვნების, მსჯელობის უნარის განვითარებას. დამოუკიდებელი კითხვისას მოსწავლეები იყენებენ იმ ცოდნასა და უნარ-ჩვევებს, რომლებიც მათ ხელმძღვანელობითი კითხვისას შეიძინეს.

ხელმძღვანელობითი კითხვა სტრუქტურირებული პროცესია, რომელიც სამი ეტაპისაგან შედგება: კითხვამდე ეტაპი, უშუალოდ კითხვის ეტაპი და კითხვის შემდგომი ეტაპი.

კითხვამდე ეტაპი

ამ ეტაპზე გამოყენებული სტრატეგიები მოსწავლეს ეხმარება იმ ცოდნის შეხსენებაში, რომელიც მას მოცემულ საკითხთან თუ თემასთან დაკავშირებით უკვე აქვს, ანუ ააქტიურებს თემის, პრობლემის, კონცეფციის შესახებ არსებულ ცოდნასა და პასიურ ლექსიკას.

ამ ეტაპზე მასწავლებელს შეუძლია მოსწავლეთა დონისა და კითხვისათვის მზაობის დადგენა, აქედან გამომდინარე, იმის განსაზღვრა, რა მიაწოდოს მათ.

კითხვის წინა აქტივობები “აიძულებენ” მოსწავლეებს, უპასუხოვნ კითხვებს, გამოთქვან ვარაუდები, მოსაზრებები, რაც ხელს უწყობს შემდეგში წაკითხულის უკეთ გაგებასა და გააზრებას.

კითხვამდე ეტაპის მიზანია:

- მოსწავლეთა ინტერესის გაღვივება, მოტივაციის აღძვრა. კითხვის წინარე აქტივობებით დგინდება მოსწავლეების ინტერესები, წინარე ცოდნა და გამოცდილება, რომელიც უკავშირდება წასაკითხ ტექსტს. ეს ხელს უწყობს კითხვის სურვილის გაღვივებას.

- მოსწავლეთა ცოდნის (ლინგვისტური, ფონური, თემატური) შეფასება და აქტივაცია. მასწავლებელი ტექსტის წაკითხვამდე აცნობს მოსწავლეებს ძირითად ტერმინებს, ახალ ცნებებს, ახალ სიტყვებსა და გამოთქმებს. ამ ეტაპის საქმიანობებით მასწავლებელი აფასებს მოსწავლის ლექსიკურ მარაგს და ხელს უწყობს ამ მარაგის გამდიდრებას.

- კითხვის მიზნის გავნობა. როცა მოსწავლემ იცის, რისთვის კითხულობს, რა შეიძლება იყოს მისთვის მნიშვნელოვანი ტექსტში, კითხულობს უფრო მეტი ინტერესით.

კითხვის მიზანი კი შეიძლება იყოს:

- შეკითხვებზე პასუხის გაცემა;
- იდეის კვლევა;
- ინფორმაციის მოპოვება/მიღება;
- მოსაზრების არგუმენტირება;
- სიამოვნების მიღება;
- შეფასება და სხვ.

საქმიანობები, რომლებიც წინ უძღვის კითხვას:

- ❖ მოსწავლეებს მასწავლებელი აძლევს ტექსტის შესახებ ვარაუდების გამოთქმის საშუალებას ფოტოებზე, სურათებზე, ილუსტრაციებზე, თავებსა და ქვეთავებზე დაყრდნობით (როგორ ფიქრობთ, რაზე შეიძლება იყოს ტექსტი? რა მიგანიშნებთ ამას? როგორ განვითარდება ამბავი მოთხრობის იმ თავში, რომელსაც ჰქვია. . .);
- ❖ მასწავლებელი თავად აწვდის ინფორმაციას თემის შესახებ ან მოსწავლეთა ფონური ცოდნის დასადგენად შეკითხვებით მიმართავს მათ (რა იცით, ან გგონიათ, რომ იცით..? გაიხსენეთ . . . და ა. შ.);
- ❖ მასწავლებელი წინასწარ აცნობს მოსწავლეებს ტექსტის მოკლე შინაარსს;
- ❖ მასწავლებელი მოსწავლეებს აძლევს ტექსტიდან წინადადებებს არეული თანამიმდევრობით და მათ ინტუიციით უნდა დააღაგონ ისინი (შემდეგ, კითხვისას, ისინი საკუთარ ვერსიას შეადარებენ ტექსტს);
- ❖ მოსწავლეები წინასწარ ეცნობიან ტექსტში გამოყენებულ ლექსიკას (უცნობ, სპეციფიკურ სიტყვებს) და ფრაზეოლოგიზმებს (უცნობი სიტყვების განმარტებებს პოულობენ ლექსიკონში, მასწავლებელი აძლევს ფრაზეოლოგიზმების განმარტებებს ან მასალას, სადაც შეუძლიათ თავად მონახონ ისინი);
- ❖ მასწავლებელი ასმენინებს აუდიომასალას ან აჩვენებს ფილმს იმ თემაზე, რომელზედაც არის წასაკითხი ტექსტი და აძლევს მსჯელობის საშუალებას;
- ❖ მოსწავლეები წინასწარ შეისწავლიან იმ საკითხებს, რომლებიც საფუძვლად უდევს წასაკითხ ტექსტს, ააქტიურებენ იმას, რაც უკვე იციან, მოიძიებენ და წარმოადგენენ ახალ ინფორმაციას;

- ❖ მასწავლებელი მოსწავლეებს აცნობს ტექსტის თემას და ამ თემაზე იმართება დისკუსია, რომელშიც ისინი გამოთქვამენ საკუთარ მოსაზრებებს. დისკუსია რომ არ ასცდეს წასაკითხი ტექსტის თემას, მასწავლებელი შეკითხვებით აბრუნებს მას სასურველ კალაპოტში;
- ❖ მასწავლებელი მოსწავლეებს სთავაზობს ორ ურთიერთსაწინააღმდეგო მოსაზრებას. მათ უნდა გამოხატონ საკუთარი პოზიცია: რომელს ეთანხმებიან და დაასაბუთონ - რატომ. ტექსტის წაკითხვისას მათ შეუძლიათ შეადარონ საკუთარი პოზიცია ავტორისას;
- ❖ მასწავლებელი აწვდის საყრდენ სიტყვებს ან რამდენიმე ფრაზას და მოსწავლეები უნდა მიხვდნენ, რაზეა ტექსტი;
- ❖ მოსწავლეები წერენ მოთხრობას სათაურზე ან ილუსტრაციაზე დაყრდნობით და შემდეგ ადარებენ ორიგინალს.

უფრო დაწვრილებით კითხვის წინარე საქმიანობების შესახებ.

ფიქრი პერსონაჟზე:

მასწავლებელი დაფაზე ან ფორმატზე ჩამოწერს წასაკითხი ნაწარმოების მთავარი გმირის დამახასიათებელ თვისებებს. მაგალითად,

- ცნობისმოყვარე;

- ჯიუტი;

- დამოუკიდებელი;

- ფრთხილი;

- ეგოისტი;

- პატიოსანი;

- ემოციური;

- გამოუცდელი.

მოსწავლეებმა უნდა დააჯგუფონ ეს თვისებები იმის მიხედვით, თუ რომელია მათ შორის დადებითი, რომელი - უარყოფითი, მაგალითად:

დადებითი	უარყოფითი
ცნობისმოყვარე	ჯიუტი
დამოუკიდებელი	ეგოისტი
პატიოსანი	გამოუცდელი
ემოციური	

შემდეგ იმართება მსჯელობა, შეიძლება თუ არა პერსონაჟის ის თვისება, რომელიც მათ დადებითად მიაჩნიათ, სისუსტის მაჩვენებელი იყოს ან, პირიქით, და რა შემთხვევაში.

ეს საქმიანობა ხელს უწყობს მოსწავლეთა ლექსიკური მარაგის გამდიდრებას, მსჯელობის უნარის განვითარებას, ამზადებს მოსწავლეებს პერსონაჟზე დაკვირვებისათვის უშუალოდ კითხვის პროცესში. მასწავლებლებს ეხმარება იმის დადგენაში, რამდენად სწორად ესმის მოსწავლეს ამა თუ იმ სიტყვის მნიშვნელობა და შეუძლია თუ არა კონტექსტის მიხედვით სიტყვის მნიშვნელობის ცვლილების გაგება.

მასწავლებლის შესავალი საუბარი.

მასწავლებელი წინასწარ მოკლედ უამბობს მოსწავლეებს ტექსტში მოცემულ ამბავს. მოსწავლეები ამ მონათხრობის მიხედვით განსაზღვრავენ კითხვის მიზანს. ამის შემდეგ ისინი ქმნიან მოთხრობის საკუთარ ვერსიას (უფრო ვრცელს). მოთხრობის საკუთარ ვარიანტში მათ უნდა გამოიყენონ მთავარი იდეები და შესაბამისი ლექსიკა. მოსწავლეებმა ისე უნდა მოუთხრონ ეს ამბავი თანაკლასელებს, რომ დააინტერესონ ისინი.

ეს საქმიანობა აძლიერებს კითხვის მოტივაციას, ავითარებს მოსწავლის შემოქმედებით აზროვნებას, ხელს უწყობს ლექსიკური მარაგის გამდიდრებას.

გრაფიკული ორგანიზება

ინფორმაციის გრაფიკული ორგანიზების მაგალითია ასოციაციური ანუ სემანტიკური რუკა.

მასწავლებელი აძლევს მოსწავლეებს წასაკითხი ტექსტის საყრდენ ცნებას, სიტყვას ან ფრაზას, რომელიც ფურცლის შუაგულშია მოქცეული. მოსწავლეები მის ირგვლივ წერენ ყველაფერ იმას, რაც იციან ამ ცნების/ფრაზის შესახებ, ან რასაც ასოციაციურად უკავშირებენ მას. რუკა ივსება მთელი კლასის მიერ, თან ხდება პასუხების ერთგვარი კატეგორიზაცია. ერთ ჯაჭვში ერთი ნიშნის მიხედვით ჯგუფდება. “იბმება” მთელი ქსელი.

ამ რუკას ბევრი რამ ემატება ტექსტის წაკითხვის შემდეგ.

სემანტიკური ანუ ასოციაციური რუკა შეიძლება შექმნას მთელმა კლასმა, მცირე ჯგუფმა ან თითოეულმა მოსწავლემ ინდივიდუალურად.

ახალი ან სპეციფიკური ლექსიკის წინასწარ მიწოდება.

მოსწავლეები მუდმივად იმდიდრებენ ლექსიკას. როცა ტექსტში ბევრი უცნობი ლექსიკური ერთეულია, სასურველია, ისინი წინასწარ, ტექსტის წაკითხვამდე, მიაწოდოს მათ მასწავლებელმა. უცნობ ლექსიკურ ერთეულთა სიმრავლე გავლენას ახდენს მოსწავლეთა მიერ წასაკითხი ტექსტის შერჩევაზე. ისინი, ცხადია, თავს აარიდებენ ისეთი ტექსტის წაკითხვას, რომელშიც მათთვის ბევრი გაუგებარი სიტყვაა. არადა, თითოეულის ინდივიდუალური პროგრესისათვის აუცილებელია ლექსიკური მარაგის მუდმივი შევსება როგორც ფუნქციური, ისე სპეციფიკური ლექსიკით.

გთავაზობთ იმ სასწავლო საქმიანობებს, რომლებიც ხელს უწყობს მოსწავლეთა ლექსიკური მარაგის გამდიდრებას და წასაკითხი ტექსტის მიმართ დადებითი განწყობის ჩამოყალიბებას:

- მასწავლებლის მიერ ტექსტის წაკითხვამდე მიწოდებული სიტყვები მოსწავლეებს გადააქვთ საკუთარ ლექსიკონში, “სიტყვის ყულაბაში”, “ლექსიკურ ერთეულთა ბანკში” და სხვა;
- მოსწავლეები ვარჯიშობენ ამ სიტყვებით წინადადებების ან მცირე ტექსტების შედგენაში;
- მასწავლებელი აჩვენებს და აღაწერინებს მოსწავლეებს სურათს, რისთვისაც მათ დასჭირდებათ ახალი სიტყვების გამოყენება;
- მოსწავლეები ახალი სიტყვებისათვის ეძებენ სინონიმებსა და ანტონიმებს;
- მოსწავლეები განალაგებენ ახალ სიტყვებს რაიმე ნიშნის/ნიშნების მიხედვით მასწავლებლის მიერ მიწოდებულ სქემაში (მაგალითად: “გასხივოსნებული” - რა კითხვას უპასუხებს? მეტყველების რა ნაწილია? ძირეულია თუ წარმოქმნილი? და ა. შ.)
- ქმნიან ასოციაციურ რუკას (იხსენებენ იმ სიტყვებს ან გამოთქმებს, რომლებსაც ასოციაციურად უკავშირებენ ახალ სიტყვებს);
- უსმენენ და/ან უყურებენ აუდიო-ვიზუალურ მასალას, რომელიც ახალ სიტყვებს შეიცავს;
- ავსებენ სიტყვის რუკას, ფრეიერის სქემას, სიტყვის პირამიდას და ა.შ.
- იხილავენ ამ სიტყვების მნიშვნელობის შესაძლო ცვლილებებს სხვადასხვა კონტექსტში.

ფონური ცოდნის დადგენა და საკუთარი ცოდნის კონსტრუირებაზე დაკვირვება.

იმისათვის, რომ დავადგინოთ თემასთან დაკავშირებით რა ცოდნასა და გამოცდილებას ფლობს მოსწავლე, სასურველია სტრატეგიის - „ვიცი / მინდა ვიცოდე / ვისწავლე“ - გამოყენება. ეს სტრატეგია ორ ეტაპად სრულდება. გამოიყენება კითხვის დაწყების წინ და კითხვის დასრულების შემდეგ.

„ვიცი / მინდა ვიცოდე / ვისწავლე“

- ააქტიურებს მოსწავლის ფონურ ცოდნას;
- ამზადებს მას მასალის მთლიანობაში გააზრებისათვის;
- ავითარებს კითხვის დასმის უნარ-ჩვევას;
- გვიჩვენებს, რა არის მოცემულ ტექსტში მოსწავლისათვის მნიშვნელოვანი;
- გვიჩვენებს, რა ისწავლა მან ამ ტექსტით;
- აძლიერებს ტექსტის კითხვისა და მასზე მუშაობის მოტივაციას;
- ავითარებს წერიითი მეტყველების უნარ-ჩვევებს.

ეს სტრატეგია გამოიყენება კლასში მცირე ზომის მასალის წაკითხვის შემდეგ როგორც მთელ კლასთან, ისე მცირე ჯგუფებთან და ინდივიდუალური მუშაობისას.

მას შემდეგ, რაც მასწავლებელი აცნობს მოსწავლეებს, რა საკითხს ეხება წასაკითხი ტექსტი, ისინი ავსებენ სქემას, რისთვისაც:

- იხსენებენ და პირველ გრაფაში წერენ ყველაფერს, რაც იციან, ან ჰგონიათ, რომ იციან მოცემული საკითხის შესახებ;
- აყალიბებენ შეკითხვებს და წერენ მეორე გრაფაში შეკითხვების სახით იმას, რის გაგებაც აინტერესებთ ამ საკითხის შესახებ.

სქემის მესამე გრაფა ივსება კითხვის დასრულების შემდეგ (სქემის ნიმუში იხ. ქვემოთ).

ვიცი	მინდა ვიცოდე	ვისწავლე

კითხვის პროცესი

ეს ეტაპი ახალი ინფორმაციის გაგებასა და მის უკეთ ათვისებას უწყობს ხელს. მოსწავლე საკუთარ შეკითხვებზე პოულობს პასუხს და ცნობისმოყვარეობას იკმაყოფილებს. ამ ეტაპზე ისეთი სტრატეგიები გამოიყენება, რომელთა საშუალებითაც მოსწავლე თავად ადევნებს თვალს და აფასებს კიდევ კითხვის

პროცესს. რა იცოდა, რა გაიგო ახალი, რის გაგება სურს კიდევ? - აი, შეკითხვები, რომლებზედაც ის პასუხს სცემს.

მოსწავლე კითხვისას უნდა გრძნობდეს პირად პროგრესს, წარმატებას, ეს კი დამოკიდებულია ტექსტის გაგების ხარისხზე, იმაზე, თუ რამდენად ჩასწვდა იგი ავტორის იდეას, რამდენად გაიაზრა ტექსტის თემა და მასში ასახული პრობლემა/პრობლემები. მაგრამ დამოუკიდებელი კითხვა არ ნიშნავს იმას, რომ მთელი ეს პროცესი მოსწავლეს მივანდოთ. მან უნდა შეძლოს იმ სტრატეგიების შერჩევა და გამოყენება, რომლებიც ხელმძღვანელობითი კითხვის დროს შეიძინა. ამ ეტაპზე მას აუცილებლად ესაჭიროება მასწავლებლის რეკომენდაციები, რჩევები.

უშუალოდ კითხვის ეტაპის მიზნებია:

❖ ტექსტის შინაარსისა და იდეის გაგება.

ამაში მოსწავლეებს დაეხმარება:

- _ კითხვის მიზნის გააზრება;
- _ ფონური ცოდნა (თემასთან დაკავშირებული ცოდნა);
- _ გაგების ხელშემწყობი სტრატეგიების ცოდნა.

❖ სხვადასხვა ტიპის, სახისა და ჟანრის ტექსტების ნიშნების, სტრუქტურის, ორგანიზაციის თავისებურებების გააზრება.

ჟანრობრივი მახასიათებლებისა და ტექსტის სტრუქტურის, მისი ორგანიზაციის თავისებურებების ცოდნა მოსწავლეებს ეხმარება როგორც წაკითხულის უკეთ გააზრებაში, ისე წერის დროს მათს გამოყენებაში. მასწავლებლის მიერ ასეთ საკითხებზე ყურადღების გამახვილება მათ დამოუკიდებელი კითხვის პროცესს გაუადვილებს.

❖ **ენის ეფექტიანი გამოყენება.**

მოსწავლეები მუდმივად უნდა ვაგარჯიშოთ ენისათვის დამახასიათებელი ფრაზეოლოგიის, ხატოვანი გამონათქვამების (იდომები, ანდაზები, სხვა მყარი სიტყვათშეთანხმებები) ჯერ გაგებასა და შემდეგ მათს გამოყენებაში. ეს დაეხმარება მათ როგორც წაკითხულის გაგებაში, ისე მშობლიური ენის თავისებურებების გააზრებაში. ამ ცოდნას მოსწავლეები გამოიყენებენ წერისა და ზეპირმეტყველების დროს.

❖ **ავტორისეული იდეებით, თემებით, ენობრივი საშუალებებით აღძრული რეაქციების გამოხატვისათვის ხელშემწყობი გარემოს შექმნა.**

მოსწავლეებს ყოველთვის უნდა ჰქონდეთ საკუთარი რეაქციის, გრძნობების, დამოკიდებულების გამოხატვის საშუალება. ამით ისინი ამყარებენ კავშირს ტექსტსა და სუბიექტურ გამოცდილებას შორის, რაც კითხვის პროცესში მათი აქტიური ჩართვის აუცილებელი პირობაა. არსებითია, მოსწავლეებს ამ რეაქციების დროს შეექმნათ ინტელექტუალურად და ემოციურად უსაფრთხო გარემო.

საქმიანობები უშუალოდ კითხვის პროცესში:

❖ განსაზღვრა:

– ტექსტის ტიპისა;

– ჟანრისა;

– თემისა;

– აუდიტორიისა (ვისთვისაა ტექსტი შექმნილი, ვინ არის სავარაუდო მკითხველი?);

– ტექსტის მიზნისა (მაგალითად, ინფორმირება, გართობა, დარწმუნება და ა. შ.);

– აზნაცისა, რომელშიც თავმოყრილია ტექსტის ძირითადი ინფორმაცია;

– თითოეული აზნაცის ძირითადი იდეის გააზრება და მისი განცალკევება დამატებითი ინფორმაციისაგან (მაგალითად, საყრდენი წინადადებები აზნაცის დასაწყისში ან ბოლოში);

– ტექსტის ტონისა (მაგალითად, ირონიული, სატირული . . .);

– მწერლის დამოკიდებულებისა;

– ციტატებისა ტექსტიდან (ვინ თქვა? როდის თქვა? სად არის ამის შესაბამისი მონაკვეთი ტექსტში. . .);

– გრამატიკული ფორმებისა (მაგალითად, დროის რომელი ფორმაა გამოყენებული, განსაზღვრებების, ზმნიზედების ხაზგასმა, ამოცნობა და ა. შ.);

- _ მხატვრული ხერხების და მათი ფუნქციისა;
- _ თანამიმდევრულობისა (რა მოხდა ჯერ, შემდეგ და ა.შ.);
- _ მთხრობელის /ხედვის კუთხისა.

❖ ურთიერთმიმართების დადგენა:

- _ სათაურის ან თავების სათაურებისა შინაარსთან;
- _ ნახატების, ფოტოების და სქემებისა ტექსტებთან;
- _ ერთმანეთის შემავსებელი ტექსტებისა (მაგალითად, წერილები და მათზე პასუხები);
- _ ტექსტის ნაწილებს შორის;
- _ ეპიგრაფისა (ასეთის არსებობის შემთხვევაში) ტექსტის იდეასთან;
- _ სათაურისა ტექსტის რომელიმე ნაწილთან.

❖ ლოგიკური თანამიმდევრობით დალაგება:

- _ გათიშული აზრაცემების ან წინადადებებისა;

- _ ტექსტთან ასოცირებული ნახატებისა, რომლებიც არეულად არის მოცემული;
- _ განცალკევებული ტექსტებისა (მაგალითად, ორი ადამიანის მიმოწერა, დიალოგი);
- _ ორი ერთმანეთისაგან განსხვავებული ტექსტისა, რომლებიც დანაწევრებული იყო და შემდეგ ერთ ტექსტად წარმოდგენილი.

❖ შედარება:

- _ ორი ტექსტისა, რომლებშიც საპირისპირო ინფორმაციაა მოცემული (მაგალითად, ორი საგაზეთო სტატია, რომლებშიც ერთი და იგივე თემა სხვადასხვა პოზიციიდან არის განხილული);
- _ ორი სხვადასხვა ტიპის ტექსტისა ერთ თემაზე (მაგალითად, საგაზეთო სტატია და მხატვრული ნაწარმოები აგრესიის თემაზე);
- _ მოთხრობის და მისი ილუსტრაციისა;
- _ ორი სხვადასხვა კულტურის ტექსტისა ერთ თემაზე;
- _ ორი სხვადასხვა ეპოქის ტექსტისა ერთ თემაზე;
- _ ორი პერსონაჟისა.

❖ ინფორმაციის მონიშვნა და ორგანიზება:

- _ ინფორმაციის შეტანა შესაბამისი სათაურებით სქემაში ან დიაგრამაში;
- _ ძირითადი იდეის ჩამოყალიბება;
- _ არგუმენტების დაჯგუფება პრინციპით: “მხარდამჭერი” - “საწინააღმდეგო”;
- _ სპეციფიკური და მნიშვნელოვანი მომენტების აღნიშვნა;
- _ პირობითი ნიშნების ან მარკერების გამოყენება სხვადასხვა ადგილის მოსანიშნად და დასაჯგუფებლად.

❖ გამოტოვების შევსება:

- _ დაუსრულებელი წინადადებით გადმოცემული სათაურის დასრულება (მაგალითად, “როცა ზარბაზნები ქუხს. . .”);
- _ დაუსრულებელი წინადადების ან აზრის დასრულება;
- _ ტექსტში გამოტოვებული სიტყვების ან წინადადებების შეტანა;
- _ სქემის ან “გონებრივი რუკის” დასრულება ტექსტიდან ამოღებული ინფორმაციის საფუძველზე;
- _ შეცდომების გასწორება;

_ მკითხველის ბარათების შევსება.

❖ გადაწყვეტილების მიღება/პრობლემის გადაჭრა.

_ არჩევანის გაკეთება რამდენიმე სარეკლამო ტექსტის წაკითხვის შემდეგ (მაგალითად, ანოტაციების მიხედვით სასურველი წიგნების შერჩევა);

_ საიდუმლოს ამოხსნა ან “დანაშულის გამოძიება და გახსნა” (მოსწავლეები კითხულობენ მასალას რომელიმე დანაშაულებრივ ფაქტზე და აყალიბებენ ვერსიებს შესაძლო დამნაშავეს შესახებ).

უფრო კონკრეტულად ზოგიერთი საქმიანობის შესახებ.

დახასიათების სქემები.

ეს საქმიანობა ეხმარება მოსწავლეებს განსაზღვრონ წაკითხული ტექსტის მნიშვნელოვანი, არსებითი მომენტები: მაგალითად, თემასთან, ძირითად იდეებთან, პერსონაჟების ხასიათებთან, ქმედებებთან დაკავშირებული მონაკვეთები. მასწავლებელი მოსწავლეებს ეხმარება ამ ადგილების აღმნიშვნელი პირობითი ნიშნების შემუშავებასა და მათს კატეგორიზაციაში. ამისათვის ის მოსწავლეებს აწვდის სხვადასხვა სახის სქემას ან დიაგრამას (მაგალითად, პერსონაჟის რუკა: რას ფიქრობს პერსონაჟი / რას გრძნობს პერსონაჟი / რას ამბობს პერსონაჟი / რას აკეთებს პერსონაჟი / როგორია პერსონაჟი / რა ფუნქცია აქვს პერსონაჟს ნაწარმოებში და ა.შ.).

საქმიანობათა თანამიმდევრობა ასეთია:

- ტექსტის წაკითხვის შემდეგ მოსწავლეები განსაზღვრავენ სულ მცირე სამ ნიშანს, რომელთა მიხედვითაც უნდა დახასიათდეს კონკრეტული თემა/პრობლემა/პერსონაჟი;
- მონიშნავენ ტექსტში იმ ადგილებს (სიტყვას/ფრაზას/აბზაცს), რომლებიც თემას/პრობლემას/-პერსონაჟს მიემართება და მის წარმოჩენას ემსახურება;
- მონიშნული ადგილებიდან არჩევენ, მათი აზრით, ყველაზე არსებითსა და მნიშვნელოვანს და ჩაწერენ წინასწარ განსაზღვრული ნიშნის ქვეშ;
- ავითარებენ სქემას საკუთარი შეხედულებების, მეწყვილესთან აზრთა გაზიარების საფუძველზე (ამ საქმიანობის წარმართვა მცირე ჯგუფშიც შეიძლება).

პარტნიორობა კითხვის პროცესში.

კითხვის ეს მოდელი მოსწავლეებში ტექსტზე ერთობლივი მუშაობის, დეტალებზე ყურადღების მიქცევის, გაგებისა და გადმოცემის უნარ-ჩვევების განვითარებას უწყობს ხელს. თუ პარტნიორები სხვადასხვა დონის მოსწავლეები იქნებიან, ისინი ერთმანეთის მხარდაჭერით განივითარებენ სათანადო უნარ-ჩვევებს.

საქმიანობათა თანამიმდევრობა ასეთია:

- _ მოსწავლეები წყვილდებიან;
- _ მოსწავლეები კითხვის პროცესში აკეთებენ საკუთარი რეაქციის ამსახველ ჩანაწერს (მაგალითად, ამ ადგილმა განსაკუთრებით მიიქცია ჩემი ყურადღება იმიტომ, რომ. . .);
- _ შემდეგ პარტნიორები ცვლიან ჩანაწერებს და კითხულობენ ერთმანეთის კომენტარებს;
- _ აყალიბებენ შეკითხვებს, რომლებიც ტექსტისა და კომენტარების წაკითხვის შემდეგ გაუჩნდათ;
- _ ცვლიან შეკითხვებს ერთმანეთში. ჯერ ერთი უპასუხებს პარტნიორის კითხვებს, შემდეგ – მეორე.

სტრატეგია ვარაუდების სქემა (იგივე პაუზებით კითხვა ან ორიენტირებული კითხვა)

ეს საქმიანობა ხელს უწყობს მოსწავლის წინარე ცოდნისა და სუბიექტური გამოცდილების გააქტიურებას, წარმოსახვის უნარის განვითარებას; მოსწავლეები ბოლომდე ინარჩუნებენ კითხვის ინტერესს.

საქმიანობათა თანამიმდევრობა ასეთია:

- _ მოსწავლეები კითხულობენ ტექსტის პირველ მონაკვეთს (ტექსტი დაყოფილია აზრობრივად დასრულებულ მონაკვეთებად) და ჩერდებიან მოქმედების სავარაუდო განვითარების მოსაფიქრებლად;

- მასწავლებელი მათ აწვდის ამგვარ სქემას:

I პაუზა

I მონაკვეთის წაკითხვამდე	I მონაკვეთის წაკითხვამდე	I მონაკვეთის წაკითხვის შემდეგ
როგორ ფიქრობთ, რა მოხდება?	რატომ ფიქრობთ ასე? რა მინიშნებას ეყრდნობით?	რა მოხდა სინამდვილეში?

II პაუზა

II მონაკვეთის წაკითხვამდე	II მონაკვეთის წაკითხვამდე	II მონაკვეთის წაკითხვის შემდეგ
როგორ ფიქრობთ, რა მოხდება?	რატომ ფიქრობთ ასე? რა მინიშნებას ეყრდნობით?	რა მოხდა სინამდვილეში?

– ყოველი მონაკვეთის წაკითხვის შემდეგ მოსწავლეები სქემის I ნაწილში წერენ საკუთარ ვარაუდებს, II-ში იმ დეტალს, მინიშნებას, რომლის საფუძველზეც გამოთქვეს ეს ვარაუდი;

– მომდევნო მონაკვეთის წაკითხვის შემდეგ მოსწავლეები უბრუნდებიან სქემის მესამე გრაფას და ავსებენ მას.

გასათვალისწინებელია ის, რომ ტექსტი უცნობი უნდა იყოს მოსწავლეთათვის და თან სიუჟეტი იმგვარად უნდა ვითარდებოდეს, რომ იძლეოდეს საინტერესო ვარაუდების გამოთქმის შესაძლებლობას.

სტრატეგია აქტიური კითხვა

ეს სტრატეგია გამოიყენება მხოლოდ ინდივიდუალური მუშაობისას. იგი:

- აქტიურებს ახლად ათვისებულ ინფორმაციას;
- აძლევს საშუალებას მოსწავლეებს, შეაჯამონ მოსაზრებები წაკითხული მასალის შესახებ;
- აძლიერებს მოტივაციას;
- ამზადებს მოსწავლეს ტექსტის გააზრებისათვის;
- აქტიურებს ფონურ ცოდნას;
- ავითარებს კრიტიკული აზროვნების უნარ-ჩვევებს;
- ავითარებს შენიშვნების ჩაწერის უნარ-ჩვევას;
- ავითარებს საქმიანობის ორგანიზების უნარ-ჩვევას.

საქმიანობების თანამიმდევრობა ასეთია:

- მასწავლებლის პირველი დავალებაა, რომ მოსწავლემ მხოლოდ გადახედოს დასამუშავებელ ტექსტს და საკუთარ თავს დაუსვას შემდეგი კითხვა: რა ვიცი მე მოცემული საკითხის შესახებ (მან უნდა გააკეთოს თავისი ინფორმაციისა და ვარაუდების, ანუ წინათგრძნობების სახელდახელო ნუსხა)?
- მასწავლებლის მეორე დავალებაა, რომ მოსწავლემ წერილობით ან ზეპირად ჩამოაყალიბოს შესასრულებელი სამუშაოს მიზანი და მოსალოდნელი შედეგი, ანუ პასუხი გასცეს შემდეგ კითხვებს: რისთვის ვკითხულობ მე ამ ტექსტს (მიზანი)? რისი სწავლისა და გაგების იმედი მაქვს ტექსტის წაკითხვის შემდეგ (შედეგი)?
- მასწავლებლის მესამე დავალებაა, რომ ტექსტის კითხვისას მოსწავლემ დასვას შემდეგი კითხვები: რა? ვინ? სად? როდის? როგორ? რატომ? და ამ კითხვების საფუძველზე მოძიებული ინფორმაცია ჩაინიშნოს წინასწარ მიცემული სქემის პირველ გრაფაში (იხ. სქემა ქვემოთ).
- მასწავლებლის მეოთხე და საბოლოო დავალებაა, რომ მოსწავლემ ხელახლა წაიკითხოს თავისი შენიშვნები და პირველ გრაფაში გაკეთებულ პირველად კომენტარებს დაურთოს მეორადი, უკვე ემოციური, კომენტარები და შესწორებები და ამით შეავსოს სქემის მეორე ნაწილი.
- სამუშაოს დასრულების შემდეგ მასწავლებელი სვამს კითხვებს:
 1. რა იყო ისეთი, რაც ტექსტის წაკითხვამდე იცოდი?
 2. რა აღმოჩნდა ისეთი, რაც ტექსტის წაკითხვამ გვასწავლა?
 3. რა კავშირშია ერთმანეთთან ის, რაც იცოდი და რაც ტექსტის წაკითხვის შემდეგ გაიგე?

4. როგორია შენი შთაბეჭდილებები წაკითხულთან დაკავშირებით?

ამ სტრატეგიის შესრულებას, როგორც წესი, მოსდევს მოსწავლეებს შორის აზრთა გაზიარება და ზოგადი საკლასო დისკუსია.

აქტიური კითხვის სქემა (კორნელის გრაფა)

პირველადი კომენტარი (ფაქტობრივი)	მეორადი კომენტარი (ემოციური და კრიტიკული)
რა? ვინ? სად? როდის? როგორ? რატომ?	

წარმოდგენილი სქემა შეიძლება გაიყოს ორ ან სამ ნაწილად: I გრაფა – პირველადი კომენტარისათვის, II – მეორადი ემოციური კომენტარისათვის და III – კრიტიკული კომენტარისათვის.

კითხვის შემდეგ

ეს უკვე წაკითხული მასალის გააზრების ეტაპია. ამ დროს არის სწორედ სასურველი ისეთი სტრატეგიების გამოყენება, რომლებიც მოსწავლეს მიღებული ინფორმაციის ორგანიზებაში ეხმარება. ორგანიზებისას ის გაცილებით უკეთ იმახსოვრებს მასალას და ხელახლა გაიაზრებს, გადააფასებს მიღებულ ინფორმაციას, ცოდნას. ამ ეტაპზე ის იმასაც აფასებს, რამდენად ნაყოფიერი იყო მისთვის კითხვის მთელი პროცესი.

სწორად წარმართული საქმიანობებით მოსწავლეებს გონებაში უყალიბდებათ ანალიზის, სინთეზის და შეფასების სქემები, რომლებსაც ისინი წარმატებით გამოიყენებენ დამოუკიდებელი კითხვის დროს. ამ ეტაპზე განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია ისეთი გარემოს შექმნა, სადაც ისინი თავისუფლად, შეუზღუდავად გამოთქვამენ მოსაზრებებს წაკითხული ტექსტის შესახებ, დაამყარებენ კავშირს ადრინდელ ცოდნას, პირად გამოცდილებასა და ახალ წაკითხულს შორის, გამოიყენებენ მიღებულ ინფორმაციას და იმ ლექსიკას, რომელზედაც იმუშავეს როგორც კითხვამდე, ისე კითხვის პროცესში. მათ ეძლევათ საშუალება, თვალი ადევნონ საკუთარი ცოდნის კონსტრუირებას: რა იცოდნენ, რა ისწავლეს და რის სწავლა სჭირდებათ კიდევ.

კითხვის შემდგომი ეტაპის მიზნებია:

- ❖ ავტორისეულ იდეებზე, ჩანაფიქრზე, პრობლემებზე ფიქრისა და მსჯელობის წახალისება;
- ❖ ავტორის მხატვრული ოსტატობის შეგრძნებისა და შეფასების უნარის ჩამოყალიბება;
- ❖ ლიტერატურასა და ცხოვრებას შორის კავშირის დანახვის ხელშეწყობა;

- ❖ შედარებითი ანალიზის სქემების შემუშავება, რაც მათ დაეხმარება სხვა ქვეყნების ლიტერატურის გაგებასა და შეფასებაში, სხვისი კულტურის მიმართ ტოლერანტული დამოკიდებულების ჩამოყალიბებაში;
- ❖ მოსწავლეთა აქტიური ჩართვა ტექსტის ანალიზის, სინთეზის პროცესში (მოსწავლეებს, რომლებიც აქტიურად არიან ჩართული ამ პროცესში, უმყარდებათ საკუთარი შესაძლებლობების რწმენა, უვითარდებათ კრიტიკული აზროვნება);
- ❖ ტექსტის ორგანიზაციის თავისებურებათა გააზრებისათვის ხელის შეწყობა;
- ❖ გააზრების პროცესის განგრძობადობის უზრუნველყოფა (მოსწავლეებს უნდა დარჩეთ დაუკმაყოფილებლობის განცდა, კიდევ უფრო მეტი ინფორმაციის მიღების სურვილი, გააგრძელონ მუშაობა ტექსტზე, კიდევ ერთხელ გადაიკითხონ);
- ❖ კითხვისა და კითხვის შემდგომ პროცესში მიღებული ცოდნისა და უნარ-ჩვევების (ანალიზი, სინთეზი, შეფასება) გამოყენება წერაში;
- ❖ წინარე ცოდნის დაკავშირება და შედარება ახალ იდეებსა და ინფორმაციასთან, საკუთარი კითხვის პროსესის რეფლექსია (ეს მოსწავლეებს აძლევს საშუალებას, თვალი გაადევნონ საკუთარ პროგრესს, მიმართონ ძალისხმევა ხარვეზების გამოსწორებისაკენ, ეძებონ გზები და საშუალებები ახალი იდეებისა და ინფორმაციის მოსაპოვებლად, სრულყოფნ საკუთარი ლინგვისტური და თემასთან დაკავშირებული ცოდნა).

კითხვის შემდგომი საქმიანობებია:

- ❖ საკუთარი მოსაზრებების გამოთქმა ტექსტის შესახებ და ტექსტში ასახული ამბის (თემის) დაკავშირება როგორც პირად, ისე ჯგუფის სხვა წევრთა გამოცდილებასთან;
- ❖ ტექსტის საკუთარი ინტერპრეტაციის ახსნა და დასაბუთება;
- ❖ ახალი ტექსტების შექმნა (მაგალითად, თხრობითი ტექსტის გადაკეთება დრამად, მწერალსა და პერსონაჟებთან წარმოსახვითი ინტერვიუსათვის შეკითხვებისა და პასუხების მომზადება, წაკითხულის ჟანრობრივად ან თემატურად მსგავსი ტექსტის შექმნა);
- ❖ ტექსტის აღდგენა, მისი შინაარსის გადმოცემა საყრდენი სიტყვების მიხედვით;
- ❖ ტექსტის გამოყენება გრამატიკასა და ლექსიკაში სავარჯიშოდ (მაგალითად, მოქმედების გადატანა სხვა გრამატიკულ დროში - აწმყოდან წარსულში, ან პირიქით . . ., მესამე პირის თხრობის გადატანა პირველ პირში ან, პირიქით, ანტონიმებისა და სინონიმების მოძებნა და სხვა).

წარმოგიდგენთ კითხვის შემდგომი ზოგიერთი საქმიანობის უფრო დეტალურ აღწერას.

გამოხმაურება წაკითხულზე.

გამოხმაურებით მოსწავლეები უკეთ იზიარებენ წაკითხულს ფონური და ლინგვისტური ცოდნის, გამოცდილების საფუძველზე. ამას დიდწილად განსაზღვრავს ის სოციალური და კულტურული გარემო, რომელშიც მოზარდი ყალიბდება.

გამოხმაურებით მოსწავლეები დროთა განმავლობაში ხედავენ, როგორ უყალიბდებათ მათ ღირებულებები და ფასეულობები, როგორი გავლენა აქვს კითხვას მათს ყოფაზე. მასწავლებლის ვალია, შესთავაზოს მოსწავლეებს გამოხმაურების სხვადასხვა ფორმა და ხერხი, მისცეს მათ არჩევანის საშუალება და დრო. სწავლის სტილიდან, ინტელექტუალური უნარიდან გამომდინარე, თითოეული მოსწავლე ტექსტისადმი საკუთარი დამოკიდებულების გამოხატვის სხვადასხვა ფორმას ანიჭებს უპირატესობას:

ლინგვისტური ინტელექტის მოსწავლე არჩევს წერილობით ან ზეპირად საკუთარი მოსაზრებების ჩამოყალიბებას და მის ყურადღებას ენობრივი გამოხატვის საშუალებები იპყრობს;

ლოგიკა მათემატიკური ინტელექტის მოსწავლე აქცენტს ლოგიკურ კავშირებზე აკეთებს და პრეზენტაციისას აქტიურად იყენებს კატეგორიზაციის სქემებს, დიაგრამებს, ინფორმაციის ორგანიზების სხვა საშუალებებს;

სივრცითი ინტელექტის მოსწავლეს ნახატებით ურჩევნია გამოხმაურება, მუსიკალური ინტელექტის მოსწავლეს კი - რიტმითა და მუსიკალური პასაჟებით;

კინესთეტიკური ინტელექტის მოსწავლე გამოხმაურებისათვის როლურ თამაშებსა და დრამებს ანიჭებს უპირატესობას, სადაც ის საკუთარი სხეულის მოძრაობით, ჟესტიკულაციით გამოხატავს რეაქციას.

სოციალური ინტელექტის მოსწავლე (როგორც ინტრაპერსონალური, ისე ინტერპერსონალური) გამოხმაურებაში აქცენტს აკეთებს ურთიერთობებზე, მათს მნიშვნელობაზე, მიდრეკილია პერსონაჟის

ძლიერი და სუსტი მხარეების შეფასებისაკენ, ფილოსოფიური, ფსიქოლოგიური და სოციალური საკითხების კვლევისაკენ.

მასწავლებელმა უნდა გაითვალისწინოს ყოველივე ზემოთ თქმული და გაამახვილოს ყურადღება შემდეგ საკითხებზე:

- რაც შეიძლება ხშირად მისცეს მოისწავლეებს წაკითხულზე გამოხმაურების საშუალება;
- შექმნას თითოეული მოსწავლის ინდივიდუალობის, მათი მოსაზრებების, გრძნობების პატივისცემის ატმოსფერო;
- წახალისოს მოსწავლეები გულწრფელი, გულახდილი პასუხებისათვის;
- ასწავლოს გამოხმაურების ჩაწერის სხვადასხვა ხერხი, კერძოდ:

– პასუხის დასაბუთება ციტატის ამოწერით;

– საექვო და დასაზუსტებელ ადგილებთან დაკავშირებით აღძრული შეკითხვების ჩამოწერა;

– ვარაუდების ჩაწერა განსხვავებული სიტუაციებისათვის (მაგალითად, რა იქნებოდა, რომ გმირი იმ ადგილას და იმ დროს იქ არ აღმოჩენილიყო) და დასაბუთება, რატომ ფიქრობენ ასე;

– რეაქციები პერსონაჟის საქციელზე ან კონკრეტულ ინცინდენტზე (მაგალითად, “შემძრა ამ საქციელმა იმიტომ, რომ. . .” ან “თანავუგრძნე, რადგან. . .”);

– კომენტარები ავტორის მხატვრულ ოსტატობაზე (მაგალითად, რით შეძლო ავტორმა მკითხველის დაინტერესება, რომელმა მხატვრულმა სახეებმა მიიპყრო მათი ყურადღება, რამდენად დამაჯერებელია სახეები და ა. შ.)

- აჩვენოს მოსწავლეებს, რომ სხვადასხვაგვარი ხედვა, მოსაზრებების მრავალფეროვნება უფრო საინტერესოს ხდის წაკითხულზე მსჯელობას. ამისათვის მიაწოდოს სხვადასხვა ლიტერატორის მოსაზრებები კონკრეტულ ნაწარმოებთან დაკავშირებით;
- სასურველია, გამართოს მოსწავლესთან მიმოწერა, კომენტარები გაუკეთოს მის გამოხმაურებებს (მაგალითად: ძვირფასო თამარ, შენ მიერ გამოთქმულ მოსაზრებებს შორის ბევრი რამ საერთო აღმოვაჩინე ამ ნაწარმოების ჩემულ ხედვასთან . . . და ა. შ.). ამ მიმოწერაში დიდი მნიშვნელობა ენიჭება გულახდილობასა და კონფედენციალობას.

წაკითხულის გააზრების მიხედვით მოსწავლეები შეიძლება სხვადასხვა საფეხურზე აღმოჩნდნენ. იმის ერთ-ერთი მაჩვენებელი, თუ წაკითხულის გააზრების რა დონეზე არიან მოსწავლეები, არის პასუხი შეკითხვებზე, რაც გამოხმაურების ყველაზე გავრცელებული ფორმაა.

ქვემოთ წარმოდგენილი სქემა ახასიათებს მკითხველის განვითარების სხვადასხვა დონეს წაკითხულის გააზრების თვალსაზრისით.

განვითარების დონეები	თითოეული დონის მახასიათებლები. ამ დონის მოსწავლეები:	შეკითხვები, რომელთაც მკითხველი თითოეულ დონეზე უპასუხებს
I დონე წაკითხულის წარმოსახვით გაუცნობიერებელი საიმოვნების მიღება	❖ არ არიან კრიტიკულები წაკითხულის მიმართ, შეფასება უფრო სუბიექტურია, ვიდრე ობიექტური; ❖ შეუძლიათ იმის შინაარსის გადმოცემა, რაც წაკითხეს, მაგრამ არ შეუძლიათ წაკითხულის შესახებ აზრის გამოთქმა; ❖ პასუხობენ მხოლოდ ფაქტობრივ კითხვებს.	❖ რა მოხდა? ❖ ვის შეემთხვა ეს ამბავი? ❖ როდის მოხდა ეს? ❖ როგორ დასრულდა ამბავი?
II დონე ტექსტის მიზნისა და მისი მნიშვნელობის გაცნობიერება	❖ ხდებიან უფრო ობიექტურები; ❖ აღარებენ წაკითხულს საკუთარ ცოდნას, გამოცდილებას, ფასეულობებს; ❖ იწყებენ ქვეტექსტების კითხვას; ❖ აფასებენ ტექსტში ასახულ აზრებს, პერსონაჟებს საკუთარ ღირებულებებზე დაყრდნობით.	❖ რატომ მოხდა ეს? ❖ რა მსგავსებასა და განსხვავებას ხედავთ საკუთარ თავსა და პერსონაჟს შორის? ❖ როგორ ფიქრობთ, რატომ და რისთვის დაწერა ავტორმა ეს ნაწარმოები?

III დონე ტექსტის დეტალებზე მსჯელობა, ამ დეტალებს შორის კავშირის დანახვა და თითოეულის მიზნისა და დანიშნულების გაცნობიერება	❖ არჩევენ საკითხავ მასალას ლიტერატურული ალღოსა და საკუთარი აზროვნების განსავითარებლად; ❖ სიამოვნებით კითხულობენ სხვადასხვა სირთულის, სახისა და ჟანრის ტექსტებს; ❖ კრიტიკულად აფასებენ საკუთარ გამოხმაურებას წაკითხულ ტექსტზე.	❖ რით არის ფასეული ის, რასაც სწავლობთ, ან რაც უნდა ისწავლოთ? ❖ რა განსაზღვრავს ტექსტის ეფექტს? ❖ ეთანხმებით თუ არა ავტორის პოზიციას (პასუხი უნდა დაასაბუთოთ)?
---	---	---

ამ სქემას არ შეიძლება სწორხაზოვნად მივუდგეთ. მოსწავლეები ადვილად შეიცვლიან დონეს ხშირი კითხვით.

ბარათები და მკითხველთა კონფერენციები.

ზემოთ ჩამოთვლილი საქმიანობები ძირითადად ხელმძღვანელობითი კითხვისათვისაა დამახასიათებელი, მაგრამ ისინი ხელს უწყობენ დამოუკიდებელი კითხვის უნარ-ჩვევების განვითარებასაც. როგორც უკვე აღვნიშნეთ, ხელმძღვანელობითი კითხვის დროს მიღებულ ცოდნასა და გამოცდილებას მოსწავლეები იყენებენ დამოუკიდებელი კითხვის დროს.

იმის დადგენაში, თუ რას და როგორ კითხულობენ დამოუკიდებლად მოსწავლეები, დაგვეხმარება წაკითხულის განხილვისათვის განკუთვნილი ბარათები.

მოსწავლეთა მიერ შევსებული ბარათები მასწავლებლისათვის მრავალ საინტერესო ინფორმაციას შეიცავს. კერძოდ, რა დროს ანდომებს მოსწავლე დამოუკიდებელ კითხვას, როგორ არჩევანს აკეთებს (რას კითხულობს), რას აქცევს ყურადღებას კითხვის პროცესში, როგორ იგებს წაკითხულს, რა კომენტარებს აკეთებს.

ბარათების ნიმუშები იხ. ქვემოთ.

ბარათები წაკითხულის განხილვისათვის

მოსწავლის სახელი და გვარი _____		
წიგნის ავტორი და სათაური	კითხვის დაწყებისა და დამთავრების დრო	ჩემი კომენტარი წაკითხულზე

ბარათებით მიღებული ინფორმაციის საფუძველზე მასწავლებლებს შეუძლიათ მკითხველთა კონფერენციის მოწყობა. ეს არის საუბარი წაკითხული წიგნის შესახებ, წიგნის/ნაწარმოების ან ავტორის კლასის წინაშე წარდგენის საშუალება. მოსწავლე აცნობს წიგნს ან ავტორს თანაკლასელებს და განუმარტავს მათ, რატომ და რით შეიძლება წიგნმა/ნაწარმოებმა დააინტერესოს მკითხველი.

მკითხველთა კონფერენციები საუკეთესო გზაა, რომლითაც მოსწავლეები ეჩვევიან ნაწარმოებების დამოუკიდებელ კითხვას და წაკითხულის შესახებ მოსაზრებებს თავისუფლად, შეუზღუდავად გამოხატვას. ეს მათ ეხმარება კომუნიკაციური უნარ-ჩვევების სრულყოფასა და თვითდამკვიდრებაში. ამგვარი საქმიანობით ყალიბდება მკითხველთა ერთობა, რომელთაც ესმით წაკითხული და აფასებენ კითხვის პროცესს.

მკითხველთა კონფერენციებში იკვეთება ორო როლი: მოსაუბრის და მსმენელის. მოსაუბრეა ის, ვინც წიგნი/ნაწარმოები წაიკითხა და შთაბეჭდილებების, მოსაზრებების გაზიარება სურს აუდიტორიისათვის; აუდიტორიაში კი მოსაუბრის თანაკლასელები და მასწავლებელი იგულისხმება. მონაწილეთა როლები ამგვარად ნაწილდება:

მოსაუბრემ უნდა:

- დაასახელოს წიგნის/ნაწარმოების სათაური და ავტორი;
- გააცნოს აუდიტორიას თავისი არჩევანის საფუძველი (რატომ აირჩია ეს წიგნი/ნაწარმოები);
- მოკლედ გადმოსცეს, რა ხდება წიგნში/ნაწარმოებში;
- გააცნოს აუდიტორიას ყველაზე მნიშვნელოვანი მონაკვეთები/მონაკვეთი და ისაუბროს მათი/მისი მნიშვნელობის შესახებ;

- შეარჩიოს ის მონაკვეთი, რომელიც ყველაზე მეტად მოსწონს, წაუკითხოს აუდიტორიას და გაუკეთოს კომენტარი;
- გაუზიაროს აუდიტორიას, რატომ მოსწონს წიგნის/ნაწარმოების კონკრეტული გმირი, ამბავი, თემა, იდეა.

აუდიტორიამ უნდა:

- ყურადღებით მოუსმინოს მოსაუბრეს;
- აიწიოს ხელი, თუ აზრის გამოთქმის სურვილი გაუჩნდა;
- გაუზიაროს თანაკლასელებს, რა მოეწონა მოსაუბრის გამოსვლაში;
- გაუზიაროს თანაკლასელებს, რით დააინტერესა მოსაუბრის მიერ წარმოდგენილმა წიგნმა/ნაწარმოებმა;
- დასვას შეკითხვები.

თუ შესაძლებელია, მკითხველთა კონფერენციისას, სასურველია, კლასი წრიულად განლაგდეს, რათა ყველა ერთმანეთს ხედავდეს და ერთობის, თანამშრომლობის განცდა გაუჩნდეს.

ლიტერატურული წრეები

ამ სტრატეგიის დროს მოსწავლეები ერთიანდებიან სამ-ხუთკაციან ჯგუფებად. განსხვავებით მკითხველთა კონფერენციისაგან, მათ ერთი და იგივე ნაწარმოები აქვთ წაკითხული. თუ ნაწარმოები მცირე ზომისაა, შესაძლებელია მისი წაკითხვა გაკვეთილზევე.

ლიტერატურული წრეებისათვის ტექსტის შერჩევას დიდი მნიშვნელობა აქვს, რადგან ყველა ტექსტი არ გამოდგება ინტერესის გასაღვივებლად. მიზანშეწონილია იმგვარი ტექსტების გამოყენება, რომლებიც

სულმოუთქმელად იკითხება საინტერესო, დამაინტრიგებელი სიუჟეტის გამო, ან სხვადასხვა ინტერპრეტაციის საშუალებას იძლევა (ეს სწავლების უფრო მაღალ საფეხურზე და მაღალი დონის მოსწავლეებთან არის მიზანშეწონილი).

“ლიტერატურული წრეები” მცირე სადისკუსიო ჯგუფებია, რომელთა წევრებსაც სხვადასხვა როლი აქვთ. მასწავლებელიც აქტიურ როლს ასრულებს, კერძოდ:

- მასწავლებელი - მაგალითი მოსწავლეებისათვის. დისკუსიის დასაწყებად ის ერთგვარ მაგალითს აძლევს მოსწავლეებს, როგორ გამოთქვან თავიანთი აზრები, როგორ დასვან შეკითხვები. მასწავლებელი ისე უნდა ლაპარაკობდეს, თითქოს მასაც უნდა, ჩასწვდეს ტექსტს, მის ძირითად იდეას, პერსონაჟის ქცევის მოტივს და ა. შ. ამიტომ ის მოსწავლეებს მიმართავს, როგორც პარტნიორებს, რომელთაგან ელის პასუხს მისთვის საინტერესო შეკითხვებზე. მაგალითად, “გამიკვირდა, როცა ავტორმა ასეთი დასასრული აირჩია”, ან: “ვერაფრით ამიხსნია, რატომ მოიქცა ეს პერსონაჟი ასე?”
- მასწავლებელი მკაფიო და ნათელი ინსტრუქციით ეხმარება მოსწავლეებს როლების გაცნობაში, დისკუსიის წესების ჩამოყალიბებასა და დაცვაში (მაგალითად, შეახსენებს მათ, რომ სათითაოდ უნდა ილაპარაკონ, ერთმანეთს მოუსმინონ, დაიცვან რეგლამენტი და არ გადაუხვიონ საკითხს).
- მასწავლებელი თვალყურს ადევნებს დისკუსიას და უზრუნველყოფს იმას, რომ საკითხი არ დარჩეს განუხილავი, მთავარი სათქმელი ითქვას. ამისათვის ის სთხოვს მოსწავლეს, დააზუსტოს ნათქვამი, მოიყვანოს დამაჯერებლობისათვის კიდევ სხვა არგუმენტი, ან სვამს შეკითხვას, რომელიც ხელს უწყობს იმ მიზნის მიღწევას, გაკვეთილზე რომ დაისახა.
- მასწავლებელი უადვილებს მოსწავლეს ლიტერატურის სწავლას ისეთი ცნებებისა და ტერმინების შემოტანითა და განმარტებით, რომელთა გამოყენებაც მოსწავლეებს დასჭირდებათ დისკუსიის დროს.

სასურველია, თუ მასწავლებელი წინასწარ გააცნობს ამ ტერმინებს/ცნებებს (განმარტებები შეიძლება ეწეროს დიდ ფორმატზე ან ბარათებზე, რომლებსაც თითოეულ ჯგუფს მისცემს). მოსწავლეებს შეეძლებათ ეს ტერმინები/ცნებები მაშინვე ჩართონ და გამოიყენონ დისკუსიაში.

“ლიტერატურული წრეები” ერთობლივი საქმიანობის მაგალითია. მოსწავლეთა ჯგუფებში, რომლებშიც შეიძლება (და სასურველიცაა) სხვადასხვა დონისა და შესაძლებლობების მოსწავლეები გაერთიანდნენ, თითოეულს განსხვავებული როლი უნდა დაეკისროს. ეს როლები იცვლება და ყველას ეძლევა საშუალება, სხვადასხვა მიმართულებით მოსინჯოს ძალები.

მოსწავლეებმა ლიტერატურული ნაწარმოების შესახებ გამართულ დისკუსიაში შეიძლება შეასრულონ შემდეგი როლები:

- კითხვების დამსმელი - მისი მოვალეობაა, მოამზადოს შეკითხვები, რომელთა გარშემოც გაიმართება დისკუსია;
- ციტატების შემკრები - მისი მოვალეობაა, ამოკრიბოს ტექსტიდან მნიშვნელოვანი ციტატები, რომლებიც დისკუსიაში არგუმენტებად შეიძლება გამოდგეს და რომელთაც ის ხმამაღლა წაიკითხავს;
- მკვლევარი - მისი მოვალეობაა, მოიძიოს ინფორმაცია ტექსტის მნიშვნელოვანი საკითხების შესახებ;
- კავშირების დამნახველი - მისი მოვალეობაა, მოძებნოს კავშირები ტექსტში ასახულ ამბავსა და ცხოვრებისეულ რეალობას შორის;
- სიტყვების მძებნელი - მისი მოვალეობაა, მონახოს და ამოწეროს ტექსტიდან სიტყვები, რომელთაც შეიძლება განმარტება დასჭირდეთ, და ახსნას მათი მნიშვნელობა;

- ილუსტრატორი - მისი მოვალეობაა, დახატოს ილუსტრაციები (პერსონაჟები, მოქმედების ადგილი და სხვა);
- ჩანაწერების გამკეთებელი - მისი მოვალეობაა, მოკლედ ჩაინიშნოს დისკუსიაში წამოჭრილი ძირითადი საკითხები;
- პერსონაჟების ხასიათზე დამკვირვებელი - მისი მოვალეობაა, იფიქროს პერსონაჟების ხასიათზე, ჩამოწეროს პერსონაჟების თვისებები, მონახოს ტექსტში მათი დამახასიათებელი ადგილები;
- მაკონტროლებელი - მისი მოვალეობაა, დაეხმაროს ჯგუფს მუშაობის სწორად წარმართვაში; შეახსენოს მეგობრებს რეგლამენტი, თვალყური ადევნოს, არ გადაუხვიონ საკითხს, დაიცვან რიგითობა საუბრისას;
- მომხსენებელი - მისი მოვალეობაა, წარადგინოს კლასის წინაშე ჯგუფის ნამუშევარი.

ჩამოთვლილი როლების გამოყენება უფრო შედეგიანი იქნება, თუ გავითვალისწინებთ შემდეგს:

- ✓ ყველა მოსწავლემ უნდა იცოდეს, რა ევალება თითოეული როლის შემსრულებელს;
- ✓ როლები უნდა შეიცვალოს გაკვეთილის მიზნისა და ტექსტის შესაბამისად (შეიძლება რომელიმე კონკრეტული ტექსტის დამუშავებასა და წარმოდგენას 3-4 როლი დასჭირდეს);
- ✓ კონკრეტული დისკუსიისათვის მხოლოდ განსაკუთრებით სასარგებლო როლები უნდა შეირჩეს;
- ✓ 5-6 როლი სავსებით საკმარისია დისკუსიის წარსამართავად;
- ✓ მოსწავლეებმა ხშირად უნდა იცვალონ როლები. თითოეულმა წლის განმავლობაში რაც შეიძლება მეტი როლი უნდა შეასრულოს, რადგან ამით დაგროვილი გამოცდილება მოსწავლეებს ლიტერატურის შესახებ უფრო მეტი ცოდნის შეძენასა და სხვადასხვა უნარის განვითარებაში დაეხმარება.

სტრატეგია 3. 2. 1.

ეს სტრატეგია გამოიყენება ტექსტის წაკითხვის შემდეგ როგორც მთელ კლასთან, ისე ინდივიდუალური მუშაობისას. იგი:

- ააქტიურებს ახლად ათვისებულ ინფორმაციას;
- აძლევს მოსწავლეს საშუალებას, შეაჯამოს მოსაზრებები წაკითხულის შესახებ;
- აძლიერებს მოტივაციას;
- ავითარებს კრიტიკული აზროვნების უნარ-ჩვევებს;
- ააქტიურებს მოსწავლეს;
- ავითარებს წერიითი მეტყველების უნარ-ჩვევებს.

ტექსტის წაკითხვის შემდეგ მასწავლებელი სთხოვს მოსწავლეებს, რომ ორი-სამი წინადადებით ჩამოწერონ:

3 რამ, რამაც ყველაზე მეტად მიიქცია მათი ყურადღება;

2 რამ, რის შესახებაც მინდა მეტი გავიგო;

1 რამ, რაზედაც თანაკლასელებთან ერთად ვიმსჯელებდი.

ამ დავალებების შეცვლა შესაძლებელია. გააჩნია, რა აქვს მიზნად მასწავლებელს დასახული.

გაგებისა და ანალიზის მარტივი სქემები.

იმისათვის, რომ მოსწავლეებს გავუადვილოთ წაკითხულის გააზრების პროცესი და ხელი შევუწყოთ მათ გაწაფულ მკითხველებად ჩამოყალიბებაში, შეიძლება შევთავაზოთ გაგებისა და ანალიზის მარტივი სქემები. ეს სქემები წარმოადგენს ერთგვარ ტრაფარეტს, რომელიც:

- ააქტიურებს ახლად ათვისებულ ინფორმაციას;
- აძლევს მოსწავლეს საშუალებას, შეაჯამოს მოსაზრებები წაკითხულის შესახებ;
- აძლიერებს მოტივაციას;
- ავითარებს კრიტიკული აზროვნების უნარ-ჩვევებს;
- უადვილებს აზრის მოკლედ და ლაკონურად ჩამოყალიბებას;
- ავითარებს წერითი მეტყველების უნარ-ჩვევებს.

მათი საშუალებით შეიძლება გმირის დახასიათება, მნიშვნელოვანი იდეის განსაზღვრა, პერსონაჟების შედარება და სხვა.

გაგებისა და ანალიზის მარტივი სქემები

- ❖ მოთხრობის შეჯამება ერთი პერსონაჟის შესახებ ინფორმაციით

ჩვენი მოთხრობა არის _____ შესახებ.

_____ არის მნიშვნელოვანი გმირი (მოქმედი/პირი) იმით, რომ იგი ცდილობს

—

_____ მოთხრობა თავდება, როცა

- ❖ მნიშვნელოვანი იდეა ან პრობლემა.

ამ მოთხრობაში პრობლემა იწყება, როცა _____

ამის შემდეგ _____.

მერე _____, შემდეგ _____

პრობლემა საბოლოოდ გადაწყდა, როცა _____.

მოთხრობა თავდება _____.

❖ ტექსტში მოთხრობილი ამბის დროისა და ადგილის განსაზღვრა.

ამბავი ხდება _____.

მე ეს ვიცი, რადგან ავტორმა გამოიყენა სიტყვები:

“ _____ ”.

სხვა მინიშნებები, რომლებიც გვიჩვენებს, როდის მოხდა ეს ამბავი, არის

_____.

❖ პერსონაჟის დახასიათება.

_____ არის მნიშვნელოვანი გმირი ამ
მოთხრობაში. _____ მნიშვნელოვანია იმიტომ, რომ
_____.

ერთხელ ის _____.

სხვა დროს _____.

მე ვფიქრობ, რომ _____ (გმირის სახელი) _____ არის

_____ (გმირის ხასიათის თვისება) _____,

რადგან _____.

❖ პერსონაჟების შედარება.

_____ და _____ ამ
მოთხრობის ორი გმირია. _____ (გმირის სახელი) _____ არის
_____ (გმირის ხასიათი/თვისება) _____,
მაშინ, როცა _____ (გმირის სახელი) _____ არის _____ (გმირის
ხასიათი/თვისება) _____.
მაგალითად, _____ (ერთი) _____ ცდილობს _____
_____.
_____ (მეორე) _____ პირიქით: _____
_____.
ორივე არის _____ (საერთო თვისება/თვისებები) _____
_____.

შესაძლებელია რამდენიმე სქემაზე მუშაობა ერთდროულად. სასურველია, თუ კლასს დავყოფთ
მცირე ჯგუფებად და თითოეულ ჯგუფს შესავსებად მივცემთ თითო სქემას. ეს საშუალებას მოგვცემს
ტექსტის თითქმის ყველა ასპექტი გავააზრებინოთ მოსწავლეებს და მსჯელობის სხვადასხვა მოდელი
მივაწოდოთ.

ჯგუფში მუშაობა და სქემის ერთობლივად შევსება იმით არის გამართლებული, რომ მოსწავლეები ერთმანეთში ცვლიან ინფორმაციას, ერთად ეძებენ და პოულობენ შესაბამის სიტყვებს, არგებენ ფრაზებს მოცემულ ტრაფარეტს. ასეთ დროს კითხვის პროცესი ხდება უფრო საინტერესო და ნაყოფიერი (სქემის შესავსებად მოსწავლეები რამდენჯერმე უბრუნდებიან ტექსტს), მოსწავლეები „იძულებულნი ხდებიან“ გამოიყენონ ახალი ლექსიკური ერთეულები. მათ ადვილად ამახსოვრდებათ არსებითი ინფორმაცია, მნიშვნელოვანი დეტალები ტექსტიდან.

მასწავლებლებს შეუძლიათ ამ სქემების მოდიფიცირება, გართულება ან გამარტივება კლასის დონისა და საგაკვეთილო მიზნის შესაბამისად.

წერა

პირველ რიგში, გავანალიზოთ თუ რა მიზნით ვასწავლით წერას.

როგორც ვიცით, თანამედროვე დიდაქტიკის კონცეფცია ეფუძნება შემდეგ პრინციპს: ენა კომუნიკაციისა და სოციალური ინტერაქციის იარაღია. შესაბამისად, ენის სწავლების შინაარსი განისაზღვრება მოქალაქეთა კომუნიკაციური საჭიროებების გათვალისწინებით, მოქალაქეებს კი კომუნიკაციის დამყარება ესაჭიროებათ როგორც ზეპირი, ისე წერილობითი ფორმით. ასეთ პერსპექტივაში კომუნიკაცია აღარ

წარმოადგენს მხოლოდ ზეპირმეტყველების პრეროგატივას, არანაკლებ მნიშვნელოვანი ხდება წერიტი მეტყველების დაუფლება. ასე რომ, თანამედროვე დიდაქტიკის თვალსაწიერიდან წერის სწავლება ნიშნავს კომუნიკაციის სწავლებას წერის საშუალებით.

წერიტი მეტყველება, ანუ კომუნიკაცია წერის საშუალებით გულისხმობს საკომუნიკაციო სიტუაციის არსებობას, რომლის მთავარი კომპონენტებია:

- ავტორი ანუ ადრესანტი – ვინც წერს,
- ადრესატი ანუ მკითხველი – ვისთვისაც / ვისაც წერენ;
- კომუნიკაციის მიზანი – რისთვისაც წერენ.

წერა და ფიქრი ურთიერთგადაჯახებული პროცესებია. წერა მწერალს საშუალებას აძლევს გამოხატოს თავისი აზრები და ფიქრები და ისინი თვალსაჩინო და კონკრეტული გახადოს მკითხველისათვის. ფიქრი წერის საფუძველია და მას სწავლაში ცენტრალური ადგილი უკავია.

წერა უწყობს ხელს ფიქრსა და სწავლას იმიტომ, რომ:

- იგი ეხმარება მოსწავლეს, სხვებისათვის გასაგები გახადოს თავისი სათქმელი, გამოხატოს გრძნობები, აზრები, მიაწოდოს სხვებს საკუთარი გამოცდილება;
- წერა კომუნიკაციის მოტივირებას უწყობს ხელს. მას შეუძლია დროის, მანძილისა და კულტურის საზღვრების გადალახვა. ნაწერის წაკითხვა შეუძლია იმასაც, ვინც არ დასწრებია უშუალოდ წერის

პროცესს. წერა მოსწავლეებს აძლევს საშუალებას, გაუზიარონ სხვებს გამოცდილება, ფიქრები და განცდები;

- წერა ხელს უწყობს აზროვნების ფოკუსირებას კონკრეტულ თემაზე და მის განვითარებას. მოსწავლემ უნდა მოიფიქროს, რა და როგორ თქვას (მაგალითად, შეისწავლოს ფაქტები, მოსაზრებები და გააკეთოს მათი ორგანიზება, შეარჩიოს სიტყვები, ფრაზები, დაამატოს ან ამოიღოს აზრები), განსაზღვროს აუდიტორია, რომლისთვისაც წერს, მიზანი და ჩამოაყალიბოს თვალსაზრისები.;
- წერა ზრდის მოსწავლის ცნობისმოყვარეობას და უვითარებს დაკვირვების უნარს;
- წერის მეშვეობით შესაძლებელი ხდება გამოთქმული აზრების შესახებ მსჯელობა. როდესაც ნააზრევი ქაღალდზე არის გადატანილი, მაშინ უკეთ შეიძლება აზრების შესწავლა, გადაფასება, მათთვის რაღაცის დამატება, გადალაგება და შეცვლა. ასე რომ, წერა ხელს უწყობს კრიტიკული აზროვნების განვითარებას;
- წერა მოსწავლეს აძლევს საკუთარ თავში ღრმად წვდომის საშუალებას. საკუთარ პროგრესზე დაკვირვების შესაძლებლობას;
- წერა ეხმარება მოსწავლეს კითხვის უნარის განვითარებასა და ტექსტის შედგენის გამოცდილების გამდიდრებაში, ამ გამოცდილების გამოყენებაში.

წერის პროცესი პროდუქტიულია, როცა:

- *მოსწავლეები თავად წყვეტენ*, რის შესახებ დაწერონ და ფორმასაც თავად ირჩევენ საკუთარი გამოცდილებიდან, დაკვირვებებიდან, ინტერესებიდან გამომდინარე. ამით მათ უყალიბდებათ ე. წ. საკუთრების განცდა, რომელიც ზრდის პასუხისმგებლობას და ინტერესს;

- *მოსწავლეები წერენ რეგულარულად.* როდესაც მათ იციან, რომ ხშირად მოუწევთ წერა, “იძულებულნი” ხდებიან იფიქრონ მაშინაც კი, როცა არ წერენ. ცნობილია, რომ საუკეთესო აზრები ადამიანს წერის დროს მოსდის. რეგულარულად წერა კი ამ აზრების უკეთ ჩამოყალიბების საშუალებას იძლევა. არსებობს ასეთი „ფორმულაც“: „თუ გინდა წერო კარგად, წერე ხშირად“;
- *საწერი თემა საინტერესოა.* წერა საუკეთესო საშუალებაა ახალი იდეებისა და თემების კვლევისათვის. თუ საკვლევი საკითხი მოსწავლეს აინტერესებს, წერა სახალისო პროცესად გადაიქცევა;
- *მოსწავლეს აქვს წერის მაგალითი.* იშვიათია მწერალი, რომელსაც არ შეუსწორებია საკუთარი ნაწერი. მაგალითად, ცნობილია, რომ ილია ჭავჭავაძის “აჩრდილის” სამი ვარიანტი არსებობს. ამგვარი მაგალითები მოსწავლეს არწმუნებს იმაში, რომ წერა ხანგრძლივი და შრომატევადი პროცესია. მოსწავლეთათვის იმის ჩვენება, თუ როგორ იქმნება ტექსტი, არის წერის პროცესისადმი ინტერესის გაღვივების საშუალება;
- *მოსწავლეს აქვს მხარდამჭერი გარემო.* მართალია, ბავშვები ხშირად წერენ თავისთვის და არავის უჩვენებენ ნაწერს, მაგრამ ადამიანის ცხოვრებაში აუცილებლად დგება მომენტი, როცა მას უჩნდება საკუთარი ნაწერის სხვებისთვის გაზიარების სურვილი. ასეთ დროს მოსწავლეს სჭირდება ისეთი გარემო, სადაც მას მოუსმენენ, გაუზიარებენ მოსაზრებებს, წახალისებენ, ურჩევენ;
- *მოსწავლეს შეუძლია ნაწერის გადახედვა და კორექტირება.* წერის პროცესი ჰგავს ხატვისა და ძეგლის პროცესს იმით, რომ თავიდან იქმნება შავი ვარიანტი, რომელიც მერე და მერე იხვეწება;

წერითი მეტყველების პროცესში სამი ძირითადი ეტაპი გამოიყოფა:

- მოსამზადებელი
- ტექსტის შედგენა
- ტექსტის გადაწერა - გადამუშავება, მისი დახვეწა-გაუმჯობესება.

თითოეულ ეტაპზე წერაში გაწაფული ადამიანი სხვადასხვა ტიპის სააზროვნო პროცესს მიმართავს და სხვადასხვა სახის უნარ-ჩვევასა და სტრატეგიას იყენებს.

მოსამზადებელი ეტაპზე, დასახული საკომუნიკაციო მიზნის შესაბამისად, წერითი ამოცანის გადასაჭრელად ხდება საჭირო რესურსების მობილიზება, შერჩევა და ორგანიზება.

ტექსტის შედგენისას წერაში გაწაფული ადამიანი გეგმაში ჩადებულ აზრებს გაშლის და თანამიმდევრულად განალაგებს, რაც მეხსიერებაში მიმდინარე ახალი ძიებების ფონზე ხორციელდება.

ტექსტის გადამოწმება/შესწორებისას ავტორი დიდი ყურადღებით კითხულობს ტექსტს და მისი გაუმჯობესების მიზნით შინაარსობრივად თუ თუ ენობრივად ასწორებს მას.

წერითი მეტყველების პროდუქტი – ტექსტის საბოლოო სახე - სამივე ეტაპზე მიმდინარე კომპლექსური პროცესების **ერთობლივი ნაყოფია**.

რა განაპირობებს წერით მეტყველებაში წარმატებას და რაზე უნდა გამახვილდეს ყურადღება მისი სწავლებისას? ამისათვის უნდა დავადგინოთ წერაში გაწაფული ადამიანის პროფილი, ანუ მისი

მახასიათებლები. გამოვკვეთოთ ის უნარ-ჩვევები თუ სტრატეგიები, რომლებსაც ფლობს წერაში წარმატებული ადამიანი. მათი გაცნობიერება სასურველია ყველასათვის, ვინც წერას ასწავლის. ეს ხელს შეუწყობს მასწავლებელს გაიაზროს, რა ამოცანების წინაშე დგას და განსაზღვროს სწავლების სათანადო მიდგომები და ხერხები.

როგორი წერს წარმატებული ადამიანი

პირველი ეტაპი - მოსამზადებელი ეტაპზე ავტორი დასმული საკომუნიკაციო ამოცანის გათვალისწინებით მეხსიერებაში მოჩხრეკს საჭირო ინფორმაციას, ანუ გაააქტიურებს საჭირო ცოდნას;

საჭიროების შემთხვევაში რესურსებში მოიძიებს დამატებით ინფორმაციას. ამის მერე მიმართავს გონებრივ იერიშს და “ჩამოყრის” ყველას იდეას, რომელიც საწერ თემატიკასთან დაკავშირებით მოუვა აზრად. შემდეგ შეარჩევს ინფორმაციებსა და იდეებს, მოიფიქრებს, თუ როგორ დააკავშირებს მათ ერთმანეთთან, ანუ შეიმუშავებს გეგმას. წერაში გამოცდილი ადამიანი საკმაოდ დეტალურ და მოქნილ გეგმას ადგენს, რომელსაც საჭიროებისამებრ ცვლის. მოსამზადებელ ეტაპს, განსაკუთრებით გეგმაზე მუშაობას საკმაოდ დიდ დროს ანდომებს, რადგანაც იცის, რომ კარგად ორგანიზებული და მკითხველისათვის გასაგები ტექსტის ასაგებად ეს ეტაპი მეტად მნიშვნელოვანია. აღსანიშნავია, რომ იგი თავიდანვე ზრუნავს თავის მკითხველზე, თავიდანვე შედის მასთან ურთიერთობაში და მისი გათვალისწინებით ამუშავებს გეგმას.

მეორე ეტაპი – ტექსტს იგი გეგმაზე დაფუძნებით აგებს. ხშირად ბრუნდება უკან, მუდმივად აკვირდება ტექსტს, ფიქრობს, განსჯის, თუ რამდენად ახერხებს სათქმელის გასაგებად და თანამიმდევრულად გადმოცემას, შეიძლება წერის პროცესში გარკვეული ცვლილებები შეიტანოს, ასე, მაგალითად, ახალი იდეა შემოიტანოს, გეგმა შეასწოროს, ინფორმაცია დაამატოს ან, პირიქით - მოაკლოს და სხვა.

მესამე ეტაპი - ნაწერის შესწორებისას წერაში გაწაფული ადამიანი მუდმივად ინარჩუნებს კომუნიკაციას თავის მკითხველთან, არასოდეს კარგავს მას მხედველობის არიდან. იგი არაერთგზის ყურადღებით კითხულობს თავის ნაწერს და ცდილობს ადრესატის, ანუ პოტენციური მკითხველის თვალთახედვით შეაფასოს, თუ რამდენად ეფექტურად არის მიღწეული დასახული საკომუნიკაციო მიზანი. წერაში გაწაფული ადამიანი საუცხოოდ ახერხებს იმ ენობრივი და შინაარსობრივი ხარვეზების ამოცნობას, რომელმაც შეიძლება მკითხველს პრობლემები შეუქმნას და გარკვეულწილად შეაფერხოს კომუნიკაცია. გადამოწმების შედეგად შეიძლება მან ტექსტი მეტ-ნაკლებად შეცვალოს, ასე მაგალითად, შეიძლება შეასწოროს გრამატიკული ან ორთოგრაფიული შეცდომები, დაამატოს ან ამოიღოს სიტყვა/წინადადება/ტექსტის ერთი მონაკვეთი, გაამდიდროს ტექსტი ახალი ინფორმაციით, სხვაგვარად დააჯგუფოს რამდენიმე იდეა, ნაწილობრივ ან მთლიანად შეცვალოს გეგმა, შეცვალოს ტექსტი და სხვა.

როგორც ვხედავთ, წერაში გამოცდილი ადამიანი წერის ძირითად ეტაპებს სწორხაზოვნად კი არ მისდევს, არამედ პერიოდულად უბრუნდება ხან ერთს, ხან - მეორეს ან მესამეს და ზოგ პროცესს თავიდან იწყებს. იგი მუდმივ მიმოსვლაშია ამა თუ იმ ეტაპისათვის დამახასიათებელ სააზროვნო პროცესებს შორის –

არაერთგზის ამოწმებს, გეგმავს, მოიძიებს ახალ ინფორმაციას, ასწორებს, ამდიდრებს, კითხულობს, წერს, ცვლის.

ასე რომ, წერა უკიდურესად კომპლექსური პროცესია. წერითი აქტივობის პროდუქტი არის კომპლექსური ხასიათის იმ ინტერაქციის შედეგი, რომელიც ავტორს, ადრესატს, საკომუნიკაციო მიზანსა და ტექსტს შორის მიმდინარეობს.

წერის პროცესი რამდენიმე ეტაპისაგან შედგება. ამ ეტაპებზე ქვემოთ დაწვრილებით გვექნება საუბარი. აქ კი გთავაზობთ მათ მოკლე აღწერას:

აქტივობები წერის წინა საფეხურზე (წერისათვის მომზადება)

- „გონებრივი იერიში“;
- ფიქრი/განსჯა;
- საუბარი/გახსენება;
- აზრების მოკლედ ჩამოწერა/მონიშვნა;
- კითხვა/კვლევა;
- დაკვირვება/მიმოხილვა.

დაგეგმვა: სხვადასხვა საშუალების გამოყენება წერის ორგანიზებისათვის

- მონახაზი;

- გონებრივი რუკა / სქემა;
- ამბის ჩარჩოების შედგენა;
- მიზნის, აუდიტორიის, საკითხისა და ფორმატის განსაზღვრა.

შავი ვარიანტის შექმნა: აზრების კარალდზე ჩამოწერა, ახალი აზრების აღმოჩენა წერის დროს

- დაუხვეწავი შავი ვარიანტის შექმნა;
- თანაკლასელებთან და მასწავლებელთან ერთად განხილვა;
- აზრების მნიშვნელოვნების გადახედვა;
- პირველადი კორექტურა და რედაქტირება.

შავი მონახაზის გაკეთების შემდეგ

- საბოლოო გაშალაშინება;
- სხვებისათვის წარდგენა / გამოქვეყნება;
- შეფასება.

საბოლოო შეფასება არ ნიშნავს იმას, რომ უწყვეტი შეფასება უშუალოდ .წერის პროცესშიც არ მიმდინარეობდეს.

მნიშვნელოვანია მასწავლებელმა გააცნობიერონ, რომ დამოუკიდებელი და ნაყოფიერი წერის უნარის ჩამოყალიბება დროსა და ვარჯიშს მოითხოვს. სწორედ მუდმივი ვარჯიში განაპირობებს მოსწავლის დონეს წერაში. ქვემოთ მოცემულ სქემაზე ნაჩვენებია ის დონეები / საფეხურები, რომელთა გადალახვის შემდეგ მოსწავლეები გადაინაცვლებენ დამოუკიდებელი მდგომარეობიდან დამოუკიდებელი მდგომარეობისაკენ

(დამოკიდებული წერიდან დამოუკიდებელი წერისაკენ). მოსწავლეები კლასში აღწევენ წერის განვითარების სხვადასხვა საფეხურს. მასწავლებლის მოვალეობაა, დაეხმაროს მათ ერთი საფეხურიდან მეორეზე გადასვლაში.

წერის განვითარების საფეხურები: დამოკიდებულიდან დამოუკიდებლამდე

I საფეხური დამწყები მწერალი (გამოუცდელი, გაუთვითცნობიერებელი, მასწავლებელზე დამოკიდებული)	• ძალიან მცირედ არის გათვითცნობიერებული წერის პროცესში; • ვერ აცნობიერებს წერის მიზანს; • უჭირს წერილობით აზრის ჩამოყალიბება, შეუძლია მხოლოდ ტრაფარეტის მიხედვით წერა; • არ ფლობს წერის სტრატეგიებს; • ელოდება მასწავლებლის ინსტრუქციებს, მითითებებს;
--	---

	• უხალისოდ ასწორებს / გადახედავს ნაწერს და ვერ ამჩნევს შეცდომებს; • დარწმუნებულია, რომ კარგად წერა ადვილი მისაღწევია, ამიტომ ნაკლებად ვარჯიშობს წერაში.
II საფეხური გარდამავალი მწერალი (აქვს რაღაც დონე, მაგრამ საჭიროებს განვითარებას, დახვეწას)	• პროგრესისათვის ესაჭიროება მხადრაქერა და მუდმივი კონსულტაციები; • წერს მხოლოდ მოდელებზე დაკვირვების შემდეგ; • ღელავს საწერ დავალებასთან მარტო დარჩენილი, რადგან არ იცის, საიდან და როგორ დაიწყოს წერა, მაგრამ ვერც თანატოლებთან თანამშრომლობისას გრძნობს თავს კომფორტულად;

	• გრძნობს პირად საჭიროებებს და აქვს პროგრესის ინტერესი.
III საფეხური წერისათვის მზადყოფი (შეუძლია წერის პროცესში თანამშრომლობა და მუდმივად ხვეწს წერის უნარს)	• კარგად შეუძლია სხვებთან თანამშრომლობა; • ფლობს წერის სტრატეგიებს; • წინასწარ აკეთებს მონახაზს და ასწორებს საკუთარ ნაწერს. • წინსვლისათვის ესაჭიროება რჩევა და გამოხმაურებები (როგორც მასწავლებლის, ისე თანაკლასალების); • იღებს და ითვალისწინებს კრიტიკას; • მუდმივად ვარჯიშობს წერაში და ეს ანიჭებს სიამოვნებას; • აცნობიერებს წერის მიზანს, გრძნობს და ითვალისწინებს აუდიტორიას.

IV საფეხური დამოუკიდებელი მწერალი (წერს დამოუკიდებლად, მუდმივად აქვს დაუკმაყოფილებლობის განცდა საკუთარი ნაწერის მიმართ)	• ავლენს ობიექტური თვითშეფასების უნარს; • აქვს საკუთარი სტილი; • აქვს საკუთარი სათქმელი და ირჩევს სათქმელის ადეკვატურ ფორმას; • მიდის რისკსა და ექსპერიმენტზე; • როგორც მწერალი, მოტივირებული და თავდაჯერებულია; • წერს ოსტატურად, მიზნისა და აუდიტორიის შესაბამისად არჩევს ფორმას.
--	--

წერამდე

ეს არის წერის პროცესის პირველი ეტაპი და ის ბევრად უფრო ადრე იწყება, ვიდრე მოსწავლე წერას დაიწყებდეს. გამოცდილება, დაკვირვებები და ურთიერთობები, რომლებიც მოსწავლეებს აქვთ საკლასო ოთახში შესვლამდე, გავლენას ახდენენ იმაზე, თუ რას და როგორ დაწერს ის. წერამდე მასწავლებლის მიერ მოსწავლის წინარე ცოდნისა და სუბიექტური გამოცდილების გააქტიურება არის იმის საფუძველი, რომ მოსწავლეებში წერისათვის აზრებისა და იდეების გენერირება გამოიწვიოს, ფიქრის სურვილი აღუძრას, რის გარეშეც არ არსებობს წერა.

ფიქრის ინიცირებისა და საწერი თემისათვის იდეებისა და აზრების გენერირებაზე ორიენტირებული საქმიანობებია:

- “გონებრივი იერიში”.

– დაწერეთ ან თქვენს პარტნიორს უთხარიტ იმ ადამიანთა სახელები, რომელთა აღწერაც შეგიძლიათ, შემდეგ კი სწრაფად და მოკლეთ აღწერეთ ყოველი მათგანი.

– ჩამოთვალეთ რამდენიმე ადგილი, სადაც ნამყოფი ხართ და ჩამოწერეთ ყველა ის სიტყვა, რომელიც ამ ადგილთან დაკავშირებით გახსენდებათ.

– ჩამოთვალეთ და აღწერეთ ის გრძნობები, რომლებიც ყველაზე კარგად გახსოვთ და აღწერეთ ის სიტუაციაც, რომელშიც თითოეული დაგეუფლათ;

- ინტერვიუ/გასაუბრება პიროვნებასთან, რომელიც კარგად ერკვევა ამ საკითხში;
- დისკუსია ამ საკითხზე მოსწავლეებს ან მოსწავლეებსა და მასწავლებელს შორის, საუბარი და მოსმენა წყვილებში ან ჯგუფებში.

– რიგრიგობით მოჰყევით საინტერესო პიროვნების, ამბის, შემთხვევის ან მოვლენის შესახებ.

– წაახალისეთ მსმენელები, რომ დასვან შეკითხვები და გამოთქვან თავიანთი აზრები საკითხის შესახებ.

დისკუსიის დროს წამოჭრილი მოსაზრებები ჩაიწერეთ;

- მუსიკის მოსმენა.

მოუსმინეთ მუსიკას, რომელიც ყველაზე მეტად მოგწონთ. უსმინეთ დახუჭული თვალებით და მიენდეთ მას, რომ თქვენს გონებაში სურათები დახატოს. ჩაინიშნე ეს სურათები მუსიკის მოსმენისას ან გამორთე მუსიკა და სწრაფად ჩაწერე შენი აზრები. შენ მიერ წარმოდგენილი ამბის მოყოლა პარტნიორის ან ჯგუფისათვის შეიძლება სასარგებლო აღმოჩნდეს.

- სქემებისა და დიაგრამების შედგენა.

ასოციაციური დაკავშირება. ქაღალდის შუაგულში უნდა დაიწეროს ერთ ან ორსიტყვიანი თემა. შემდეგ ამ თემასთან დაკავშირებული ქვესაკითხები. ეს ქვესაკითხები ხაზებით უკავშირდება ძირითად თემას. თავის მხრივ, ქვესაკითხებს აქვთ თავისი სატელიტი ქვესაკითხები და ა. შ. იქმნება აბლაბუდას ტიპის აზრობრივად დაკავშირებულ საკითხთა ქსელი.

T სქემა და ვენის დიაგრამა. *T* სქემა გამოიყენება ერთი საკითხის ორი ასპექტის / ორი პოზიციის შესადარებლად. სქემაში, რომელსაც *T-ს* ფორმა აქვს, ერთ მხარეს იწერება ერთი პოზიციის

დამადასტურებელი არგუმენტები, მეორე მხარეს - საწინააღმდეგო პოზიციისა. ვენის დიაგრამა გამოიყენება ორი ცნების / პერსონაჟის და ა. შ. შესადარებლად. ეს არის ორი ერთმანეთზე გადაჯაჭვული წრე. ერთი წრის მარცხენა მხარეს იწერება ერთის დამახასიათებელი ნიშან-თვისებები, მეორე წრის მარჯვენა მხარეს - შესადარებელი ობიექტის დამახასიათებელი ნიშან-თვისებები, ხოლო წრეების გადაკვეთაში იწერება საერთო.

- საწერ თემასთან დაკავშირებული მასალების ნახვა / დათვალიერება.

დაათვალიერეთ და შეისწავლეთ თემასთან დაკავშირებული ნახატები, სურათები, ფოტოები ან სკულპტურები ჟურნალებში ან ხელოვნების ალბომებში. სასარგებლოა ადგილობრივი მუზეუმის ან ხელოვნების გალერეის სტუმრობაც. ჩამოწერეთ საწერ საკითხთან დაკავშირებული ხელოვნების ნიმუშის, ნივთის სახელწოდება და, საერთოდ, ამ თემასთან დაკავშირებით წამოჭრილი ყველა შენიშვნა და შეკითხვა.

- თემის შესახებ თავისუფალი წერა (მოსწავლე არ ფიქრობს სტრუქტურაზე, ენობრივ ფორმებზე).

გააცნობიერეთ ყოველივე, რაც ხდება თქვენ გარშემო: საკლასო ოთახში, სახლში, რესტორანში, მაღაზიაში, ყველგან, სადაც წახვალთ. ყურადღებით მოუსმინეთ იმ ადამიანების საუბარს, რომლებსაც აკვირდებით და ეცადით დაიჭიროთ მათი საუბრის დეტალები, მანერები და ჩაცმულობა. დააკვირდით თქვენ ირგვლივ არსებულ პრობლემებსა და მიღწევებს. შენიშვნები, აღმრული გრძნობები, თქვენი დაკვირვებები ჩაიწერეთ რაც შეიძლება სწრაფად და იქვე გააკათეთ კომენტარები ისე, რომ არ იფიქროთ სხვა არაფერზე.

- მედიის განხილვა, საგაზეთო ძიებანი, ფილმების ნახვა, ტელეგადაცემების ყურება, მოსმენა და ინფორმაციის კატეგორიზაცია.

წაკითხეთ / მოისმინეთ პრესაში / ტელევიზიაში ამბები, რომლებიც თქვენს ყურადღებას იპყრობს. ჩამოწერეთ აზრები, რომლებიც ალგებრათ საგაზეთო წერილის წაკითხვის ან გადაცემის / ფილმის ნახვის დროს ან შემდეგ. შეეცადეთ, მოსმენილ / ნანახ ინფორმაციას გაუკეთოთ კატეგორიზაცია პოზიციების, პრობლემის, პრობლემის გადაჭრის გზებისა და სხვ. მიხედვით.

- ამ საკითხზე არსებული ლიტერატურის კომენტირება.

წაკითხეთ ლიტერატურა: რომანები, მოთხრობები, ჟურნალ-გაზეთები. ჩაიწერეთ აზრები, შენიშვნები / კომენტარები იმ სახით, რა სახითაც ისინი თავში მოგდით კითხვისას და ჩამოწერეთ საკითხები, რომლებმაც შეიძლება მომავალში დაგაინტერესონ. თვალი ადევნეთ საინტერესო ლექსიკას, სიუჟეტს და პერსონაჟებს.

- როლური თამაშები და დრამა.

წარმოიდგინე, რომ რომელიმე პერსონაჟი ხარ. სთხოვე თანატოლებს, რომ მოიქცნენ / იმოქმედონ სხვა პერსონაჟების მსგავსად. მოაწყვეთ მოვლენის ან შემთხვევის ინსცენირება და ჩაიწერეთ, რა მოხდა ამ შემთხვევის ან მოვლენის მოსწავლეების მიერ წარმოდგენილ ვერსიაში.

- ხუთი შეკითხვის დასმა: ვინ, რა, სად, როდის და რატომ? და მათზე ზეპირად (გონებაში) პასუხის გაცემა.

წერამდელი საქმიანობის ნიმუში ¹ 1

- მოსწავლეს გამოსაყენებლად მიეცით ნებისმიერი წიგნი (მაგალითად, კრიტიკოსთა / მკვლევართა ამონარიდები, ანთოლოგიები). გადააშლევინეთ მოსწავლეებს ეს წიგნი ნებისმიერ გვერდზე და აარჩევინეთ შემთხვევითი სიტყვა - პირველივე სიტყვა, რომელიც თვალში მოხვდებათ და ჩააწერინეთ იგი, როგორც სიტყვა ¹; დაახურინეთ წიგნი. გააგრძელეთ ეს საქმიანობა მანამ, სანამ ყველა მოსწავლე არ დააგროვებს ოთხ სიტყვას.
- შემდეგ მოსწავლეები ფოკუსირებას აკეთებენ თითო სიტყვაზე დაახლოებით ერთი წუთის განმავლობაში და ჩამოთვლიან თავიანთ ყველა ფიქრს, აზრსა და ასოციაციას, რომელთაც ეს სიტყვა წარმოშობს.
- შემდეგ მოსწავლეები იწყებენ ამ ოთხ სიტყვას შორის კავშირების ძიებას და აკეთებენ პირადი ასოციაციების ნუსხას ფრაზების, წინადადებების და აზრების ჩაწერის მეშვეობით, რომლებიც ამ სიტყვებს შორის კავშირების დემონსტრირებას ახდენენ.
- მოსწავლეები წერისათვის უკვე გახურდნენ და შეუძლიათ აზრების / იდეების განვითარება ან იდეების დაგროვება შემდეგ დღეს საწერად.

წერამდელი საქმიანობის ნიმუში ^{1 2}

(განსაზღვრულია 5-12 წუთი)

- მასწავლებელმა შეიძლება დაავალოს მოსწავლეებს ადამიანების სურათების მოტანა, ან თვითონ მოამარაგოს მოსწავლეები სურათებით (ფოტოები ან ჟურნალებიდან ამოჭრილი სურათები). სურათებზე კარგად უნდა ჩანდეს მათზე აღბეჭდილი ადამიანების ზომები, მიმიკა, ჩაცმულობა, ხასიათის სხვა მაჩვენებლები.
- ეს საქმიანობა სწრაფად ჩაამთავრეთ შეკითხვების დასმით, ისე, რომ მოსწავლეებმა ჩაინოშნონ ის პირველი აზრები და რეაქციები, რომელთაც სურათი იწვევს მათში. არ შეჩერდეთ დიდხანს თვითნებულ შეკითხვაზე. მასწავლებელმა მოსწავლეებს უნდა სთხოვოს, რომ თავიანთ სურათებს კარგად დაუკვირდნენ და აუხსნას, რომ მათ დასჭირდებათ წარმოსახვის გამოყენება. ზოგიერთი შეკითხვა, რომლის დასმაც მასწავლებელს შეუძლია:
 - ვინ არის მთავარი მოქმედი პირი/პერსონაჟი ამ სურათზე?
 - რა სახელი შეესაბამება ამ მოქმედ პირს/პერსონაჟს?
 - რა ასაკისაა იგი?
 - რა ემოციებს ამჟღავნებს იგი ამ სურათზე? აღწერეთ რის მიხედვით მსჯელობთ ამის შესახებ (მიმიკა, ჟესტები).
 - თქვენი აზრით, რას საქმიანობს იგი? დაასაბუთეთ თქვენი მოსაზრება.

- როგორ ფიქრობთ, რას ფიქრობს ან ამბობს ეს პიროვნება? რის საფუძველზე წარმოიდგინეთ ეს?
- რომელ სხვა თვისებებზე მეტყველებს მისი ჩაცმულობა და პოზა?
- თქვენი ვარაუდით, რა ხდებოდა სურათის გადაღებამდე? რა შეიძლება მომხდარიყო ამის შემდეგ?
- რა კავშირი შეიძლება ჰქონდეთ დანარჩენ/სხვა მოქმედ პირებს მთავარ პერსონაჟთან? რა მინიშნებები გაქვთ იმისათვის, რომ ასე იფიქროთ?
- რა დამოკიდებულება აქვს მთავარ პერსონაჟს დანარჩენ პერსონაჟებთან? რა დამოკიდებულება აქვთ დანარჩენ მოქმედ პირებს მთავარ პერსონაჟთან? რა შეიძლება იყოს ამ დამოკიდებულების შესაძლო მიზეზები?
- როგორ დაახასიათებდით მთავარ ან ერთ-ერთ სხვა პერსონაჟთაგანს?

მიუთითეთ მოსწავლეებს, მოკლედ ჩამოწერონ აზრები და უპირატესობა ფრაზეოლოგიზმებსა და ახალი ლექსიკური ერთეულების გამოყენებას მიანიჭონ.

შენიშვნა: მოსწავლეებს შესაძლებლობა მიეცემათ, ეს აზრები მომავალში განავრცონ ან შეინახონ ჩანაწერების სახით და მოგვიანებით ისარგებლონ.

წერამდელი საქმიანობის ნიმუში ^{1 3}

(განსაზღვრულია 5-8 წუთი)

მოსწავლეები წერისათვის მოამზადეთ იმის ახსნით, რომ მათ შეუძლიათ დაწერონ ყოველგვარი აზრი, რაც კი თავში მოუვათ იმ წუთიდან, როდესაც მასწავლებელი იტყვის “დავიწყეთ” იმ წუთამდე, როდესაც იგი გამოაცხადებს “სტოპ”. წერს ყველა, მაშინაც კი, თუ არ იცის, რა დაწეროს. როგორც კი კალამი ან ფანქარი ქაღალდს შეეხება, იგი აღარ ჩერდება პაუზების, ამოშლის ან შესწორებებისათვის. შემდეგში მოსწავლეებს ექნებათ საშუალება, განავრცონ და დახვეწონ თავიანთი აზრები ან შეინახონ ისინი შემდეგი დღისათვის.

დაგეგმვა: მონახაზის შექმნა

მას შემდეგ, რაც მოსწავლეებს გაუჩნდათ აზრები, მათ უნდა მოიფიქრონ, თუ რა უნდა თქვან შერჩეული თემის შესახებ. მოსწავლეები საწყის გეგმას ავითარებენ იქამდე, ვიდრე არ შექმნიან პროდუქტს. ამ შემთხვევაში მათ უნდა გაითვლისწინონ მიზანი, აუდიტორია, თვალთახედვა / პოზიცია და ფორმატი, რადგანაც ამ ელემენტება გავლენა აქვს მონახაზის შექმნასა და ე.წ. შავ ვარიანტზე.

ისეთი საშუალებების გამოყენებით, როგორებიც არის მონახაზი, ამბის გეგმა, გონებრივი და კონცეპტუალური რუკები, სქემები მოსწავლეები ახდენენ იმ ინფორმაციის ორგანიზებას, რომელიც მათ შეაგროვეს წერამდე.

მიზნის განსაზღვრა

ადამიანები წერენ, რათა გამოხატონ თავიანთი აზრები, გრძნობები, გამოთქვან თვალსაზრისები. სანამ წერას შეუდგებოდნენ, მოსწავლეები საკუთარ თავს უნდა შეეკითხონ: “რა არის ამ ნამუშევრის დაწერის მიზანი?”. წერის მიზნები კი შეიძლება იყოს:

- საკუთარი გრძნობებისა და შთაბეჭდილებები გამოხატვა;
- წარმოდგენა-წარმოსახვა (მაგალითად, “რა იქნება თუ. . .?”);
- თხრობა;
- გართობა და/ან სიამოვნება (საკუთარი თავისთვის წერა);
- აღწერა;
- ინფორმირება ან ახსნა-განმარტება;
- დარწმუნება და დათანხმება;
- თხოვნა / მოთხოვნა;
- ცნობების შეკრება ან შეკითხვის დასმა;
- აზრებისა შესწავლა და კვლევა;
- მოსაზრებების ჩამოყალიბება.

აუდიტორიის გათვალისწინება

მიზნის განსაზღვრის შემდეგ მოსწავლეებმა უნდა გაითვალისწინონ ვისთვის წერენ, საკუთარ თავს შეეკითხონ: „ვინ იქნება ჩემი სავარაუდო აუდიტორია?“.

აუდიტორიის შესაძლო ვარიანტებია:

- ჩვეული, კარგად ნაცნობი აუდიტორია: საკუთარი თავი, მეგობრები, თანატოლები, ოჯახი, მასწავლებლები;
- გაფართოებული ნაცნობი აუდიტორია: ადგილობრივი საზოგადოება, მოსწავლეთა ორგანიზაცია, ადგილობრივი მედია;
- გაფართოებული უცნობი აუდიტორია: მედიის უფრო ფართო წარმომადგენლობა
- და სხვა.

თვალთახედვის / პოზიციის გათვალისწინება

მან, ვინც წერს, უნდა გაითვალისწინოს, რა პოზიციიდან, ვისი თვალთახედვიდან იქნება მოწოდებული მათი აზრები და ინფორმაცია. მაშასადამე, მოსწავლეებმა საკუთარ თავს უნდა დაუსვან შემდეგი შეკითხვა: „ვინ ჰყვება ამ ამბავს ან ვინ აღწერს ამ მოვლენას?“.

ასეთი ვარიანტებია:

- “ფიზიკური თვალთახედვა”: სად იმყოფება მთხრობელი ნაწერში აღწერილ მოქმედებასთან მიმართებით?
- ობიექტური და სუბიექტური თვალსაზრისები: რა ემოციური დამოკიდებულება აქვს მთხრობელს სიტუაციის მიმართ?
- პირადი თვალსაზრისი: ვინ არის ამბის მთხრობელი? (მთხრობელი შეიძლება იყოს პირველი ან მესამე პირი).

იმის გარკვევა, თუ რა ინფორმაცია შეგროვდეს და როგორ შეგროვდეს

იქიდან გამომდინარე, რა ფორმატს ირჩევს, მოსწავლე წინასწარ განსაზღვრავს, რა სახის ინფორმაცია სჭირდება და როგორ მოიპოვოს ეს ინფორმაცია. მაგალითად, მოსწავლეებმა, რომლებმაც გადაწყვიტეს, რომ ინტერვიუ ჩაატარონ, “გონებრივი იერიშით” უნდა შეადგინონ შეკითხვების სია. მოსწავლეებს, რომელთაც სურთ რაიმე საკითხის კვლევა, დასჭირდებათ რესურსების სახეობისა და გამოსაყენებელი მასალის განსაზღვრა.

ფორმატის განხილვა

სანამ წერას შეუდგებოდნენ, მოსწავლეები ირჩევენ ფორმატს. ფორმატის შესაძლო ვარიანტებია:

- განცხადება;
- სტატია;
- რჩევის სვეტი;
- ავტობიოგრაფია / ბიოგრაფია;
- ბალადა;
- იუმორისტული გვერდი;
- საჩივრის წერილი / მოთხოვნა / შეკითხვა / მიმართვა;
- დღიური;
- მკითხველის თეატრი / როლური თამაში / მონოლოგი;
- წიგნის მიმოხილვა;
- ანგარიში;
- ესე;
- იგავი / ზღაპარი;
- მისალოცი ბარათი;

- ინტერვიუ;
- საქეზარი სიტყვა (პანეგირიკი) / ნეკროლოგი;
- ახალი ამბები / მოწინავე სტატია;
- ლექსი;
- გასართობი (სასაცილო) ამბავი / თავს გადამხდარი ამბავი;
- სპორტული სვეტი;
- მოთხრობა;
- სამეცნიერო სტატია / გამოკვლევა.
- მეგობრული ან საქმიანი წერილი
- ახალი ამბების/ცნობები შემცველი წერილი
- მოთხრობა
- პოეზია
- მონათხრობი საკუთარი გამოცდილებიდან
- სამეცნიერო ფანტასტიკა
- და სხვა.

უშუალოდ წერის პროცესი

წერის პროცესი იწყება *ვარიანტების შექმნით*. ეს არის წერამდე ეტაპზე გენერირებული აზრების ფურცელზე გადატანის პროცესი. სასურველია მოსწავლეებმა ხალვათად (თუნდაც ხაზის გამოტოვებით) წერონ. ეს მათ გადასწორებისა და დამატების საშუალებას მისცემს. ამ ეტაპზე მოსწავლეები არ ფიქრობენ მართლწერასა და კალიგრაფიაზე. ერთზე მეტ ვარიანტზე მუშაობა მოსწავლეებს შესაძლებლობას აძლევს დახვეწონ აზრები, მონახონ მათი გამოხატვის ფორმა.

მას შემდეგ, რაც პირველი ვარიანტი დაიწერება, მოსწავლეები იწყებენ მის დახვეწას. ისინი უზიარებენ ნაშრომს მასწავლებელსა და თანაკლასელებს, რომლებიც, თავის მხრივ, კითხვებს უსვამენ ავტორს და ამით ეხმარებიან ნაწერის დახვეწაში. ამ ეტაპს პირველი ვარიანტის *განხილვის* ეტაპი ეწოდება.

- ვარიანტის განხილვის შემდეგ ხდება მისი *რედაქტირება და კორექტირება*. რედაქტირებისა და კორექტირების ეტაპი ნაყოფიერია მაშინ, თუ მოსწავლემ იცის, რომ ნაშრომი მხოლოდ ნიშნისთვის არ იწერება და მას სხვებიც გაეცნობიან. ასეთ შემთხვევაში მოსწავლე ცდილობს, რომ მისი ნაწერი არ იყოს სავსე ენობრივ-გრამატიკული შეცდომებით, ყურადღებას აქცევს წერის კულტურას, კალიგრაფიას. იმისათვის, რომ მოსწავლემ შეძლოს საკუთარი და სხვისი შეცდომების შემჩნევა და გასწორება, სასურველია, მათ ჰქონდეთ ყველაზე უფრო გავრცელებული შეცდომების ჩამონათვალი, კატეგორიზებული და კლასიფიცირებული. მასწავლებელმა მოსწავლეებთან ერთად უნდა შექმნას და განიხილოს ნაწერის გაშალაშინების კრიტერიუმები. სასურველია, თუ ეს კრიტერიუმები ხელთ ექნება ყველა მოსწავლეს.

ჩვენს რეალობაში ყველაზე უფრო გავრცელებული ფორმატი ჩამოთვლილთაგან თხზულებაა, ამიტომ მიზანშეწონილად ჩავთვალეთ იმ ასპექტებზე საუბარი, რომლებიც მოსწავლეებს ესეს წერაში დაეხმარებათ.

რა უნდა გვახსოვდეს, სანამ თხზულების წერას შევუდგებით

ერთი მჭევრმეტყველი ისე აგებდა თავის ქადაგებებს, რომ მათი აზრი ყველასათვის ნათელი და ადვილად აღსაქმელი იყო. ერთხელ ჰკითხეს: როგორ ახერხებთ სათქმელის ისე გამოხატვას, რომ ის ყველას გონებამდე აღწევსო? მან უპასუხა:

პირველი - მარტივად ვეუბნები იმას, რაც მინდა ვუთხრა;

მეორე - შემდეგ სათქმელს ვასურათხატოვნებ / მაგალითებით ვამდიდრებ;

მესამე - ბოლოს კი ვუმეორებ იმას, რაც თავიდან ვუთხარი.

ამ მჭევრმეტყველის ნათქვამის პერიფრაზირებას რომ მივმართოთ, შეიძლება იგი ასე ჩამოვყალიბოთ: ესე შედგება სამი ძირითადი კომპონენტისგან. კერძოდ:

- 1) შესავალი / თეზისი;
- 2) თეზისის გაშლა / განვრცობა / დასურათხატება;
- 3) დასკვნა.

შესავალი: სასურველია, თეზისი პირველივე წინადადებით ჩამოყალიბდეს, პირდაპირ, მოურიდებლად დაისვას საკითხი და ამას მოჰყვეს რამდენიმე განმარტებითი ხასიათის ფრაზა.

თეზისის გაშლა: ამ ნაწილში თეზისის გასამყარებლად / დასადასტურებლად სულ მცირე სამი არგუმენტი უნდა მოვიყვანოთ.

დასკვნა / შეჯამება: აქ სათქმელი ჯამდება. მეორდება თეზისი და ხაზი ესმება პოზიციის სისწორეს / მნიშვნელოვანებას.

რამდენიმე რჩევა მოსწავლეებს

- შეეცადეთ თქვენი ნაწერი ფოკუსირებული იყოს ზოგადი საკითხის ერთ კონკრეტულ ასპექტზე (მაგალითად, ზოგადი საკითხი: პიროვნება საზოგადოების პირისპირ. კონკრეტული ასპექტი: ალუდა ქეთელაურსა და თემს შორის კონფლიქტის საფუძველი).
- დასაწყისი განაპირობებს თქვენი ნაწერის მიმართულებასა და სტილს. შექმენით რამდენიმე ვარიანტი და ამოარჩიეთ ისეთი, რომელიც ყველაზე კარგად დაგანახვებთ, როგორ განავითაროთ აზრი / მსჯელობა.
- უაღრესად დიდი მნიშვნელობა აქვს დასკვნას. ეფექტურად ჩამოყალიბებული დასკვნითი ნაწილი = ძირითად ნაწილში მიმოხილულ რეზიუმირებულ ყველა კონკრეტულ საკითხს + აზრი, რომელიც სამომავლო ფიქრისკენ უბიძგებს მკითხველს.
- ნაწერის დახვეწისათვის გამოიყენეთ შემდეგი სტრატეგია: ფურცლის ერთ სვეტში ჩამოწერეთ ის სიტყვები და ფრაზები, რომლებითაც იწყებთ აზრს. დააკვირდით და იფიქრეთ, მეტი კონკრეტიკისა და ეფექტისათვის ხომ არ შეცვლიდით ზოგიერთ მათგანს. მეორე სვეტში, გასწვრივ, დაწერეთ ალტერნატივები.
- თქვენი ნაწერი მაშინ იქნება საინტერესო და დამაჯერებელი, თუ მას დატვირთავთ (და არ გადატვირთავთ): ა) ფაქტებით, სტატისტიკით, მაგალითებით; ბ) ჩანართებით, ციტატებით,

დეფინიციებით; გ) მიზეზის დასახელებით, ახსნა-განმარტებით, შეჯამებით / რეზიუმირებით; დ) პერიფრაზით, შედარებით, პარალელებით.

- დათვალეთ წინადადებებში სიტყვების რაოდენობა. ჩამოწერეთ ეს რიცხვები ფურცელზე წინადადებების ნაცვლად და დააკვირდით, უსაშველოდ გრძელი წინადადებები ხომ არ გამოგივიდათ? ხომ არ არის საჭირო შემოკლება?
- ნაწერი რომ წასაკითხად მოსაბეზრებელი არ იყოს, პარაგრაფში შეანაცვლეთ წინადადებების სიგრძე. გრძელი წინადადების / წინადადებების შემდეგ ჩართეთ მოკლე და სხარტი წინადადება, შემდეგ ისევ გრძელ წინადადებას დაუბრუნდით და ა.შ.
- შეეცადეთ ნაწერი «სუნთქავდეს». გახსოვდეთ! თავისუფალი სივრცე ნაწერს უფრო ადვილად აღსაქმელს ხდის.

თანამიმდევრული და სქემატური გეგმა თხზულების დაწერისათვის

პირველი საფეხური

ინფორმაციის შეგროვება

შეაგროვე დაკვირვებები	გაითვალისწინე შენი და სხვისი გამოცდილება	გამოიკითხე სხვებისაგან	მოიძიე წყარო. წაიკითხე, ნახე, დაათვალიერე, ჩაინიშნე	შექმენი სქემა, გეგმა, გონებრივი რუკა
--------------------------	--	---------------------------	--	--

მეორე საფეხური

ფოკუსირება

განსაზღვრე შენი ინტერესის სფერო, ცენტრალური საკითხი	გამოყავი და განსაზღვრე ძირითადი პრობლემა	აირჩიე გზა და სტილი, რომლითაც გაშლი თხრობას	გაარკვეე და მკაფიოდ ჩამოაყალიბე თეზისის მიზანი
---	---	---	--

მესამე საფეხური

ორგანიზება

მთლიანიდან გამოყავი ნაწილები	დაალაგე იდეები ლოგიკური თანამიმდევრობით	შეადარე და დაუპირისპირე ერთმანეთს შენივე აზრები	მოაზდინე აზრების კლასიფიკაცია
---------------------------------	---	--	----------------------------------

მეოთხე საფეხური

ანალიზი

გადაარჩიე საუკეთესო, ყველაზე საინტერესო მოსაზრებები	დაუკავშირე ეს მოსაზრებები სხვების მიერ გამოთქმულს	გაარკვეე მოვლენების / ფაქტების გამომწვევი მიზეზები და შედეგები	მონახე საერთო მახასიათებლები, დაუკავშირე ისინი
---	---	--	--

			ერთმანეთს და განაზოგადე
--	--	--	----------------------------

მეხუთე საფეხური

წარმოსახვა

თავდაყირა დააყენე შენი მოსაზრებები, შეხედე მათ სხვა კუთხით	იპოვე ძირითადი მოსაზრების ალტერნატივა	განჭკვრიტე მოვლენის შემდგომი განვითარება და მოსალოდნელი შედეგები
--	--	--

მეექვსე საფეხური

გადააზრება

თავიდან ჩამოაყალიბე: რა არის ჩემი სათქმელი	ჩამოაყალიბე, რა მიიღე შედეგად?	დააკვირდი, რა არის ნაწერის სისუსტეები?	თუ საჭიროა, შეცვა- ლე წყობა, გააკონ- ტროლე ბალანსი ნაწილებს შორის	გამოთქვი უფრო ზუსტად და მკაფიოდ
---	-----------------------------------	--	--	---------------------------------------

მეშვიდე საფეხური

შეფასება

განსაჯე: არის კი ჩემი ნაწერი მკაფიო და გასაგები?	გააკრიტიკე: არის კი ჩემი თხრობა საკმარისად დამაჯერებელი?	იფიქრე: არის კი ჩემი მსჯელობა გულწრფელი და რეალური?	განსაზღვრე: ჩემი ნაწერის დადებითი და უარყოფითი მხარეები	დაადგინე: შეადარე შენი ნაწერი ადრინდელს და დაადგინე პროგრესის ხარისხი
--	--	---	---	---

წერითი პროცესის მხარდაჭერა და მართვა

მნიშვნელოვანია ისეთი გარემოს შექმნა, რომელიც ხელს შეუწყობს მოსწავლეებს თავი დაცულად, მშვიდად იგრძნონ “რისკზე წასვლისას” (იგულისხმება ორიგინალური აზრების თავისუფლად და შეუზღუდავად გამოთქმა). კლასში უნდა შეიქმნას “მწერალთა” თანამეგობრობა, რომელშიც მოსწავლეები ერთმანეთს მხარს დაუჭერენ და აზრებს გაუზიარებენ (მასწავლებელიც ამ თანამეგობრობის წევრია). სასურველია, თუ ჯერ კიდევ წერამდე მოსწავლეები თავად დაადგენენ ინსტრუქციებსა და წესებს, რათა ასეთი უსაფრთხო და თანამშრომლობითი გარემო ჩამოყალიბდეს.

მერხები შეიძლება ისე დალაგდეს, რომ მათზე ოთხი-ექვსი მოსწავლე განთავსდეს (შეიქმნას თანამეგობრობის მინიჯგუფები, რომლებიც ერთმანეთს გააცნობენ ნაწერებს, დაეხმარებიან რედაქტირება-

კორექტირებაში). საგანგებო თაროზე შეიძლება რესურსების განლაგება, რათა მათ დახმარება გაუწიონ მოსწავლეებს წერის დროს (მაგ. ლექსიკონები, სასწავლო ტექსტები, ლიტერატურა, და სხვა).

მინი გაკვეთილები

წერის გაკვეთილის რაღაც მომენტში მასწავლებელს შეუძლია 5-10 წუთიანი მინიგაკვეთილის ჩატარება. იგი ამ დროს იყენებს იმისათვის, რომ მოსწავლეებს წერისათვის საჭირო ინფორმაცია მიაწოდოს. მინი გაკვეთილები შეიძლება გამოვიყენოთ ისეთ საკითხებზე, როგორიც არის მართლწერა / ორთოგრაფია, სინტაქსი და პუნქტუაცია, სტილისტიკის საკითხები და სხვა. მნიშვნელოვანია, რომ მოსწავლეებს მიეცეთ დრო მინი გაკვეთილზე გაცნობილ მასალაზე სავარჯიშოდ.

გადაწყვეტილება იმის შესახებ, თუ რა უნდა მიაწოდოს მასწავლებელმა მინი გაკვეთილზე მოსწავლეებს, დამოკიდებულია როგორც საწერი დავალების მიზნებზე, ასევე მოსწავლეთა საჭიროებებსა და მათს ინტერესებზე.

ზოგიერთი მინი გაკვეთილი შეიძლება მთელი კლასისათვის ჩატარდეს, რადგანაც მასწავლებელი ხედავს იმის საჭიროებას, რომ მოსწავლეებს გარკვეული ინფორმაცია მიაწოდოს, რომელიც მათ წერაში ხელს შეუწყობს. სხვა შემთხვევაში მინი გაკვეთილები კი შეიძლება ჩატარდეს ცალკეულ მოსწავლეებს ან მცირე ჯგუფებს, თუკი ამის საჭიროება წარმოიქმნება. თუკი საკითხები, რომლებიც მასწავლებელმა უნდა ასწავლოს, რთულია, მითითებები საფეხურებრივად უნდა მიეწოდოს. ამით მოსწავლეებს მიეცემათ საშუალება თითოეულ საფეხურში ცალ-ცალკე ივარჯიშონ, ვიდრე ყველაფერს ერთად მოუყრიან თავს.

სასურველია, მოსწავლეებმა შეინახონ მინი გაკვეთილების ჩანაწერები შემდგომში გამოსაყენებლად (მაგალითად, თვალსაჩინო მასალა, ამონაბეჭდები, ჩანაწერები, ცხრილები და სხვა).

უწყვეტი საწერი დრო

მოსწავლეებს წერისათვის გახანგრძლივებული დრო ეძლევათ. მასწავლებლებს უნდა ახსოვდეთ, რომ მოსწავლეები ერთმანეთისგან განსხვავდებიან წერის ტემპით და ისინი წერის პროცესში სხვადასხვა საფეხურზე იქნებიან. ზოგი წერამდე საფეხურზე იქნება, მაშინ, როდესაც სხვები - გადახედვის (რედაქტირების), საბოლოო ვარიანტის მომზადების. მასწავლებელი მუდმივად უნდა უკვირდებოდეს მოსწავლეებს, აკეთებდეს ჩანაწერებს, ჩანიშვნებს და მხოლოდ ამის შემდეგ მათი წერის ტემპის გათვალისწინებით შეარჩიოს მოსწავლეებთან მუშაობის ფორმები, მოამზადოს მათთვის რჩევები და რეკომენდაციები.

უწყვეტი საწერი დროის განმავლობაში მასწავლებელი უმეტესწილად საკლასო ოთახში უნდა მოძრაობდეს და უზიარებდეს აზრებს თითოეულ მოსწავლეს, აწოდებდეს ინსტრუქციას იმას, ვისაც ეს ესაჭიროება. უწყვეტ საწერ დროში უნდა შევიდეს დრო თანატოლთა შორის აზრთა გაზიარებისათვისაც. ეს არის საუბარი ავტორის აზრების, ნაწერის სტრუქტურის, წარმატებისა და სირთულეების შესახებ. წყვილებში ან მცირე ჯგუფებში მოწყობილ აზრების გაცვლაში შეიძლება მონაწილეობდეს ან არ მონაწილეობდეს მასწავლებელი. ამგვარი საქმიანობა შეიძლება რამდენიმე წამს გაგრძელდეს, მაგალითად, იმისათვის, რომ მოსწავლეებმა დაადგინონ გარკვეული ცნების მნიშვნელობა, მონახონ სინონიმი; ასევე შეიძლება იყოს უფრო ხანგრძლივი საუბარიც, რომელიც რამდენიმე წუთს გაგრძელდება. მაგალითად, იმისათვის, რომ მოინახოს მოსაზრების დამამტკიცებელი უფრო კარგი არგუმენტი.

აზრთა გაცვლა წერის პროცესში საჭიროა იმისათვის, რომ:

- ხელი შევუწყობთ მოსწავლეებს საკუთარი ნაწერის განხილვაში, იმაში, რომ ახალი თვალთ შეხედონ მას;
- დაეხმაროს მოსწავლეებს ნაწერის გაუმჯობესებაში;
- ჩააბან მოსწავლეები საუბარში იმისათვის, რომ მეტი შეიტყონ საკუთარი თავისა და სხვების შესახებ.

მოსწავლეთა შორის აზრთა გაცვლის საფეხურებია:

1. მოსწავლე გადაწყვეტს, როგორ გაუზიაროს პარტნიორს / პარტნიორებს წერითი ნამუშევარი. ეს შეიძლება იყოს;
 - პარტნიორის(ების) მიერ ჩუმად წაკითხვა;
 - თავად ნაწერის ავტორის მიერ ხმამაღლა წაკითხვა;
 - ორივე ზემოთ ნახსენების კომბინაცია.
2. მოსწავლე წყვეტს იმას, თუ წერითი ნამუშევრის რომელ ასპექტებზე გაკეთდება ფოკუსირება (მაგალითად, აბზაცებად დაყოფა, მხატვრული ხერხები, სტილი, სათქმელის მკაფიობა და სხვა).
3. პარტნიორი მოსწავლეს (ნაწერის ავტორს) ეუბნება სულ მცირე ერთ რამეს, რაც, მისი აზრით, მოსწავლემ ყველაზე კარგად გააკეთა და რაც მას განსაკუთრებით მოეწონა.

მითითებები პარტნიორებს აზრთა გაცვლის პროცესის ნაყოფიერად წარმართვისათვის

1. დახმარება გაუწიეთ თანაკლასელს, რათა მან გადაჭრას თავისი პრობლემა, მაგრამ გახსოვდეთ, მხოლოდ თავად მას შეუძლია ამ პრობლემის გადაწყვეტა;
2. გაუზიარეთ შთაბეჭდილებები, მიეცით რჩევები, მაგრამ მაქსიმალურად შეიკავეთ თავი კრიტიკისაგან;
3. ყურადღებით მოუსმინეთ იმას, რაც ავტორისათვის მნიშვნელოვანია, რაც მას აწუხებს და წერითი ნამუშევრის კითხვის ან მოსმენის დროს გაითვალისწინეთ.
4. ნაწერის შესახებ მოსაზრებების გამოთქმისას გაითვალისწინეთ შემდეგი:

- **დასაწყისი**

საინტერესოა იგი? დაატყვევა თქვენი ყურადღება?

- **შუა მონაკვეთი**

მნიშვნელოვანი დეტალები ხომ არ გამოუტოვებია?

- **დასასრული**

მკაფიოდ არის შეჯამებული სათქმელი / შთაბეჭდილება?

- **სტილი**

ენა ნათელია და ადვილად გასაგები? არის გამოყენებული ადეკვატური ლექსიკა?

- **ფორმისა და შინაარსის შესაბამისობა**

შეესაბამება ერთმანეთს მიზანი, აუდიტორია და ფორმატი?

- **ტექსტის ორგანიზება**

აზნაცები მართებულად არის გამოყოფილი? არის მათ შორის ლოგიკური კავშირი?

- **გრამატიკული მხარე**

ხომ არ არის დაშვებული მორფოლოგიური, პუნქტუაციური და სინტაქსური ხასიათის შეცდომები?

სანამ დადგებოდეს წერის ბოლო ეტაპი, რომელსაც ნაწერის საზოგადოებისათვის წარდგენა (გამოცემა) ჰქვია, მოსწავლემ კიდევ ერთხელ უნდა გადახედოს საკუთარ ნაწერს და დაფიქრდეს. ამ ფიქრში მას შემდეგი შეკითხვები დაეხმარება:

- ნაწერის რომელი ნაწილი მოგწონს ყველაზე მეტად?
- ამბობს იგი იმას, რისი თქმაც შენ ამით გსურდა?
- სად და როდის ხდება შენს ნაწერში მოთხრობილი ამბავი?
- კმაყოფილი ხარ დასაწყისით / დასასრულით? რატომ ხარ ან არ ხარ კმაყოფილი?
- რა მნიშვნელობა აქვს შენთვის ამ წინადადებას / სიტყვას / აზრს?
- რა რეაქცია გინდა რომ ჰქონდეს შენს მკითხველს?
- როგორ წარმოგიდგენია შენი აზრების გადანაცვლება / გადაადგილება ან შეცვლა? რატომ?

ნაწერის წარდგენა საზოგადოებისათვის

ეს წერის პროცესის საბოლოო ეტაპია. ნაწერის წარდგენაში (გამოქვეყნებაში) იგულისხმება, რომ ის ან უნდა წაიკითხოთ ან მას უნდა მოუსმინონ. “მწერალი” საკუთარი თავის პირველი აუდიტორიაა, მაგრამ მას სხვების რეაქციაც აინტერესებს. წარდგენის (გამოქვეყნების) ზოგიერთი ფორმაა:

“ავტორის წრე”. ეს არის სტრატეგია, რომელიც:

- მოსწავლეში ავითარებს აუდიტორიის გრძნობას;
- ავითარებს ერთობლივი სწავლის, თანატოლებთან აზრების გაზიარების და რედაქტირების უნარებს;
- ხაზს უსვამს იმას, რომ ყოველ მოსწავლეს აქვს საყურადღებო აზრები და გამოცდილება, რომლის გამოყენებაც შეიძლება ნაყოფიერად; რომ თანატოლები მნიშვნელოვან რესურსს წარმოადგენენ ამ პროცესში;
- ეხმარება მოსწავლეებს არჩევანის გაკეთება და გადაწყვეტილების მიღებაში (მოვისმენ ყველა აზრს, მაგრამ საბოლოოდ გადაწყვეტილებას მაინც მე ვიღებ).

“ავტორის წრისათვის” მასწავლებელმა და მოსწავლეებმა ერთად უნდა დაადგინონ წესები (მაგალითად, რეგლამენტი, თანამიმდევრობა, კორექტულობა და ა.შ.).

„ავტორის წრის“ პროცედურებია:

- ჩვეულებრივ, ავტორი ზის წრეში, როგორც აუდიტორიის ნაწილი.
- მსმენელთა პირველი გამოხმაურება უნდა იყოს კომენტარები პოზიტიური მონაკვეთის, კონკრეტული ძლიერი მხარეების შესახებ. მსმენელებმა შეიძლება ისაუბრონ მათი საერთო

შთაბეჭდილებების, განსაკუთრებით ცოცხალი პასაჟების, საინტერესო აღწერების, შესავალი ან ფინალური ნაწილების შესახებ.

- ავტორის თხოვნით მსმენელებმა შეიძლება მას ნაწერის სრულყოფის, გაუმჯობესებისათვის რჩევები მისცენ (მაგალითად, სიტყვების შერჩევა, ზოგიერთ ფრაზაში სიცხადის შეტანა, დამატებითი დეტალები და სხვა).
- ავტორები გულახდილნი უნდა იყვნენ თავისი წერითი საქმიანობის შესახებ და მოსწავლეებსა და მასწავლებელს უნდა გაუზიარონ ის ასპექტები, რომლებიც მათ წერის პროცესში სირთულეს უქმნიდა.
- მასწავლებელს შეუძლია დააკვირდეს და აღწუსოს მოსწავლეთა მონაწილეობა და ცოდნა (როგორც წარმოდგენის, ისე მსმენელებისა) შეფასების ცხრილების ან ჩანაწერების გამოყენებით.
- მასწავლებელს შეუძლია ჩაინიშნოს, რა ტიპის კომენტარები გაკეთდა მოსწავლეების მიერ ან რა შეკითხვები დაისვა. ეს დახმარებას გაუწევს მას იმის დადგენაში, თუ რა სახის მითითებები, რჩევები მისცეს მთელ კლასს ან ცალკეულ მოსწავლეს.
- „ავტორის წრის“ ვარიანტი შეიძლება ამგვარი იყოს: მოსწავლეებმა თავისი საბოლოო ნამუშევრები წაუკითხონ უმცროსკლასელებს ან სხვა საზოგადოებას (მაგალითად, უფროსებს).
- თუ წერითი ნამუშევარი გამოიკვრება, შეიძლება იქვე გამოვაკრათ თანატოლთა კომენტარებიც.

კვირის/ თვის ავტორი. ყოველ კვირას ან თვეს გამოყავით თითო ავტორი და მათი ნამუშევარი გამოაკარით ან კლასში, ან დერეფანში ამისათვის მომზადებულ სპეციალურ გაფაზე. აქვე შეიძლება გამოიკრას მოსწავლის ბიოგრაფია და ფოტოსურათი.

სკოლის გაზეთი. ხელი შეუწყვეთ მოსწავლეებს, რათა თავიანთი ნაწერები წარადგინონ სკოლის გაზეთში გამოსაქვეყნებლად. ასევე, მოსწავლეებს შეუძლიათ წერონ სკოლის გაზეთის მუდმივი სვეტებისათვის ან ყოველი კლასისათვის შეიქმნას მუდმივი სვეტი. ცხადია, ეს შეიძლება ელექტრონული ფორმატისაც იყოს.

ადგილობრივი გაზეთები. მოსწავლეებს შეუძლიათ წარმოადგინონ თავიანთი ნაწერი ადგილობრივ პრესაში, წერონ ადგილობრივი გაზეთის გარკვეული სვეტებისათვის (მაგალითად, მოზარდები გვწერენ, წერილები რედაქტორს და ა.შ.).

საინფორმაციო ბიულეტენი მშობლებისათვის / ადგილობრივი საზოგადოებისათვის. მოსწავლეთა ნაწერები უფრო საინტერესოს ხდის საინფორმაციო ბიულეტენს, რომელიც სკოლის გარეთ გადის. თავად მოსწავლეები იამაყებენ იმით, რომ მათმა ნაწერმა უფრო დიდი აუდიტორია მოიპოვა.

სოციალური ქსელების გამოყენება. მოსწავლეების მიერ ე.წ. „პოდკასტების“ შექმნა, რომლებშიც ისინი გამოხატავენ საკუთარ შეხედულებებსა და დამოკიდებულებებს კონკრეტული საკითხის / პრობლემის შესახებ.

წერაზე რეაგირება

ვიდრე წერითი ნაშრომის შესახებ აზრების გაცვლაში ჩაერთვებიან, საჭიროა მოსწავლეთა წახალისება იმაში, რომ მათ დაიწყონ საკუთარი ნამუშევრის გაანალიზება. ეს მოსწავლეებს ეხმარება საკუთარი ნაწერის გაუმჯობესებაში, ასევე გარკვეული საკითხების უკეთ ჩამოყალიბებაში. შეკითხვების ნუსხას, რომელსაც გთავაზობთ, შეუძლია დახმარება გაუწიოს მოსწავლეებს საკუთარ ნაწერზე ფიქრში. ეს შეკითხვები

მოსწავლეებს შეიძლება მასწავლებელმა მიაწოდოს ან მასწავლებელმა და მოსწავლეებელმა ერთად ჩამოაყალიბონ.

საკუთარ თავს დაუსვი ზოგიერთი ამ შეკითხვათაგანი:

- რას განვიცდი იმის მიმართ, რაც უკვე დავწერე?
- რა არის კარგი, რისი გაძლიერებაც შემიძლია?
- რა არის ჩემი მიზანი?
- არის რამე ისეთი, რაც არ შეესაბამება მიზანს ან არასწორად მეჩვენება?
- რა აღმოვაჩინე ამ მონაკვეთის წერისას?
- რა არის ერთი, ყველაზე უმნიშვნელოვანესი რამ, რისი შეტყობინებაც მსურს აუდიტორიისათვის?
- როგორ შემიძლია ავაგო ეს აზრი? არის ისეთი ადგილები, სადაც ჩემი მთავარი აზრიდან გადავუხვიე?
- ვინ არის ჩემი აუდიტორია?
- რას იფიქრებენ ჩემი მკითხველები, რომლებიც ამ მონაკვეთს წაიკითხავენ?
- სავარაუდოდ, რა შეკითხვები დასვამენ?

- რა რეაქცია ექნებათ სხვადასხვა ნაწილზე? მთლიან ნაწერზე?
- შემდეგ რა უნდა გავაკეთო?
- რა დამეხმარება ნაწერის გაუმჯობესებაში (რომელი ამოვირჩიო ჩამოთვლილთაგან)?
 - ✓ ახალი შავი ვარიანტის დაწერა;
 - ✓ თანატოლებთან საუბარი;
 - ✓ მასწავლებელთან საუბარი;
 - ✓ წიგნის დახმარება;
 - ✓ ხელახლა ხმამაღლა წაკითხვა;
 - ✓ ჩუმად წაკითხვა, რამდენჯერმე გადაკითხვა;
 - ✓ ამ ჟანრის ნიმუშის წაკითხვა;
 - ✓ იქნებ დროებით გადავდო;
 - ✓ ეს აზრი სხვა ჟანრში მოვსინჯო;
 - ✓ გავაგრძელო წერა?

წერის შეფასება

შეფასება უწყვეტი უნდა იყოს. იგი სიტყვიერიც შეიძლება იყოს და წერითიც და ფოკუსირებული უნდა იყოს როგორც პროცესზე, ისე პროდუქტსა და დამოკიდებულებაზე. აღნუსხვის ისეთი საშუალებები, როგორიცაა საკონტროლო ცხრილები, მოკლე ჩანაწერები, პორტფოლიოები, უზრუნველყოფენ ინფორმაციის შეგროვებას მოსწავლის წერითი უნარებისა და ინტერესების შეფასებისათვის.

ამ პროცესში გამოყენებული უნდა იყოს მოსწავლის თვითშეფასება, თანატოლთა შეფასება და მასწავლებლის შეფასება, ასევე სამივეს კომბინაცია. შეგროვილი ინფორმაციის გამოყენება შეიძლება მოსწავლის შესაფასებლად სწავლის სხვადასხვა მონაკვეთში. მოცემული საკონტროლო ცხრილები მხოლოდ ნიმუშებია და მათი ადაპტირება შეიძლება მასწავლებლისა და მოსწავლის საჭიროების შესაბამისად.

წერის ყოველ ფორმას საგანგებო კრიტერიუმები აქვს. ამ კრიტერიუმებს განსაზღვრავს აუდიტორია, მიზანი და ფორმატი. მოთხრობა განსხვავდება წერილისაგან, ხოლო ორივე განსხვავდება ლექსის ან ანგარიშისაგან. მნიშვნელოვანია, რომ მოსწავლეები იცნობდნენ იმ წერითი ფორმატის საგანგებო კრიტერიუმებს, რომელიც შეარჩიეს. მათი მიწოდება მოსწავლეებისათვის შეიძლება საკონტროლო ცხრილის სახით. ეს მათ დაეხმარება თვითშეფასებაში, ხოლო სახეცვლილი ფორმით მასწავლებელს - მოსწავლის შეფასებაში.

სასურველია, მასწავლებელმა და მოსწავლეებმა ერთად განსაზღვრონ გარკვეული წერითი ფორმატის კრიტერიუმები. აქ მოცემულია საკონტროლო ცხრილის ნიმუში მოთხრობისათვის. კრიტერიუმები ლექსების, თხზულების, ანგარიშებისა და სხვათათვის საჭიროებისა და მიზნის შესაბამისად შეიძლება სხვაგვარად იყოს სტრუქტურირებული.

მნიშვნელოვანია, მოსწავლეებმა გააცნობიერონ წერის პროცესის არსი და მისი მნიშვნელობა. მასწავლებელმა უნდა შეაფასოს არა მარტო წერის პროცესი და პროდუქტი, არამედ მოსწავლის დამიკიდებულება წერის მიმართ. ამისათვის გთავაზობთ ორი საქმიანობის აღწერას.

რამდენიმე აქტივობა წერის უნარის გასავითარებლად

- სანამ წერის პროცესს შეუდგებოდნენ, სასურველია, მოსწავლეებს გავაცნოთ გეგმის ნიმუში. ეს არის ე.წ. მიზნობრივი სქემა, რომელიც რამდენიმე პუნქტისაგან შედგება:

1. რა არის ჩემი მიზანი (3-4 წინადადება);
2. ვინ არის ჩემი ადრესატი;
3. რა მასალას გამოვიყენებ მიზნის მისაღწევად (მასალის დასახელება. მაგალითად, ფაქტები, კომენტარები, სხვადასხვა მოსაზრებები და ა.შ.);
4. რას დავამტკიცებ ამ მასალის გამოყენებით / რაში მინდა დავარწმუნო ადრესატი;
5. როგორი იქნება ჩემი ნაწერის ფორმატი (იქნება ეს თხზულება, მოთხრობა ესე, მოხსენება, ანგარიში თუ სხვა, რამდენი უნდა იყოს მოცულობით და ა.შ.);
6. რა ტიპის პრობლემა შეიძლება შემექმნას მუშაობისას;
7. როგორ მესახება ამ პრობლემების დაძლევა.

მოსწავლეებს ვყოფთ ჯგუფებად და ვაძლევთ დავალებას: თითოეულმა ჯგუფმა უნდა შეადგინოს კონკრეტული სახის ტექსტისათვის მიზნობრივი სქემა. შემდეგ ჯგუფები იხილავენ წარმოდგენილ ნამუშევრებს, შეაქვთ კორექტივები.

- წერის სწავლების პროცესში შედეგიანია იმ სახის ტექსტის რამდენიმე ნიმუშის ანალიზი, რომლის წერაშიც გვინდა ვავარჯიშოთ მსმენელები. მაგალითად, თუ მათ უნდა დაწერონ საგაზეთო სტატია, ჯგუფებს ვურიგებთ ნიმუშებს და ვთხოვთ, შეავსონ ასეთი სქემა:

¹	მიზანი	ადრესატი	მნიშვნელოვანი ფაქტები	დასკვნა / დასასრული	ჩემი შენიშვნები
1.					
2.					
3.					

- მოსწავლეებს ვაძლევთ ნაკლულ ტექსტს და იქვე – ჩასასმელ ელემენტებს. ცხადია, ჩასასმელი ელემენტები შერჩეულია მასალის გათვალისწინებით. მსმენელებმა უნდა შეავსონ ტექსტი.

- მოსწავლეებს ვაძლევთ მონაცემებს, რომლებზე დაყრდნობითაც უნდა ააგონ ტექსტი (მაგალითად, ადგილობრივი ღირშესანიშნაობების შესახებ მოკლე ინფორმაცია მეგზურისათვის). შემდეგ ეტაპზე შეიძლება შევაქმნევინოთ პროექტი მეგზურის შედგენაზე და მათ თავად მოიძიონ საჭირო მონაცემები და მასალები.
- მოსწავლე ადგენს ტექსტს ძალიან კონკრეტული მოდელი-ყალიბის მიხედვით, ანუ მას უწევს შინაარსობრივი (და არა სტრუქტურული) ელემენტების შეცვლა.
- მოსწავლე ავსებს ტექსტს კონტექსტზე დაყრდნობით (მაგალითად, ბავშვი ბანაკიდან სწერს წერილს მშობლებს. ნაკლული ადგილები ივსება კონტექსტიდან გამომდინარე).
- მოსწავლეებს ეძლევათ სამი დასაწყისი: ერთი ისტორიული ხასიათის მოთხრობაა, მეორე - დეტექტივი, მესამე ეპიზოდი სკოლის ცხოვრებიდან. მოსწავლეებმა უნდა შეძლონ დასაწყისის მიხედვით ჟანრის განსაზღვრა და გაგრძელება შესაბამისი სტილით.
- წერის სწავლებისას ეფექტურია მეთოდი "საკითხი - როლი - აუდიტორია - ფორმა". ეს მეთოდი ავითარებს წერის უნარ-ჩვევას, აძლიერებს მოტივაციას, ააქტიურებს შესწავლილს, ავითარებს საქმიანობის ორგანიზების უნარ-ჩვევას, ავითარებს შემოქმედებით უნარს. იგი გამოიყენება

ინდივიდუალური მუშაობისას. მასწავლებელი სთხოვს მსმენელებს გრაფაში მოცემული თითოეული კომპონენტის წერილობით გააზრებასა და ჩამოყალიბებას (იხ. ქვემოთ მოყვანილი სქემა):

საკითხი (თემა), რომელზედაც უნდა შესრულდეს წერიტი დავალება	როლი, რომლის თვალთახედვითაც უნდა შესრულდეს წერიტი დავალება	აუდიტორია, ვისთვისაც იქმნება ნაწერი	ფორმა, რომელსაც ირჩევს ავტორი (მსმენელი)
ბუნებრივი რესურსების არამიზნობრივი გამოყენება	• არასამთავრობო ორგანიზაციის წარმომადგენელი; • გამგებელი; • ეკოპოლიციის წარმომადგენელი • ადგილობრივი მაცხოვრებელი.	• გარემოს დაცვის მინისტრი; • რეგიონის რწმუნებული; • არასამთავრობო ორგანიზაცია “ჩვენ და გარემო”; • მეგობარი.	• ინფორმაცია ადგილობრივი გაზეთისათვის; • მოხსენებითი ბარათი; • მოთხოვნის წერილი; • არაფორმალური წერილი მეგობარს.

წერიტი დავალების შესავასებელი ცხრილის ნიმუში

მოსწავლე ----- კლასი ----- თარიღი -----

მახასიათებლები	შენიშვნები	დასრულების თარიღი
წერს გამართულად გრამატიკული თვასაზრისით		
მართებულად გამოყოფს აზრებს		
აქცენტს აკეთებს მთავარ სათქმელზე		
ამატებს დეტალებს, რათა გააძლიეროს მთავარი სათქმელი		
არჩევს ეფექტურ ზმნებს		
არჩევს შესატყვის ლექსიკას		
აზრებსა და მოვლენებს თანამიმდევრულად ალაგებს		
სიუჟეტს ეფექტურად ავითარებს (თხრობითი ტექსტის შემთხვევაში)		
მოცემული / შერჩეული აუდიტორიისა და მიზნისათვის შესაბამის ენას იყენებს		

ააქტიურებს თავის წარმოსახვას და დაუფარავად გამოხატავს ემოციებს		
თავის შეხედულებებს გულწრფელად გამოხატავს		
ეფექტურ ორგანიზებას უკეთებს აზრებს		
სათქმელს გამოხატავს სხვადასხვა ჟანრის საშუალებით (ჩამოთვალეთ ისინი)		
სხვა		

შენიშვნა: მასწავლებლებს ამ საკონტროლო ცხრილის გამოყენება შეუძლიათ ამ სახით, ასევე შეუძლიათ მისი მორგება მათ მიერ შერჩეული მიზნებისათვის. ამ ცხრილის ადაპტირება შეიძლება მოსწავლეთა თვითშეფასებისთვისაც. ერთი საკონტროლო ცხრილი არ უნდა შეიცავდეს ყველა წერით კრიტერიუმს; რედაქტირება/კორექტირება ადვილად დასაძლევია, როდესაც კონკრეტული და ამასთან ნაკლები საკითხია ჩამოთვლილი/მოცემული.

მასწავლებლისა და მოსწავლის აზრთა გაზიარების საკონტროლო ცხრილის ნიმუში

მოსწავლე: ----- აზრთა გაზიარების თარიღი -----

მოსწავლის თემა -----

მოსწავლე დახმარებას ითხოვს შემდეგ სფეროში/ებში: -----

მოსწავლემ:	დიახ	არა	შენიშვნები
• ჩამოაყალიბა თვალსაზრისი?			
• დაისახა მიზანი და განსაზღვრა აუდიტორია?			
• მიუსადაგა შინაარსი და ფორმატი მიზანსა და აუდიტორიას?			
• იყენებს ამ ფორმატის შესაბამის ლექსიკას?			
• ქმნის მკაფიო დასაწყისს, შუა მონაკვეთსა და დასასრულს?			
• აზრს ნათლად აყალიბებს?			
• ცდილობს თავად გაუკეთოს რედაქტირება საკუთარ ნამუშევარს?			

სახავს ნაწერის შემდგომი გაუმჯობესების გეგმას?			
მოსწავლის წინსვლასთან დაკავშირებული საკითხები/მომენტები:			
საკითხები/მომენტები, რომლებსაც ყურადღება უნდა მიექცეს:			

ეს საკონტროლო ცხრილი შეიძლება ასევე მოსწავლის თვითშეფასებას მოერგოს.

წერიტი სტრატეგიების კითხვარის ნიმუში

გვარი და სახელი: ----- თარიღი -----

ინტერვიუერი: -----

1. როგორ სწავლობ შენი აზრების წერილობით ჩამოყალიბებას?

2. ა) ვინ გასწავლის იმას, თუ როგორ უნდა წერო?

ბ) როგორ გეხმარება ის პიროვნება?

3. რომელია ის საუკეთესო რჩევა, რომელიც შენთვის მოუციათ წერის შესახებ?

4. ა) როგორ ფიქრობ, კარგი მწერალი ხარ?

ბ) რატომ ან რატომ არა?

5. რისი გაკეთება გსურს უკეთ, როდესაც წერ?

6. რომ იცნობდე ვინმეს, ვისაც წერისას პრობლემები აქვს, რას გააკეთებდი მის დასახმარებლად?

7. რამ შეიძლება შეგაჩეროს წერის დროს?

8. ა) როდესაც წერ და ამ დროს პრობლემა გაქვს, რას აკეთებ?

ბ) სხვა დროს კიდეც რა მოგიმოქმედებია პრობლემის დასაძლევად?

წერის პროცესის შეფასების საკონტროლო ცხრილის ნიმუში

A = ყოველთვის = 5 ქულას; B = ხანდახან = 3 ქულას; C = არასოდეს = 0.

წერამდე მოსწავლე:	A	B	C	შენიშვნები
იყენებს სხვადასხვა წერამდელ ტექნიკას				
აცნობიერებს მიზანს				
აცნობიერებს აუდიტორიას				
განიხილავს სხვადასხვა თვალსაზრისს				
განიხილავს მიზნისა და აუდიტორიისათვის შესაბამის ფორმატებს				
როდესაც შავ ვარიანტს აკეთებს, მოსწავლე:				შენიშვნები
ქმნის პირველ მონახაზს				
აკეთებს შემდგომ მონახაზს				

აყალიბებს თვალსაზრისს				
ირჩევს მიზნისა და აუდიტორიის შესაბამის ფორმატს				
განიხილავს ვარიანტს თანატოლებთან და მასწავლებელთან				
გადახედავს ვარიანტს შინაარსისა და აზრის სიცხადის თვალსაზრისით				
რედაქტირებას უკეთებს ვარიანტს ინდივიდუალურად და სხვებთან თანამშრომლობით				
პირველი ვარიანტის შექმნის შემდეგ მოსწავლე:				შენიშვნები
ამზადებს საბოლოო, გამალაშინებულ ვარიანტს				
წყვეტს იმას, თუ როგორ წარადგენს / გამოაქვეყნებს დაწერილ ნამუშევარს				

წყვეტს იმას, თუ რომელი წერილობითი მონაკვეთი ან მთლიანი ნაწერი შეიტანოს პორტფოლიოში				
წერის პროცესის განმავლობაში მოსწავლე:				შენიშვნები
ფიქრობს/მსჯელობს საკუთარ ნაწერზე და მას ჯეროვნად ასწორებს				
ხალისით განიხილავს მასწავლებელსა და თანატოლებთან ერთად				
აკვირდება საკუთარ პროგრესს/განვითარებას				

. . .

ჩვენ შევეცადეთ წარმოგვედგინა ის ხერხები და საშუალებები, რომელთა გამოყენებაც სახალისოსა და საინტერესოს გახდის მშობლიური ენისა და ლიტერატურის სწავლების პროცესს და რომლებიც დაეხმარება ქართული ენის მასწავლებლებს სასწავლო მიზნების განხორციელებაში. ჩვენ ვიმედოვნებთ, რომ მასწავლებლები შემოქმედებითად მიუდგებიან თითოეულ მეთოდს და მოარგებენ მას კონკრეტული კლასის, მოსწავლის საჭიროებებს. აქ წარმოდგენილი ხერხებისა და საშუალებების მცირეოდენი მოდიფიცირებაც კი იმით არის საინტერესო და მნიშვნელოვანი, რომ ამით გამდიდრდება თქვენი პედაგოგიური არსენალი, დაიხვეწება და გამრავალფეროვნდება მეთოდები.

ჩვენ მზად ვართ მივიღოთ მასწავლებელთა ნებისმიერი შენიშვნა იმიტომ, რომ ყოველი მეთოდი მხოლოდ სასწავლო პროცესში გამოიცდება, დაიხვეწება, შემოწმდება სიცოცხლისუნარიანობა და ეფექტიანობაზე. ასე რომ, ჩვენ მზად ვართ თანამშრომლობისათვის.